

România literară

Apare săptămînal sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editor:
Fundația România literară
Director general
Nicolae Manolescu

11-17 decembrie 1996

(Anul XXIX)

49

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

Artistul contra fundamentalismelor

CAZUL Salmon Rushdie ne pune în gardă în privința agresivității fundamentaliste - religioasă ori ideologică - dar nu ne spune destul despre incompatibilitatea dintre artist și fundamentalisti. De aceea aș prefera să invoc numele lui Yehudi Menuhin, care a împlinit recent 80 de ani, prietenul și colaboratorul lui Enescu, violonistul genial. Puțini știu că Menuhin a unit o carieră de interpret cu una de militant politic. „Umanist“, „mesager al libertății“ - iată numai două din caracterizările la care recurge bunăoară ziarul *Le Monde* în pagina pe care i-o consacră (29 noiembrie). Prezent de fiecare dată acolo unde era nevoie nu numai de vioara artistului, dar și de vocea militantului pentru drepturile omului, Menuhin a stîrnit admirație, dar și proteste. Nu toată lumea înțelege că democrația trebuie să fie pentru toată lumea. Fabula lui Alexandrescu rămîne actuală. Deseori un fundamentalism este combătut de alt fundamentalism. Exact asta i s-a părut intolerabil lui Menuhin.

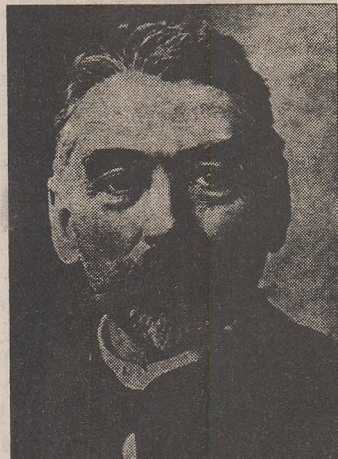
După război s-a dus să cînte în Germania. O parte a lumii muzicale a protestat. Se știe că numeroși interpreți n-au mai călcat niciodată pe pămîntul Germaniei care dăduse naștere nazismului. Menuhin, însoțit de Benjamin Britten, a dat recitaluri în lagărele eliberate. S-a dus apoi în Uniunea Sovietică. Asta nu l-a împiedicat să ia mai tîrziu apărarea lui Soljenitzin și Rostropovici, tot așa cum, cu un sfert de secol mai devreme, o luase pe a lui Furtwängler. Se observă lesne că nu e vorba de nici o concesie: pur și simplu, artistul nu confundă ideologia fundamentalistă cu popoarele.

Pe Furtwängler, care rămăsese în Germania hitle-ristă, îl justifică în felul următor: „ar trebui să știți că a rămîne la postul său presupune cîteodată mai mult curaj decît a dezerta“. Invitat să dirijeze la Chicago, în 1949, Furtwängler a fost obligat să renunțe din pricina ostilității mediilor muzicale de peste ocean. Apelul lui Menuhin nu fusese apreciat. Menuhin însuși va fi țintuit la stîlpul infamiei cînd se va lăsa filmat de Henri-Georges Clouzot, în 1964, interpretînd Mozart într-un concert Karajan. Clouzot făcuse un film în Franța ocupată. În 1950, Menuhin îi entuzias-mase pe israelieni, ca urmare a unui turneu. Dar în clipa în care a cîntat pentru palestinieni, o parte a celor care-l primiseră triumfal s-a răzvrătit contra lui.

Anul acesta, în octombrie, octogenarul se afla la Saraievo adresîndu-se bosniacilor: era vorba din nou despre oroarea fundamentalismului, indiferent de culoarea lui religioasă sau ideologică. Tema atitudinii de-o viață a lui Menuhin aceasta a fost. De aceea l-am ales drept exemplu: el dovedește mai bine decît oricine că artistul este în mod firesc contra fundamentalismului ca atare, ca mod de gîndire și de comportament.

Stéphane Mallarmé - Pagini de proză

(pag. 20-21)

In memoriam:

VALENTIN SILVESTRU

(pag. 16)

Cele șapte vaci slabe și cele șapte vaci grase

(pag. 3)

Premiile literare '82

(pag. 7)

Sub semnul lui N-a fost să fie

(pag. 11)

DOCUMENT

Corneliu- Vadim Tudor - așteptat în boxa acuzărilor

(pag. 12-13)

◆ Moartea Ideii Socialiste

◆ Conversații de dincolo ◆ Turnătorii

◆ Un stalinist exemplar

(pag. 22-23)

Modelul cartaginez

(pag. 2)

CONTRAFORTde *Mircea Mihaies*

Modelul cartaginez

INVINGĂTORII de la 3 noiembrie își intră, încetul cu încetul în drepturi. După începutul cam bîlbîit, care a arătat o neașteptat de acută criză de cadre a Convenției Democrate (dacă nu a fost vorba cumva de lupte interne pentru putere), noua clasă conducătoare începe să-și afirme identitatea. E prea devreme să discernem cu claritate ce stil de lucru se va instaura atît în Piața Victoriei, cît și la Cotroceni. Tot ceea ce se observă e tendința de constituire a echipelor pe baza fidelității față de conducător (în cazul Cotrocenilor) sau față de partid (în cazul guvernului).

În ce mă privește, aș fi preferat ca în aceste echipe să intre oamenii cu adevărat valoroși ai Opoziției, fie că sînt sau nu reprezentați în Parlament. Dar aceasta e o simplă părere. În fond, trebuie acordat credit învingătorilor. Doar astfel vom putea, apoi, raporta cu deplină seninătate, de o parte și de alta, la rezultatul concret al intruziunii unor ușoare nuanțe corporatiste în constituirea structurilor de putere. Declarațiile primului ministru au fost cel puțin ambigue (probabil că intenționat ambigue), în timp ce noul președinte s-a abținut de la orice fel de angajamente premature. Aș observa o singură tendință (nu știu cît de conștientă) aceea a delegării puterilor. Prin numirea d-nei Zoe Petre drept consilier atît pe politică internă, cît și pe politică externă, e clar că la Cotroceni se conturează, în preajma președinției, un nou centru de putere.

Am urmărit cu destulă atenție evoluția lucrurilor în tabăra perdanților. Trebuie să remarc, dintr-un minim spirit de fair-play, figura cu totul onorabilă pe care o face Ion Iliescu. El este, de altfel, singurul dintre potențatii pedeseriști care dă impresia că știe să piardă. Nu am observat în intervențiile sale de pînă acum, decît o singură notă stridentă (dar parțial motivată): reacția la o aserțiune a lui Petre Roman, potrivit căreia dl. Emil Constantinescu este „primul președinte democrat al României”. Are și dl. Iliescu argumentele sale cînd pretinde înfrîntarea. Din păcate, ele se pierd în dărătul unor acțiuni ce îi poartă semnătura personalității și care nu au deloc de-a face cu democrația: mineriadele, repetata încălcare a Constituției (și cînd a candidat a treia oară la președinție, și acum, în 1996, cînd a concurat pentru Senat) tulburele relații cu rușii etc., etc.

La nivelul continuității, trebuie menționate desele și penibilele ieșiri din pepeni ale d-lui Adrian Năstase. Dezavantajat de un chip masiv, pe care e ușor de citit fiecare gînd, dl. Năstase s-a specializat într-un joc stupid de faulturi grosolane. Nu știu dacă ieșirile sale umorale sînt doar consecința faptului că a pierdut dreptul la girofar și bodiguarzi, ori dacă e vorba de spaime mai adînci, legate de mult prea numeroasele învîrteli de pe vremea cînd tăia și spînzura în România.

Mă surprinde, de asemenea, tăcerea unor Vasile Văcaru sau Miron Mitrea, oameni despre ale căror mîini nu tocmai curate s-au scris tomuri întregi. Se vor fi știut ei pe lista neagră a celui mai nou membru al P.D.S.R.-ului și nu consideră necesar să-i irite și mai mult pe noii guvernanti? Greu de spus. Dar dacă dl. Iliescu se va ține de cuvînt (și impresia mea e că se va ține, pentru că în porție de optzeci la sută el a pierdut alegerile din cauza lăcomiei și nerușinării

susținătorilor imediați), e posibil ca oameni precum Marțian Dan să revină puternic în prim-planul vieții partidului, încercînd să mai dregă busuiocul amar al înfrîngerii.

Vioiciunea (și veselia suspectă) a d-lui Iliescu din ultimele zile arată că el are și soluții de rezervă. Ca de pildă, Grupul Un Viitor pentru România suspect de invizibil în vremea din urmă. În cazul unei victorii a P.D.S.R.-ului, membrii săi ar fi alcătuit, fără îndoială, scheletul noii guvernări. În situația actuală, singura lor șansă de a reintra pe scena politică e să devină remorcile locomotivei iliesciene.

Orice s-ar întîmpla, a sosit momentul ca binele să fie separat de rău. Nu de răzbunare e vorba aici, ci de o minimă șansă acordată binelui să se regenereze. Aud tot mai des că oamenii din staffurile Convenției Democrate nu mai prididesc să contabilizeze cererile de noi adeziuni. Ar fi cea mai mare greșală să se lase îmbătați de semnele acestei victorii cu ghimpi. Pentru simplul motiv că indivizii care se arată atît de entuziaști, acum, de țărăniști, de liberali, ecologiști etc. fac parte din oribila categorie a fripturiștilor naționali. Las de-o parte infiltrările, încercările de destabilizare și celelalte trucuri ale oricărei puteri căreia îi fuge pămîntul de sub picioare. Ar trebui ca partidele învingătoare în alegeri să fie capabile să-și aperse sănătatea morală. Oricum nu le va fi ușor nici cu cei infiltrați încă din 1990!

Nimeni nu poate aștepta, peste noapte, miracole economice. Dar măcar o bună imagine poate fi oferită. Cu mai multă atenție la prioritățile naționale decît la poftele clientelei, acest lucru se poate face. Pentru a tăia în carne și osă corupției, a ineficienței, a delăsării, domnului Ciorbea nu trebuie să-i fie teamă să biciuiască nici comoditatea, oportunismul, ba chiar cinismul unora dintre membrii propriului cabinet. Ar fi păcat ca, peste patru ani, inabilitatea sau lipsa voinței de a controla strict mișcările subordonaților să-l transforme într-o variantă mai plină de bunăvoință a lui Nicolae Văcăroiu.

Iar... Cotroceniul ar trebui, totuși, părăsit cît mai repede. Discursurile abile vor putea acoperi, o perioadă, realitatea, însă impostura va ieși la iveală cu o violență direct proporțională. La fel ca în cazul palatului Victoria Socialismului. Nu voi înțelege nici în rușul capului de ce în Dealul Mitropoliei au putut să-și țină marile discursuri cîteva din cele mai strălucite minți ale țării, dar nu le vor putea și politicienii ajunși acolo doar pentru că au avut norocul să dea, cîndva, mîna cu Corneliu Coposu.

În rest, vorba celor din vechime, *Cartagina trebuie dărîmată*.

P.S. Înainte de a trimite la tipar aceste rînduri, am aflat despre decizia d-lui Emil Constantinescu de a invita la discuții, în vederea participării la constituirea structurilor administrative, partidele din opoziție rămase în afara Parlamentului. E un gest de înțelepciune politică. E în avantajul d-lui Constantinescu să nu comită dubla eroare a lui Ion Iliescu: pe de o parte de a nu-și asigura un flanc subred, pe de alta de a lăsa pe dinafară mulți dintre oamenii cei mai capabili ai țării.

POST-RESTANTde *Constanta Buzea*

LIPIND discret, din loc în loc, foile manuscrisului dv. voluminos (76 pagini!), ați vrut, desigur, să verificați, la recuperare, dacă redactorul vi l-a citit conștiincios pînă la ultima filă. Efectul, vă mărturisesc, e dezagreabil. Nu comentez negativ gestul ci încerc să vă înțeleg. Nu sunteți nici primul, nici ultimul care, exasperat de nepăsarea celorlalți, recurge la acest procedeu. Fiind vorba de un serviciu colegial pe care îl cereți unui om, nu unei mașini de citit, vă asigur că și dintr-o cantitate mai mică îmi puteam da seama corect de calitatea versurilor. Treceți pe la redacție într-o zi de joi pentru a vă lua acasă manuscrisul *Poemelor din mers* (la a căror retorică uneori excesivă puteți încă medita), pentru a-l oferi spre publicare oricărei edituri interesate să tipărească o carte onorabilă de versuri. (*Daniel Obedeianu*, București) ● Nici vorbă de vreo cît de palidă amprentă eliadiană. Pură coincidență, sau propria dv. poftă de a scrie înainte de a se risipi cu totul atmosfera creată de lectura nuvelei celui alt. Eroul povestirii dv., fermecător într-adevăr și turmentat, își cunoaște atît de bine puterea de hipnotizor, cum și dv. vă lăsați în voia lui cu totul, înregistrându-i și transcriind apoi materia verbală fără a interveni în ea ca prozator, pur și simplu extaziat: „Îl ascultam ca pe Dumnezeu, vorbea atît de frumos, știa atît de multe...” Ca să ajungă cristal, povestirea dv. ar trebui lucrată la sânge. Așa cum este acum, cînd basm întins pe multe pagini, cînd vorbire ușor incoerentă de om cu chef și plin de nostalgie, te lasă, la capăt, înclădat de pierderea de vreme. Lectura e îngreunată și de lipsa semnelor diacritice, și de unele greșeli nu știu cît de întîmplătoare (*Ghoete*, atunci ne vom puteam *despărții*). Cât despre versuri, îmi place să cred că, așa cum spuneți, „fiind create pentru a susține niște linii melodice compuse la chitară”, susținute la rîndu-le de muzică, să-și afle justificare, coerență și frumusețe: „în clipa cînd lumea / va vrea să-nțeleagă/ în cine să tragă / nu vor mai fi / ochi în alb-negru.// soldat al milei/ ești mort, dar te doare/ lumina de soare/ căci nu mai ai/ ochi în alb-negru.// sînge-n alb-negru / sex în alb-negru /moarte-n alb negru / și-o viață în negru./ doar / ochi în alb-negru”. (*Felix Crainicu*, București) ● Emoția dv. ni s-a transmis pe un fond general de speranță ce părea a se fi întunecat. Vă mulțumim! (*Marina Dimitrescu*, București) ● Ar fi timpul și cazul să știți că *România literară* este o revistă literară și nu un *ziar național*. Versurile sunt curate însă încă modeste. Citiți mai mult și cu atenție, ca să vă dați seama ce *bine* vă lipsește, ce *rău* vă prisosește. (*Oana Irimiea*, Suceava) ● Nu știu ce experiențe traumatizante aveți la activ și dacă a cutezat cineva vreodată să vă „cosmetizeze” vreun text pentru a vi-l face publicabil. Nu vă temeți, nu sunteți în pericol, decît numai atunci cînd puneți singur mîna pe condei și cînd produceți, vorba dv., „între estetic și inestetic, șocantul compromis”. (*Constantin Deneș*, Nehoiu) ● Ea v-a strîns azi în brațe, v-a strivit sufletul cu privirea sa, v-a mușcat și v-a smuls inima, (în această ordine?), v-a purtat după sine prin pămînt și apă, v-a înălțat în cele 9 ceruri și v-a lăsat să cădeți în adăncuri. Cînd cu ochii plini de sânge ați venit la Ea, această misterioasă și stihinică Ea, spuneți că v-a iertat pentru ce v-a făcut și v-a strîns mîine în brațe... Mă lăsați, în sfîrșit, cu o mare nedumerire și îngrijorare pe chip, stimată *Monica Georgescu* din București. ● Îndrăznesc să vă calific drept aberante și gratuite teoriile în susținerea *mănelor* și *verbilor*, forme pe care le preferați, n-am înțeles de ce, *verbelor* și *măinilor*. Sunteți, dacă vreți neapărat, un geniu, dar naiv, și atît de inutil complicat, că aproape mă sperii și de *Ars poetica* și de *Peisaj cuvîntului*, pe care le transcriu aici. Iată-le: 1) „Minele - făcător de cuvînt - / dezvelește/ cubul literei de/ cercurile pereților, cărților/ goală, / fecioara își apără/ sîinii pămînt/ de liniile cuvintelor;/ atîrnînd de capăt de cer/ mi se slobozesc/ verbii plouînd/ fecundînd golul fecioarei/ literei”. Și 2) „Gol,/ războinicul/ se chircește sub umbra/ tîmplelor mele; și/ carnea aceasta de/ prunc scurs din tablouri cu zei/ tremură la sîrutul verbilor miei./ Peisaj la fascinația nașterii/ unui demon/ într-un cerc feminin de gol/ printr-un cerc feminin de cuvînt”. (*C.G.Dragoș*, Oradea).

Editată de:

România literară

- *Fundația "România literară", director general Nicolae Manolescu;*
- *cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă.*

Redacția: Nicolae Manolescu - director, Gabriel Dimisianu - director adjunct, Alex. Ștefănescu - redactor șef, Mihai Pascu - secretar general de redacție, Ioana Părvulescu, Andreea Deciu (critică și istorie literară), Constanta Buzea (poezie, proză), Cristian Teodorescu, Mihai Minculescu (publicistică), Eugenia Vodă (film, muzică), Marina Constantinescu (teatru, plastică), Adriana Bittel (externe), Anca Firescu (secretar de redacție), Nina Pruteanu, Ruxandra Dinu, Simona Galățchi, George Șipoș (corectură), Victor Ciupuliga (fotoreporter).

Administrația: Fundația "România literară", Calea Victoriei 133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 4072996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 1520796100089. Mihai Pascu (director executiv), Elena Raicu (contabil șef), Corneliu Ionescu (șef serviciu difuzare, tel. 650.33.69.), Andriana Fianu (corespondență și difuzare în străinătate), Elena Hurducaș (secretariat), Ionela Stanciu (asistent difuzare).

Corespondenți: Gabriela Melinescu (Stockholm), Dumitru Radu Popa (New York), Tudor Olteanu (Amsterdam), Leons Briedis (Riga).

Tehnoredactare computerizată: Fundația "România literară" - Anca Firescu, Mihaela Ivan. Introducere texte: Geta Gheorghiu.

E-MAIL: romlit@romlit.sfos.ro și romlit@buc.soros.ro

INTERNET: HTTP://WWW.SFOS.RO/NEWS/ROMLIT
HTTP://WWW.KAPPA.RO/NEWS/ROMLIT
HTTP://ADECIU.MES.UMN.EDU
HTTP://WWW.NORDEST.RO/SEARCH/ROMANIAN_NEWSPAPERS.HTM

Cele șapte vaci slabe și cele șapte vaci grase

PE VREMEA patriarhilor, cu peste trei milenii și jumătate în urmă, unul din faraonii Egiptului are un vis. Se făcea că din Râu (Nil) apar șapte vaci grase și frumoase care încep să pască pe mal. După ele, ies din Nil alte șapte vaci, slabe și urâte, care le... pasc pe cele grase (fără a deveni, prin aceasta, mai arătoase!) Visul este tălmăcit faraonului de Iosif, fiul preferat al patriarhului Iacov, vândut de frații săi să fie rob în Egipt: vacile grase însemnau șapte ani de belșug, urmați de șapte ani de foamete - vacile slabe. Și toată pătărană este relatată de Moise în Cartea Facerii, Genesa, la cap. 41.

Aplicând această istorie cu tâlc, visul profetic al faraonului la România zilelor noastre, situația se prezintă taman invers. Avem de-a face așadar cu un vis „răsturnat”: din 1990 și până astăzi, anul electoral 1996, s-au derulat cele șapte vaci slabe și ogârjite ale regimului Iliescu. Vaci „de tranziție”, bolnave de oftică (tuberculoză), cefalee (meningoencefalită), pedeserită... Pentru că, în definitiv - făcând autohtonul și atonul haz de necaz - vacile slabe suntem chiar noi, cei care, ca niște vite de povară am suportat rigorile (și rigolele) tranziției. Carele am simțit-o pre dânsa pe propria piele, tăbăcită și jupuită ca o piele de vacă. Fiindcă, după toate aparențele, vacile slăbănoage din ferma președintelui Iliescu ne-au transferat o bucată din pielea lor, întocmai ca în mitul mancurelului - dacă nu tuturora, unui semnificativ segment din electorat!

Iar acum așteptăm să vedem ce ne va aduce vântul schimbării, ce se va face pentru ca vacile slabe să fie înghițite de altele (barem) ceva mai grase. Pentru ca în România (săracă țară bogată!) să nu mai troneze dezordinea și paragina, calicia și păgânismul. Ciulinii Bărăganului porniți într-o tristă, istorică transhumanță să nu invadeze toată țara, inclusiv câmpiile mănoase din vest, ci dimpotrivă, Bărăganul să redevină ce-a fost, grănarul țării, iar țara - grănarul Europei.

Am uitat să vă spun! - pentru confirmare, faraon a primit de la Dumnezeu un vis dublu cu o semnifi-

cație unică: „A adormit din nou și a visat un al doilea vis. Se făcea că șapte spice de grâu grase și frumoase au crescut pe același pai. Și după ele au răsărit alte spice slabe și arse de vântul de răsărit (subl.n.). Spicele slabe au înghițit pe cele șapte spice grase și pline. Și faraon s-a trezit. Iată visul”. (op. cit., vers. 5-7).

Iată că, încă de pe vremea faraonilor, „vântul de răsărit” dogorește și pustiește totul în jurul său. De aceea ne gândim că este timpul ca Dumnezeu să dea drumul din cămările lui și vântului de apus care nu este doar mai prielnic, ci aducător de ploaie și de belșug. Iar vântul de răsărit, cel cu tendințe expansioniste să-l ferece în cutia pandorei.

ÎN ESENȚA lui, comunismul românesc a fost o pecingine: ceva rău mirositor și molipsitor, un soi de răie care se întinde. Rele ca: minciuna, ura, prefăcătoria i-au fost profund caracteristice. Mulți dintre cei care încearcă azi să ne învețe democrație au fost instructori de partid (comunist) și au uitat, atinși de o euforică amnezie, ce fură/au fost. Că nu de mult tăiau și spânzurau - nu doar tunau și fulgerau, iar azi, iată-i prefăcuți peste noapte din politrucii în: mamoși-moașe ale democrației, melancolici guru, mandatar și bașbuzuci. Discursul lor politic sâsăie ca un șarpe, lecția lor politică s-a reciclat într-un soi de școală a vedetelor populiste. Iar în zilele critice și incerte ale lui decembrie fură salutați cu scuișături și huiduieli publice, ca niște sfinți prihăniți și prometei desfrânați ce au fost.

Un aspect semnificativ al degradării umane în comunism este și mimarea premeditată a sentimentului. Doi dintre candidații la președinție s-au pretat la utilizarea lacrimilor de crocodil ca momeală electorală. Avem și alte exemple de dată recentă când unii comuniști reciclați își amintesc cât de mult bine au făcut ei poporului român în întregul său istoric, cât de patri(h)oți erau încă din paleolitic. (Un brav prefect de Timiș declara presei că el este creștin evanghelizat de mai bine de 2000 de ani... vasăzică de pe timpul lui Burebista!)

Nu excludem posibilitatea ca mr. Ex-President să se fi lăsat realmente impresionat de întâlnirea cu consătenii mamei dumisale (și să fi dat nițică apă la soareci), dar că bardul național, prințul elector de Bârca, are sentimente înalte... mai sigur este că știe să le mimeze inteligent. Sentimentele general-umane: cultul față de părinți, față de țărani și de țară, cultul străbunilor/moșilor sunt cel mai ușor de mimat, mai ales când ești un artist (citește: actor) înăscut. În această privință, ca și în multe altele, Scriptura drept glăsuiește: „După roadele lor îi veți cunoaște” (- nu după tunete, răgete, fulgere, după decibeli și wați). Ca un *Jupiter tonans* se manifesta Adrian Păunescu la tribună în mișcarea lui național-patriotică, la început benefică, exacerbată apoi într-o mișcare de *hitlerjugend*. „Cenacul *Flacăra* al tineretului revoluționar”, în variantă postmodernă se cheamă „*Totuși iubirea* (de socialism și comunism nu moare)”!

ISTORIA antică a poporului evreu se desfășura în cicluri de câte 50 de ani (jubilee). Un apocrif celebru chiar se intitulează „Cartea Jubileelor”. După 49 de ani (7x7) venea un an de pace și de eliberare - anul sabatic - când robii de război și toți cei privați de libertate erau sloboziți, proprietățile vândute, amanetate, reveneau proprietarilor de drept. Anul jubiliar era an de bucurie și sărbătoare când se rezolvau nedreptăți și litigii - întristări și necazuri fiind îngropate în marea uitării.

...Am zis „istoria evreilor” fiindcă așa se cunoaște, dar este posibil ca istoria oricărui popor (în economia Cerului) să se deruleze în cicluri jubiliare. La noi în țară, cu 50 de ani în urmă (noiembrie 1946) s-a produs acea răsunătoare, istorică fraudă electorală care a deviat cursul istoriei - prima mare *deturnare* de făgaș din istoria contemporană (iar a doua s-a produs cu șapte ani în urmă... Iată că, la români, cifra perfecțiunii s-a dovedit până-n prezent fatidică!) Din clipa aceea, cum spune Poetul, „s-a întors mașina lumii”, totul s-a întors cu susul în jos...

Chiar dacă în comunism - de care tot vorbim și vorbim - n-a fost (chiar) totul rău și greșit, greșeala de căpetenie este că s-a pornit într-o direcție falsă. Apoi s-a înaintat forțat și conștient contra curentului Istoriei, creatura ridicându-se împotriva - și deasupra - Creatorului. (Și dacă inversezi subiectele la examen, degeaba ai face-o chiar și de 10!)

Iar comunismul, această teribilă făcătură și avorton al istoriei este o manifestare împotriva naturii, ca o perversiune sexuală. Nu doar s-au inversat rolurile (inversiune) ci s-a pervertit tot ce a rămas bun după un război pustiitor, când vântul istoriei a bătut când dintr-o parte, când dintr-alta, noi degeaba încercând să ne dăm după el, spre a ne adăposti. Dacă însă Dumnezeu Bunul consideră că un ciclu jubiliar este îndeajuns și pentru poporul român, el va face să răsară din nou și pentru noi soarele dreptății - și acesta chiar s-a ivit dintre nori. Putem sărbători astfel, prin victoria în alegeri a domnului Constantinescu, jubileul neamului românesc. Pe malul românesc al Râului (Dunăre) vor paște cât de curând vacile grase din visul profetic al faraonului Amenhotep. Cele șapte spice de aur vor străluci în soare, străluci-vor ca soarele, iar Dumnezeu va fi iarăși pe Tron. Așa să ne facă și să ne ajute Dumnezeu!

R. V. Giorgioni

România literară 3

MIC DICȚIONAR

de Mihai Zamfir

Stare de grație

DE FAPT, sintagma nu există în limba română: ea a fost împrumutată, precum multe altele, din franceză (*état de grâce*). Ca orice termen introdus oarecum pe ușa din dos, *état de grâce* poate fi cu greu tradus în mod exact. Să-l echivalăm cu „ajutor divin”, cu „milă a Domnului”, „cu stare excepțională”? Nimic nu exprimă însă cu acuratețe acea stare specială - survenită în urma unui eveniment benefic neașteptat - și care cuprinde grupurile umane, făcându-le să plutească un timp în nori și să li se pară că totul e posibil. Să nu uităm însă cuvântul ce dă sens întregii sintagme - e vorba de latinescul *gratia*, însemnând „iertare”, cuvânt asociat în toate limbile, deci și în franceză, de rugăciunea închinată Fecioarei Maria (*Ave Maria, gratia plena*). Să traducem deci sintagma oricum, dar să nu uităm că în ea este vorba de milă și de iertare.

Poporului aflat în „stare de grație” nu i se poate vorbi în chip logic: cel puțin pentru un timp, el a pus logica între paranteze. Nu i se pot aduce argu-

mente istorice, de bun simț ori de natură prospectivă: el trăiește în afara timpului. Un asemenea popor nici măcar nu poate fi muștrat ori avertizat: ce efect să aibă trasul de urechi în cazul unui om fericit?

Astăzi, 54% dintre români trăiesc în „stare de grație”; s-ar putea chiar ca numărul lor să fie și mai mare, prin simpla putere de contaminare a bucuriei. Majoritatea absolută a populației țării noastre a atins, prin urmare, benefica stare. Irațională fiind, nimic nu i se poate opune unei „stări de grație”: trebuie să i te integrezi sau să fugi. Dar parcă tot mai bine ar fi să te alături bucuriei, pentru că nimic nu este mai frumos decât Speranța, cu majusculă. De-am putea trăi fiecare zi a vieții noastre în „stare de grație”, am fi egali sfinților.

Din păcate, e imposibil. Pentru că „starea de grație” mai are o trăsătură definitorie: durează foarte puțin.

Poetul fără noroc

MIHAIL Gălățanu s-a născut poet (la 11 septembrie 1963, la Galați). Poet fiind și știind bine că n-ar putea fi niciodată altceva, a interpretat totuși, de-a lungul timpului, cu un secret umor, diferite roluri, de la acela de lăcătuș mecanic la Fabrica de Plase și Unelte de Pescuit din Galați la acela de ziarist la o publicație cu profil economic, *Capital*, din București (unde lucrează și în prezent).

Pe vremea când era lăcătuș mecanic (în 1982) mi-a trimis prin poștă câteva zeci din cele peste o mie de poeme scrise până la acea vârstă. Mi s-au părut uimitoare. Necunoscutul din Galați, încă foarte tânăr și lipsit de o pregătire filologică, făcea exact ce voia din cuvinte. Entuziasmat, l-am prezentat imediat cititorilor, prin intermediul revistei în care susțineam „poșta redacției”, *SLAST*. Apoi, Mihail Gălățanu a venit el însuși la București, cu noi poeme, iar entuziasmul meu n-a scăzut în intensitate. Dimpotrivă. Iată frazele pe care le scriam pe atunci:

„L-am cunoscut pe misteriosul autor. Are 19 ani și seamănă, prin ceva indefinibil, poate printr-un amestec de iluminare și nenoroc, cu Rimbaud, Esenin, Labiş. A dat admiterea la Facultatea de Limba și Literatura Română, dar teza de la literatură, de o valoare excepțională (mi-a arătat ciorna) i s-a pierdut pe la secretariat. A predat apoi un volum de versuri la o editură din București, dar și acest volum s-a rătăcit, prin labirinturile juriilor concursului de debut.

Mihail Gălățanu nu poate învăța să-și administreze înzestrarea cu totul ieșită din comun. Când vine în capitală și îl prezintă unor persoane influente, care l-ar putea aduce în prim-planul vieții literare, uită pentru ce a venit și, chiar în timpul întrevederii, se lansează în perorații patetice, ignorându-și interlocutorii. Sau tace, dus cu gândul în altă parte, și da semne de nerăbdare, ca și cum persoanele respective, și nu el, ar fi fost primite în audiență. Este un *lunatic* - cuvânt-cheie pentru înțele-

gerea poeziei sale. Numeroasele poeme pe care le-a scris de-a lungul timpului se află risipite în cele mai diferite locuri, după cum au fost dăruite unor prieteni, uitate în trenuri sau abandonate cu bună știință pe câte o bancă în parc. Poetul însuși deține puține manuscrise, de obicei pe cele mai recente.

Mihail Gălățanu trăiește cu capul în nori, dar nu ca un ignorant. În plan intelectual vede mai departe decât alții și privește mai atent decât alții. Se interesează deopotrivă de poezia modernă și de folclor, de fizica atomică și de antropologie. Are chiar, s-ar putea spune, o vocație de enciclopedist. Însă în dorința lui de erudiție există și o înfrigurare care nu se întâlnește decât la un om dintr-un milion. O înfrigurare care organizează vizionar informațiile.

Dar cea mai impresionantă calitate a lui rămâne virtuozitatea dovedită în folosirea cuvintelor. De câte ori îl întâlnesc pe tânărul poet și îi văd figura inspirată mi-l închipui ținând sub bărbie, în loc de vioară, un dicționar himeric al limbii române din care scoate o încântătoare, îngerească - și uneori mefistofelică - simfonie de cuvinte.“

MI-A făcut plăcere să constat că, în scurtă vreme, și alți iubitori de poezie l-au remarcat pe Mihail Gălățanu. În primul rând Constanța Buzea, intransigentă Constanța Buzea, care a scris despre el comprehensiv și încurajator în *Amfiteatru*. Mai târziu (în 1988) Nicolae Manolescu însuși i-a comentat cartea de debut, *Știri despre mine*, în *România literară*. Iar de curând, Dan-Silviu Boerescu, cel mai talentat și pasionat (calitate extrem de prețioasă azi - pasionat) critic literar tânăr, și-a făcut un scop declarat din promovarea poeziei gălățeanului (ca să nu spun Gălățanului). Această ultimă dovadă de recunoaștere m-a bucurat mai mult ca oricare alta și m-a făcut să răsuflex ușurat. Îl predau pe Mihail Gălățanu lui Dan-Silviu Boerescu,

îl restitui deci generației sale, mărturisind că am pus mult suflet în susținerea lui, dar și că am obosit tot luptând cu ghinionul care îl urmărește. Poate că Dan-Silviu Boerescu va reuși să-l aducă, în sfârșit, în prim-planul vieții literare, așa cum merită.

Din sutele de poeme splendide ale lui Mihail Gălățanu, foarte puține au pătruns în puținele lui cărți și și mai puține au ajuns la conștiința publicului.

Volumul *Știri despre mine*, publicat, după lupte seculare, la Editura Litera, în 1987, a avut de suferit din cauza cenzurii drastice la care a fost supus. Arată ca un păun jumult. Volumul *Scrâșnind din pumni, cu grație*, apărut la Editura Portofranco în 1993, este produsul pauper al unei perioade în care se făcea economie drastică la hârtie. Și a mai fost și prost difuzat, astfel încât n-a ajuns decât în două sau trei localități din țară. Iar volumul tipărit recent, *Evanghelia lui Barabas*, din inițiativa laudabilă a Asociației Scriitorilor din București și cu generosul concurs al Editurii Cartea Românească, nu oferă totuși o imagine edificatoare a poeziei lui Mihail Gălățanu. Cuprinde un singur „ciclul” de poeme și suferă de unilateralitate, în condițiile în care autorul tocmai prin multilateralitatea sa prodigioasă, de enciclopedist al poeziei, îi depășește pe contemporani. În plus, includerea cărții, prin forța împrejurărilor, într-o „colecție” („Poezii orașului București”) are un efect uniformizator.

Situația - ca să mă exprim astfel - bibliografică a poetului este precară. Cine îi citește așa-zisele cărți și atât nu-și poate face o idee despre complexitatea personalității lui. Mi-l imaginez pe Mihail Gălățanu închis într-un automobil cu geamuri fumurii. Singurul lucru lăsat la vedere este o parte din cordonul pardesiului său care, prinsă din neatenție, la trântirea portierei, flutură în afara mașinii.

CE ESTE totuși cu acest volum *Evanghelia lui Barabas*? În cuprinsul lui poetul dezvoltă o ipoteză riscantă și tulburătoare, aceea a apariției unui alt Isus, a unui Isus posibil, portretizat liber, fulgurant, ca un profet fără prea multă autoritate al zilelor noastre, ca un profet de cartier, sublim, dar și pitoresc, în genul lui Zacharias Lichter sau al lui... Petre Țuțea. Un personaj asemănător și-a imaginat George Cănușă în romanul *Ultimul Isus*, numai că la el Mântuitorul este reprezentat cu precizia specifică prozei. În cartea lui Mihail Gălățanu, deși există și numeroase momente epice, predomină jocul de virtualitate, suita de sugestii poetice rapide. Reprezentarea ia chiar uneori o turnură suprarrealistă.

Pretextul întregii desfășurări poetice îl constituie existența, în Biblie, a unei referiri la un tâlhar, Barabas, pe care Pilat din Pont îl eliberează de Paști, conform tradiției, respectând opțiunea iudeilor. Aceștia ar fi putut, la fel de bine, să obțină eliberarea lui Isus, dar au preferat ca pe Isus să-l vadă răstignit. Din punctul de vedere al poetului, Barabas este, deci, mântuitorul pe care îl merităm noi, oamenii, incapabili să vedem la timp și să prețuim dumnezeirea.

Propunând un *alt Isus*, autorul nu săvârșește o blasfemie, ci un act de umilință. Satira sa, departe de-a avea ca obiect realitatea biblică, vizează opacitatea ome- nească.

POEZII ORAȘULUI BUCUREȘTI

Mihail Gălățanu

Evanghelia lui Barabas

ASOCIAȚIA SCRITORILOR DIN BUCUREȘTI
EDITURA CARTEA ROMÂNEASCĂ

Mihail Gălățanu, *Evanghelia lui Barabas*, București, Asociația Scriitorilor din București și Ed. Cartea Românească, Col. „Poezii orașului București”, 1996. 48 p., 2000 lei.

Dar chiar și această satiră a opacității omeniești este scrisă cu înțelegere și căldură. Mântuitorul pe care îl merită oamenii, așa lipsit de prestanță cum este, are noblețea lui:

„- Eu nu pot să vă învâț decât cum poți să stai în pat și să te gândești, zicea el. Cum nu reușești să te cerți cu altul, oricum ai da-o; nimic altceva. Să bei și să plângi - atât vă mai pot învăța. Bunăoară, cel mai greu de-nvățat e să plângi. Să plângi fără să ai pe cine sau pe ce, să plângi de la sine și să-ți curgă lacrimile pe obraz șiroaie.

- Și la ce folosește asta, în afară de faptul că spală bine ochii din când în când? - îndrăzni să întrebe cineva.

- Nici eu nu știu la ce folosește - mărturisii Barabas. Nici nu știu dacă folosește la ceva.“

Remarcabilă este, în carte, integrarea în lumea sacralului a unor elemente aparținând civilizației moderne. Rezultă o mistică degradată, chiar hilară, dar având încă forță de iradiere spirituală:

„Îngerul meu păzitor a fost un televizor. Sonorul dat la maximum a fost aripa lui fălăind. Prin el puteam vedea fața lui Dumnezeu. Fața lui Dumnezeu se buhăise și plângea. Noi băteam mătânii în fața lui, adică în fața televizorului. Dumnezeu se vedea din ce în ce mai prost. Imaginea lui se pierdea pe televizorul meu și eu îi strigam: o, Doamne, nu pleca, te rog, mai stai, mai rulează un pic în inima mea. Mai lasă-ți imaginea ta pe monitorul meu. Mai lasă-ți vocea să sune în difuzorul meu. O, înger păzitor al televizorului meu, adoarme-mă seara cu un serial polițist, cu o comedie cu udialen.“

Pentru a „sparge” monotonia cărții, Mihail Gălățanu a introdus spre sfârșitul ei, fără justificare estetică, și două poeme de cu totul altă factură, scrise în argou (un argou insolit, prelucrat de un intelectual). Poemele pot fi citite separat, ca o mostră - nu cea mai concludentă - din opera încă nepublicată a lui Mihail Gălățanu:

„Am vrut să iau un rând de amprente după buzele tale/ într-o cutie cu bomboane de șocolată./ Să-ți fac cazier/ să ai și tu cazier la mine, fă,/ ploscă de ținut la oblânc și-ntr-o picioare,/ carafă de legat la băierile inimii./ Să te beau, muliere, toată/ până ți se termină țâțele tale./ până la ultima dușcă de foliculină/ setea să-mi ostoi/ c-ultima înghițitură de sudoare/ de pe părul tău,/ dintre subțioarele barbare.“ etc.

În momentul de față, o culegere cu adevărat cuprinzătoare și reprezentativă din poezia lui Mihail Gălățanu se află, sub formă de dactilogramă, la Editura Albatros, în mâinile unui editor care n-a greșit aproape niciodată, de-a lungul unei cariere strălucite: Geta Dimisianu. Dacă nici de data aceasta nenorocul poetului nu va fi învins, înseamnă chiar că, în cazul lui, nu se mai poate face nimic.

Cărți primite la redacție

♦ Petru Creția, *Norii*, ediție definitivă, București, Ed. Univers Enciclopedic, 1996. 224 p., preț neprecizat.

♦ Gabriel Dimisianu, *Clasici români din secolele XIX și XX*, București, Ed. Eminescu, 1996. 384 p., 5467 lei.

♦ *De la Cilibi Moise la Paul Celan*, antologie din operele scriitorilor evrei de limbă română, ediție de Țicu Goldstein, București, Ed. Hasefer, 1996. 564 p., 10.000 lei.

♦ Monica Spiridon, *Apărarea și ilustrarea criticii*, București, Ed. Didactică și Pedagogică, col. „Akademos”, 1996. 244 p., 8700 lei.

♦ Constantin Novac, *Punctul mort*, roman, Constanța. Ed. Ex Ponto, 1996. 288 p., preț neprecizat.

♦ Nicolae Rotund, *Dialoguri indirecte*, Constanța, Ed. Pontica, 1996 (interviuri cu critici și istorici literari). 280 p., 600 lei.

♦ Gheorghe Perian, *Scriitori români postmoderni*, eseuri, București, Ed. Didactică și Pedagogică, col. „Akademos”, 1996. 224 p., 5200 lei.

♦ Traian T. Coșovei, *Ioana care rupe poeme*, București, Asociația scriitorilor din București și Ed. Cartea Românească, Col. „Poezii orașului București”, 1996. 56 p., 2000 lei.

♦ Ioan S. Pop, *Porcec*, București, Asociația Scriitorilor din București și Ed. Cartea Românească, Col. „Poezii orașului București”, 1996. 52 p., 2000 lei.

♦ Saviana Stănescu, *Sfaturi pentru gospodine și muze*, București, Ed. Eminescu, 1996 (poezie și proză). 96 p., preț neprecizat.

♦ Alexandru-Cristian Miloș, *Sertarul astral al profetului/The astral drawer of the eccentric prophet* (știință poetică/poetic science), ediție bilingvă, trad. de Gabriela Rusu, Tg. Mureș, Ed. Tipomur, 1996 (poeme). 108 p., 10.000 lei.

♦ Dan-Marius Drăgan, *Regina Elisabeta*, romanul unei lumi ce a fost, prefață de Petru Poantă, Cluj-Napoca, Ed. Zamolxis, 1996. 104 p., preț neprecizat.

Râsul din sertar

LITERATURA de sertar: un fenomen, în mod straniu, controversat, ca și cum existența ei n-ar fi deductibilă din însăși prezența cenzurii, ca o reacție a spontaneității spiritului care nu poate fi înăbușit. Chiar dacă nu am avea textele ei, am putea-o stabili teoretic, așa cum astronomii demonstrează prin calcule un corp ceresc care n-a fost încă perceput vizual. Dar azi ne stau la îndemână, drept dovadă peremptorie, și scrierile în cauză. Își imaginează oare cineva că ar fi putut fi tipărite sub regimul comunist cărți precum *Jurnalul fericii, Cetatea totală, Fratele meu Alexandru, Jurnalul unui jurnalist fără jurnal, Adio, Europa, Închisoarea noastră cea de toate zilele*? Că ar fi putut fi publicate numeroasele amintiri, memorii, relatări din perioada interbelică și din infernul Gulagului, pe care le putem citi acum și al căror număr crește mereu? Dacă da, cel ce crede astfel e demn de compătimire, pentru ignoranța sa. Nu i-am putea compătimi însă pe susținătorii avizați ai unui atare punct de vedere, pe cei care nu pot a nu cunoaște adevărul „din interior”, întrucât, îndeobște, au avut și înainte de 1989, după cum au și la ora actuală, posturi de decizie, situându-se pe trepte de pe care se pot vedea multe... Înțelegem, în schimb, jena lor în fața unor producții ce implică abnegație, curaj, risc. Producții al căror spectru moral e neliniștitor pentru cei care au optat în favoarea unui confort perpetuu, pentru cei care, dacă nu au făcut parte din eșalonul propagandei manifeste, au cultivat, cel puțin, un oportunism subtil, neîmpingându-și inconformismul dincolo de anume limite, ferindu-se ca de foc a contrazice teza unui comunism fundamental, inevitabil, apt doar de unele ameliorări. Imposibilul comunism „cu față umană”. Desigur, n-am putea înregistra atitudinea nomenclaturiştilor culturali cu dublă legislatură (Ceaușescu + Iliescu) decât ca pe o curiozitate. Una de fel inocentă, deoarece ea tinde a escamota nu doar valoarea estetică, intelectuală și documentară a multora din creațiile silnic zăvorâte, ci și componenta lor etică, întunecând și mai mult imaginea unui timp întunecat, frustrându-ne de exemplele de care avem nevoie în sfera unei pedagogii a regenerării democratice. Pe scurt, calamniind. Un caz caracteristic al literaturii de sertar îl reprezintă volumul Elvirei Iliescu, *Râsul*. Textul acestui teribil pamflet antidictatorial a fost, conform mărturisirilor autoarei, redactat între 8 martie 1980 și 20 august 1983, deci în contextul unei perioade asupra căreia nu trebuie să insistăm. Parcurs, în ianuarie 1985, de Cornel Regman, care a declarat: „Toți gândim așa, dar nu ne apucăm să punem pe hîrtie”, a fost încredințat lui Nicolae Manolescu, cu rugămintea de-a fi transmis „în afară” (ceea ce criticul nu izbutește) și, în cele

din urmă, scos din țară, printr-o ingenioasă tehnică a clandestinității („Cele 32 de pagini, comprimând la maximum textul, înfășurate strâns și învelite într-un plastic, le-am ascuns într-un borcan cu zahăr, deci aproape la vedere și, totuși, ochii veghetori au alunecat fără nici o bănuială”). Cu toate acestea, Europa Liberă nu l-a difuzat, așa cum nădăjduia scriitoarea: „Textul a fost cotelat... prea violent. Clar - Ceaușescu trebuia criticat cu măsură. Occidentul l-a menajat până spre final, i-a oferit trăsuri regale, întâlniri la cel mai înalt nivel, l-a primit în Academii exigente, l-a decorat, i-a pus la dispoziție edituri - pe banii noștri, se înțelege, când e să fabricăm noi o... personalitate, apoi suntem neîntrepuși, dacă nu unici”. Clar, nu-i așa?

Să ne referim acum nemijlocit la carte. Rîsul a fost apreciat, încă din Antichitate, ca o formă de eliberare. Aristotel vorbește de un catarsis comic - *katastasis* -, la antipodul celui tragic, iar Hipocrate se pare că preconiza o terapeutică prin intermediul ilarității. Teoreticienii mai vechi și mai noi au scris despre dispariția bruscă a sentimentului realului produsă în iluzia comică, despre explozia logicii ce are loc astfel, despre degrevarea ființei de sentimentul fricii de viață etc. Lucruri pe care le putem întrezări și intuitiv. Cu atât mai util e procedeul subversiv al rîsului, cu cât obstacolul ce se află în fața individului e mai înspăimîntător, cu cât înfruntarea lui directă ar duce la o mai mare cheltuie de energie. Gluma reprezintă, conform psihanalizei, un ocol ce se soldează cu o economie energetică, diferența prefăcându-se în plăcere. Dezgustătorul, istovitorul, terifiantul regim comunist, cu pretențiile sale milenariste, alcătuia, desigur, un astfel de obstacol major, reclamînd remediul radical al rîsului. Dar cum să rîzi de o năpastă, de o nefericire generală, aparent fără izbăvire? În nici un caz printr-un rîs euforic, ci printr-unul reflexiv, satiric. Prin rîsul rece, convenit demascării unei uzurpări. Un rîs ce poate deveni dureros, convulsiv, aidoma unei goliri a organismului psihic de o imagine ce i se pare insuportabilă, așa cum stomacul se debarasează de ceea ce nu vrea să primească (ne-am folosit de o comparație, referitoare la rîs, a lui Paul Valéry).

Pentru a-și atinge țelul purgator, *Râsul* Elvirei Iliescu pornește de la straturile de jos, de la drojdiile existenței aberante. Acestea conțin un amestec deosebit de nociv de realitate și irealitate, ultima insinuată pe motivul amendării, reorganizării, raționalizării, prin doctrină, a celei dintîi. Utopia negativă își potențează efectul, asumîndu-și datele unui concret bine cunoscut, cel al experienței noastre cotidiene. Întrucît, într-un „mare con-clav”, Personajul suprem, care tocmai dezbătea „probleme”, firește, „capitale”, a fost întrerupt de un bătrînel ce

a izbucnit într-un hohot de rîs isteric, „de parcă zece draci îl gâdilau deodată, cu deosebită știință”, se inițiază ample, solemne dezbateri, pe puncte și subpuncte, incluzînd completarea a trei formulare, spre a se analiza nemaipomenita întîmplare. E un dezmaț al birocrăției de partid, o drapare a vidului reprezentat de „mărețta învățătură”. Se pune chestiunea cartelării rîsului („de ce la o adică să se dea pe cartelă numai pâinea, zahărul, uleiul, benzina”) și cea a recalculării procentelor unei veselii raționale: „pentru că este optimismul o problemă de stat, să rîdem potrivit normelor în vigoare”. Iraționalitatea, după cum vedem, se dă în vînt după ratificarea rațiunii. La Academia de Înalte Studii Responsabile, e însușită de zor „dialectica rîsului”. Un doctorand elaborează, oportun, o teză intitulată „Conceptul de rîs în noua noastră etapă istorică, cauză și efect în planul relațiilor naționale și internaționale, lucrare cuprinzînd printre capitole: Despre starea de entuziasm în cadrul economiei naționale scurtcircuitate, Aplicarea infailibilei tehnologii a hazului de necaz în redresarea balanței falimentare, Rîsul cetățenesc - prejudecată sau dilemă?, Ședința ca formă de maturizare a rîsului colectiv etc.”. Întru dovedirea unei perfecte discipline și a unei adînci fidelități, cursanții exersează corespondențele fizice ale acestora, care sunt „poziția culcat pe burtă și apoi un tîrîș exemplar”. Același doctorand, dornic de „promovare”, dă comenzi într-un stil „imperativ-avîntat”, rezultatul ținînd de o palestră ideologică halucinantă: „echipa execută mișcarea relativ la unison, cei mai corpolenți căzură ca din pod, peste noapte plouase și denivelările acumulasă ceva apă, clasicii măreții învățători au avut însă în vedere varietatea practic infinită a trăsăturilor întîmplătoare ce pot caracteriza un fenomen, precumpănitoare fiind însă necesitatea, categorie dialectică decurgînd din esența lucrurilor și e momentul să arătăm că materialistii premarxiști conchideau greșit că în natură și societate toate fenomenele sunt necesare, idee ce poate genera viziuni fataliste, (...) în plus, marii părinți au avertizat că acolo unde, la suprafață, apare jocul întîmplării, el dovedește întotdeauna a fi dominat de legi interne, ascunse”. Spațiul sacral al propagandei primește și vizita stupefiantă a unui popă, „scos temporar de la răcoare”, spre a aghezui fiecare cotlon: „dacă tot este religia opium pentru popor, atunci să se folosească în interesul maselor și al conjuncturii stupefiantul ideii”. Fauna omenească ce populează acest mediu al adulării incomensurabile și al supralicitărilor carieriste ce frizează demența e compusă din figuri inventiv-caricaturale, sarcastice răsfrîngeri ale infernalei frenezii „de partid și de stat”. Între alții, directorul Editurii pentru Alpinism Patriotic, „om hârșit prin

Elvira Iliescu, *Râsul*, Editura DU Style, București, 1995, 96 p., 3200 lei.

multe”, obez, care nu ezită a se înfățișa în pantaloni scurți, pedalînd ștrengărește pe un triciclu, ca să demonstreze că are toată bunăvoința pentru a slăbi, cu un ghiozdan în spinare, ce sugerează „miniaturizarea formatului de carte, concomitent cu raționala restrîngere de tiraj”.

Dar, la un moment dat, narațiunea plonjează în fantasticul de fond. Din mediul absurdității ce se întetesc, în dansul lor haotic, de particule ale rîului, apare, precum un personaj paradoxal tutelar, chiar sub ochii perechii dictatoriale, Rîsul în persoană „Și din vârful degetelor le trimise o beza drăgăstoasă. Se mai întîmplă și așa - ca din jale să se-ntrupeze... rîsul!... Prea mi-ați pomenit numele în ultima vreme, trebuia să-mi prezint scrisorile de acreditare! Și brusc luă chipul tradițional al unui strigoi, ițindu-și dinții fosforescenți spre ei, în vreme ce tăciunii aprinși: ai ochilor îi jucau în cap” (Freud raportează comicul la vis, afirmînd că cele trei caracteristici ale activității onirice, comprimarea, compensația și reprezentarea indirectă, sunt definitorii și pentru *Witz*, așa în-cît, conform acestei teorii, putem considera rîsul personificat drept un vis lustral, prin care se împlinește funcția similară a comicului). Acțiunea justițiară a ironic-răzbunătoare fantasmă constă în săparea, cu ajutorul nevrednicilor, a unei gropi imense, care se umple rapid, datorită unor contribuții mai mult ori mai puțin benevole, cu excrementele simbolice. Absurdul sistem are parte de un măreț sfîrșit indecent. În profunzimile haznălei sunt împinși „zecile de mii de profitori” de pe întreg întinsul țării: „și Rîsul Enorm sculă soarele cu noaptea în cap, vâdă și căstoarea ticsită, cu formațiunile piramidale alineate, pliate, supraetajate, încă vivante, numai ca să nu-și dea duhul și când hohoti o dată de-i trosniră falcile, buboiul cumplit plesni, scufundându-se ca un transatlantic uriaș, rupt în două, ducându-se pe vecie la fund cu învățători prea învățați și învățacei, în bubuitul salvelor de rîs”.

Operă de factură orwelliană, *Râsul* Elvirei Iliescu este, după știința noastră, cea mai virulentă șarjă din cîte s-au produs pînă azi împotriva „epocii de aur” și a demonic-ridicolului său patron.

Actualitatea culturală

Premii pentru studenți

Juriul festivalului *Cinemaibit* (festivalul studenților din Academia de Teatru și Film, despre care s-a scris în nr. 48 al revistei noastre) a acordat următoarele premii: *Marele premiu. O să fie bine*, regia Titus Muntean. *Premiul de regie. Grigore și Marieta*, regia Cătălin Cocriș (cărui i-a revenit și *Premiul de popularitate*, acordat de public). *Premiul pentru scenariu. Iubire confort III*, regia Viorel Timaru. *Premiul criticilor. Fără pantofi în cer*, regia Cristian Dumitru.

Premiul de interpretare feminină. Nora Covali, pentru rolul din *Lepădații* (regia Napoleon Helmis). *Premiul de interpretare masculină.* Gabriel Spahiu, pentru rolul din *Sîmbătă seară* (regia Radu Dragomir). *Premiul de imagine.* Alexandru Sterian, pentru *O să fie bine*. *Premiul pentru sunet și montaj.* Laura Georgescu (pentru *Cinema* - regia Cornel Loren Răducanu -, și *Sîmbătă seară*). *Premiul special al juriului.* *Blestemul aurului*, regia Eugen Leahu.

Gaudeamus

Ne-am dus și noi să ne bucurăm la Tîrgul de carte de la Sala Radio, în ultima săptămînă din noiembrie și am constatat din nou că la toate tîrgurile (mă rog, sa-loanele) noastre de carte spațiul e prea mic, sau poate că editurile și cititorii sînt mai mulți decît se scontează. Și acum, la Radio, înghesuiala făcea dificil accesul la standuri. Dar era cald și bine, mult tineret, lansări dese, Sergiu cu trompeta, toată floarea scri-

itorimii, un băruleț, editori obosiți de zarvă și agitație. Tentații la unele standuri - noutăți atrăgătoare cu preț ceva mai mic decît în librării (dar tot, în general, sîrit de 10.000); la altele - aceleași cărți de la Gaudeamusul trecut și de la Salonul din vară, netîrguite și îngălbenite, în ciuda prețului rămas din anul apariției. Tîrgoveții acestor „manifestări” sînt un bun indicator al cererii și ofertei de carte. (A.B.)

Agenda cu edituri

La cererea mai multor cititori, dornici să-și procure anumite cărți pe care n-au mai reușit să le găsească în librării, publicăm sub formă de serial informativ adresele editurilor active în România. Așteptăm, din partea editurilor interesate, siglele și adresele lor. (Nu pretindem bani pentru publicitate!)

Editura Eminescu, Piața Presei Libere nr. 1 (Casa Presei Libere, corp central,

etaj IV), sector 1, 71341 București. Tel. și fax: 222 85 40.

Casa de editură PANTEON, str. Păltiniș nr. 2, bloc F8, ap. 3. 5600 Piatra Neamț, jud. Neamț. Tel. și fax: 033-234299.

Casa editorială MOLDOVA, b-dul Copou nr. 3-5, 6600 Iași. Tel.: 032-113029; 112132. Fax.: 113029.

CALENDAR

16.XI.1816 - s-a născut *Andrei Mureșanu* (m.1863)
16.XI.1935 - s-a născut *Miron Cordun*
16.XI.1948 - s-a născut *Ion Cristoiu*
16.XI.1979 - a murit *Eugen Seculeanu* (n.1940)
16.XI.1984 - a murit *Laurențiu Fulga* (n.1916)
17.XI.1907 - s-a născut *Banyai Laszlo* (m.1981)
17.XI.1926 - s-a născut *Antonie Plămădeală*
17.XI.1932 - s-a născut *George Muntean*
17.XI.1944 - a murit *Magda Isanos* (n.1916)
17.XI.1957 - a murit *George Mumu* (n.1868)
17.XI.1991 - a murit *Anton Cosma* (n.1940)
18.XI.1916 - s-a născut *Ion Larian-Postolache*
18.XI.1924 - s-a născut *Iordan Chimet*
18.XI.1937 - s-a născut *Alexandra Târziu*
19.XI.1837 - s-a născut *Aron Densusianu* (m. 1900)
19.XI.1903 - s-a născut *Marcel Breslașu* (m. 1966)

19.XI.1919 - a murit *Alexandru Vlahuță* (n.1858)
19.XI.1921 - s-a născut *Dinu Pillat* (m. 1975)
19.XI.1923 - s-a născut *Monica Lovinescu*
19.XI.1936 - s-a născut *Kiraly Laszlo*
19.XI.1936 - s-a născut *Sorin Mărculescu*
19.XI.1941 - s-a născut *Boris Marian*
19.XI.1992 - a murit *Radu Tudoran* (n. 1910)
19.XI.1996 - a murit *Vasile Petre Fată* (n. 1944)
20.XI.1901 - s-a născut *Alexandru Șahighian* (m. 1965)
20.XI.1907 - s-a născut *Mihai Beniuc* (m. 1988)
20.XI.1912 - s-a născut *Letiția Papu* (m. 1979)
20.XI.1924 - s-a născut *Dumitru Mircea*
20.XI.1943 - s-a născut *Grigore Ilisei*
20.XI.1990 - a murit *Oltyán Laszló* (n. 1935)
21.XI.1910 - s-a născut *Theodor Constantin* (m. 1975)
21.XI.1918 - s-a născut *Eugen Tudoran*

21.XI.1933 - s-a născut *Anghel Dumbrăveanu*
21.XI.1939 - s-a născut *Constantin Crișan* (m. 1996)
21.XI.1955 - s-a născut *Aurel Dumitrașcu* (m. 1990)
21.XI.1980 - a murit *I. Valerian* (n.1895)
22.XI.1901 - a murit *V.A. Urechia* (n. 1834)
22.XI.1908 - s-a născut *Iulian Vesper* (m.1988)
22.XI.1919 - s-a născut *Petru Sfetcă* (m.1987)
22.XI.1922 - s-a născut *Adrian Cernescu*
22.XI.1942 - s-a născut *Lucian Bureriu*
23.XI.1905 - s-a născut *Petru Comarnescu* (m. 1970)
23.XI.1906 - s-a născut *Ștefan Dima*
23.XI.1923 - a murit *Urmuz* (n. 1883)
23.XI.1939 - s-a născut *Zaharia Sângeorzan*
23.XI.1948 - s-a născut *Grete Tartler*
23.XI.1951 - s-a născut *Dan Mucenic*
23.XI.1971 - a murit *Ury Benador* (n. 1895)

24.XI.1889 - s-a născut *Ionel Pop* (m.1985)
24.XI.1902 - s-a născut *Nicolae Crevedia* (m.1978)
24.XI.1909 - s-a născut *Ion Sofia Manolescu* (m.1993)
24.XI.1919 - s-a născut *Dimitrie Costea*
24.XI.1919 - s-a născut *Nicolae Tăutu* (m.1972)
24.XI.1920 - a murit *Alexandru Macedonski* (n. 1854)
24.XI.1953 - a murit *I.E. Torouțiu* (n. 1888)
24.XI.1967 - a murit *G.C. Nicolescu* (n. 1911)
25.XI.1885 - a murit *Grigore Alexandrescu* (n. 1810)
25.XI.1941 - s-a născut *Nicolae Turtureanu*
25.XI.1942 - s-a născut *Doina Cetea*
25.XI.1942 - a murit *Mihail Dragomirescu* (n. 1868)
26.XI.1896 - s-a născut *D. Murărașu* (m. 1984)
26.XI.1929 - s-a născut *Ion Vlad*
26.XI.1970 - a murit *Vladimir Streinu* (n. 1902)
26.XI.1996 - a murit *Valentin Silvestru* (n. 1924)

27.XI.1885 - s-a născut *Liviu Rebreanu* (m. 1944)
27.XI.1908 - s-a născut *Mircea Grigorescu* (m. 1976)
27.XI.1924 - s-a născut *Nina Cassian*
27.XI.1939 - s-a născut *Nicolae Manolescu*
27.XI.1940 - a murit *Nicolae Iorga* (n.1871)
27.XI.1970 - a murit *Petru Comarnescu* (n.1905)
27.XI.1972 - a murit *Victor Eftimiu* (n.1889)
27.XI.1987 - a murit *Nicolae Ciobanu* (n.1931)
27.XI.1995 - a murit *George Almosnino* (n.1936)
28.XI.1874 - s-a născut *Jean Bart* (m. 1933)
28.XI.1919 - s-a născut *Cornel Regman*
28.XI.1923 - s-a născut *Dan Tărchila*
28.XI.1941 - s-a născut *Eugen Negrici*
28.XI.1954 - s-a născut *Traian T. Coșovei*
28.XI.1971 - a murit *Dimi-trie Stelaru* (n.1917)
28.XI.1973 - a murit *Martha Bibescu* (n. 1889)

FOTOTECA "ROMÂNIEI LITERARE"

Festivalul internațional de poezie de la Struga, august 1970. Jean Follain, Leonid Dimov, Iv Martincvici

Afirmații inexacte

Se fac în ziare, reviste, la TV, cu aplomb, o serie de afirmații neadevărate, dovedind o informare defectuoasă.

Iată câteva exemple:

Într-un material publicat nu de mult în „România Liberă” se vorbea despre scriitorul Petru Popescu, „fiul ilegalistului Radu Popescu”. Radu Popescu nu a fost niciodată ilegalist. Avînd rude ofițeri superiori și înalți prelați ai Bisericii Ortodoxe în anii '50 nu a avut voie să publice. A tradus, prietenul sau Geo Bogza, „împrumutîndu-i” numele. Cînd a reînceput să publice a scris cronici dramatice și a fost, pentru o perioadă, redactor șef al revistei „Teatrul”.

La TV, într-o emisiune „Gong” s-a vorbit despre *Teatrul Comedia*, companie înființată de renumitul regizor Sică Alexandrescu. Comentatoarea spunea că la un moment dat și-a schimbat numele în *Teatrul Nostru*. Inexact. *Teatrul Comedia* s-a numit întotdeauna așa. După război, cînd a găzduit *Teatrul Național*, chiar și după naționalizare, numele s-a păstrat în formularea *Teatrul Național - Sala Comedia*. *Teatrul Nostru* era o altă companie, con-

dusă de o asociație de actori în frunte cu Dina Cocea. A funcționat în aceeași clădire cu *Teatrul Comedia*, la subsol. Intrarea era prin ușile din fier forjat din stînga, în pasaj.

În „Curierul Românesc” citesc că Petru Dumitriu „a plecat din România, la vîrsta de 37 de ani, împreună cu soția sa de atunci, prozatoarea Henriette Yvonne Stahl...” Născut în 1924, cînd a plecat Petru Dumitriu avea 36 de ani (1960). Divorțase de prozatoarea Henriette Yvonne Stahl și se căsătorise cu Irina Medrea, una din fiicele avocatului memorandist Florian-Floareș Medrea. Cu ea a plecat, lăsînd zălog pe fiica lor de un an. (A.F.)

Oameni și umbre

Marti, 3 decembrie, la Uniunea Scriitorilor, a avut loc lansarea romanului *Oameni și umbre* de Alexandru George, apărut la editura Albatros. Despre volum și despre autorul său au vorbit: Georgeta Dimisianu, directoarea editurii Albatros, istoricul Sorin-Mihai Rădulescu, criticul și istoricul literar Barbu Cioculescu și Laurențiu Ulici, președintele Uniunii Scriitorilor. În încheiere a luat cuvîntul Alexandru George.

Premiile literare

CITITORUL

Alexandru George

(n. 6 aprilie 1930, București)

1971 Premiul pentru critică al Uniunii Scriitorilor (*Semne și repere*)1982 Premiul pentru publicistică și reportaj al Uniunii Scriitorilor (*Simple întâmplări în gând și spații*)1990 Premiul Uniunii Scriitorilor pentru cea mai bună ediție critică (împreună cu Maria Simionescu) (E. Lovinescu, *Opere*, vol. VIII)1993 Premiul pentru critică al Uniunii Scriitorilor (*La sfârșitul lecturii*).

EXISTĂ cazuri celebre de scriitori care se fereau să-i citească pe confracții lor ca să nu-și strice stilul ori să nu-și contamineze în vreun fel cărțile proprii. Nu numai criticul, ci și prozatorul Alexandru George se află în situația contrară. Volumul *Simple întâmplări în gând și spații*, apărut în 1982 și premiat de Uniunea Scriitorilor la secțiunea „publicistică și reportaj” e în fond un volum de proză, elegant contaminat de cărți. Simplitatea și naturalitatea tonului, nodurile ingenioase în care sînt prinse ochiurile realității și „economia de spațiu” leagă scrierile lui Alexandru George de tradiția tabletei care în literatura română a avut câțiva reprezentanți remarcabili. Cu toate acestea, a socoti volumul *Simple întâmplări în gând și spații* o pură culegere de „publicistică” (și reportaj!) cum a făcut U.S. cînd l-a premiat înseamnă a-i ignora chiar miezul. Un premiu pentru proză i-ar fi fost, desigur, mai pe măsură. Din textele lui Alexandru George iese o carte omogenă, în care autorul devine personajul propriei literaturi. Paginile memorialistice ori confesive nu fac decît să cimenteze unitatea volumului.

Mentale ori reale, comune ori insolite, „întîmplările” lui Al. George creează o lume cu legi proprii și nu este deloc o „simplă întâmplare” că totul începe din Biblioteca Academiei. Elementul comun în aceste texte foarte diferite este cartea, iar personajul comun este cititorul Alexandru George, locuitorul cărții. Scrișul începe doar „la sfârșitul lecturii”. Pentru Alexandru George cartea are uși secrete prin care el știe oricînd să iasă din ea și să ajungă direct pe străzile Bucureștiului într-o cofetărie din Viena ori în atelierul lui Brâncuși de la Paris! Și, din orice punct al Bucureștiului (Vienei, Parisului), se întoarce pe coridoare numai de el știute, într-una din cărțile citite și răsclitite, pentru a o părăsi din nou, la primul prilej. Aceste drumuri secrete (*Schleichwege*) între bibliotecă și ceea ce există în afara ei reprezintă una din fibrele de rezistență ale cărților lui Alexandru George. Prozele din *Simple întâmplări în gând și spații* aburesc încă de prospețime, în ciuda faptului că timpul a trecut, iar timpurile s-au schimbat de cîteva ori din 1982 încoace. Lu-

mea cu ramificații de labirint, în care cartea ar putea aluneca în simbol, este și nu este borgesiană. Cine vrea cu tot dinadinsul poate detecta ecouri din Borges în relația lume-carte de la Alexandru George. Autorul însuși pare a fi uneori înrudit cu străinul din *Ruinurile circulare*, singuraticul care își plămăiește, visînd-o celulă cu celulă, o „creatură”: știe că, vis fiind, creatura nu poate fi atinsă de foc, dar, pînă în ziua unui incendiu, ignoră că el însuși e o plămăuire a altcuiva, un „personaj”. Totuși, la Alexandru George cartea nu e un simbol: ea pune numai o căpușeală de hîrtie întâmplărilor reale pentru a le păstra calde. Iar umorul său e o ancoră discretă în real, pe care-l percepe în toată relativitatea lui.

Deși a citit temeinic și pasionat atîtea cărți încît să umple cu ele orice colț din realitate, Alexandru George nu devine niciodată în aceste pagini (dar nici în altele) livresc sau uscat. Interlocutorul său nu e cartea, ci omul. Tot ce spune Alexandru George se adresează unui cititor (închipuit după propriul model, adică perspicace și avînd ca principală distracție deprinderea de a gîndi singur). De aici senzația de dialog din aceste texte. Ele închipuie mereu rezervele ori obiecțiile interlocutorului și nu cad în ispita afirmației ritoase a celui care-și știe competența într-un domeniu. Distanța tot mai mare dintre numele străzilor și istoria lor (*Pe stradă*), dintre istoria unei case și destinația ei (*Pallady la casa Melik*), dintre duhul Bucu-

reștiului și felul în care e înțeles (*Ferestre la stradă*) îi prilejuiește observații mîhnite și analitice, nu agresive și ostentative. Generațiile care vin sînt privite cu bunăvoința celui care a înțeles odată pentru totdeauna tinerețea. „Niște zeițe, desigur...” sînt adolescentele momentului (1979) și autorul le apără, polemizînd cu posibili acuzatori, mult mai bine decît ar ști ele s-o face, dar nu poate să nu remarce, des-cumpănît, că mersul lor masculinizat e foarte departe de mersul glorificat încă din *Eneida*, de pasul ușor și armonios după care recunoști adevărata frumusețe, zeița. (O bună completare sau confirmare a remarcii lui Alexandru George este în *Moartea la Veneția*, unde adolescentul Tadzio este „recunoscut” de scriitorul Gustav von Aschenbach și după mersul său ușor, zeesc). Capacitatea de a descoperi scăpările din condei sau greșelile mai grave ale altora, apărata de un posibil interlocutor este anulată într-o frază finală de însuși cel care o posedă: „Mi s-ar putea replica faptul că vocația de a descoperi pete în soare e totuși una care presupune acuitate, curaj

Afinități electice

„Dragă Ioana,

Înterupîndu-mi (c-un nod făcut în pripă la memorie și-un chirpici scos din prispă la casă) șirul scrisorilor, m-am prelins în lacrimă voioasă și-n lîncedă melancolie. Ce mai tura-vura-murătura, *Timbrul Aplicat De Ana Blandiana*, în *Rom. lit.*, 43, 1996, m-a pus în situația de șah etern!! Nu-mi propusesem să număr stegulețele premiilor nimănui, zbîntuiam niște întrebări precise de bisturiu, filfîindu-le, recunosc, destul de capricios. Nu-mi închipuisem, carevasăzică, Doamne!, că voi fi atît de delicat și prompticios țintuit de maliția-I migăloasă, vigilentă. Deodată fost-am luat cu „Dumneavoastră”! Mi-a căzut, pardon!, mucul luminării pe parchet și-am și lunecat, zdrobindu-mi grația, pe el, plus că m-am simțit, pe clipă, pe dată, ultimul derbedeu ce-atacă, în plină țară, Muzeul Literaturii! Ca berbant, și nici june fiind, am suferit în propria-mi marmeladă de sfeclă liliachie, m-am dedat la lecturi abominabile, condamnate, baudelairiene (de scînteiam satanic în fotoliul galben!), flaubertiene; ba chiar recitii *Cehov* în paralel cu *Sade*! Nu-mi trecu. Am mîncat, pe inima goală, zaț de cafea, ungîndu-l, eu degetele boloborosite de spiridușii cerne-liștei, pe pîinea de regim, fără azur și fără sare. Și mi-am înmărgelat, mental, o sumedenie de răspunsuri, de la pamflete de-un misoginism balamucalgiu pînă la mîngîierea pufului de pădăie potolit în rază. Bătui izvoarele, teșit, în piuă, creangă de flutur uscat îmi strecurai sub pernă, să-mi mîntuiască somnul, căci scormoneau coșmare rupte în pleava de neuroni rămași. Diazepamul, prieten vechi, deveni, iată!, excitant: ca titirezul zuzuia cuvîntul pe tabla ruginită a minții. Începusem să par altora, în rarele furișări pe străzi, un fel de trompe d'oeil. Blestemul, mi-am zis în barbă (nu mă mai radeam decît la rugă-mînțile familiei împiedecate, prin odăi, de părul meu bolnav de milimetrokilometrie cronică lăptoasă), să-l curm în fragede confese publice și să-mi zbor crieri apoi, dragă Ioana, ca să mai viez o săptămînă.

(va urma, vorba lui Patapievici, imperialismul „suflețelului”)

Emil Brumaru

Premiile Uniunii Scriitorilor - 1982

Poezie: Anghel Dumbrăveanu (*Tematica umbrei*)
Nicolae Ioana (*Studiul de noapte*)
Mircea Ivănescu (*Poezii nouă*)
Nicolae Prelipceanu (*Fericit prin corespondență*)
Ștefan Tcaciuc (*Călătorie în eternitate*)

Proză: Paul Eugen Banciu (*Zigguratul*)
Modest Morariu (*Întoarcerea lui Ulise*)
Romulus Rusan (*Roua și bruma*)
Nicolae Țic (*Suplinitorii*)

Critică, istorie literară, eseu:
Z. Ornea (*Viața lui Dobrogeanu Gherea*)
Marcel Pop-Cornîș (*Anatomia balenei albe*)
Cornel Regman (*Noi explorări critice*)
Elena Tacciu (*Romantismul românesc*)

Dramaturgie: Valeriu Anania (*Greul pămîntului*)
Ion Brad (*Nu pot să dorm*)
I.D. Sârbu (*Arca bunei speranțe*)

Publicistică și reportaj:
Alexandru George (*Simple întâmplări în gând și spații*)
Valeriu Răpeanu (*Țărîmul unde nu ajungi niciodată*)

Literatură pentru copii și tineret:
Ilie Măduță (*Ceasul păstrăvilor și al prîvighetorilor*)
Tudor Vasiliu (*Numai ochi și urechi*)
Dan Verona (*Îngerii chilugii*)

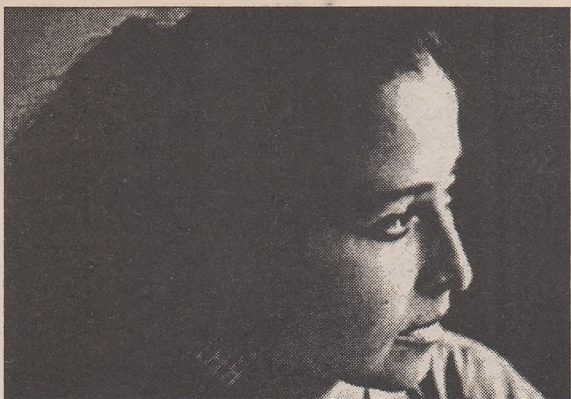
Debut:
Ion Anghel-Mănăstire (*Talanii*)
Dumitru Chiuaru (*Seară adolescentină*)
Gheorghe Crăciun (*Acte originale, copii legalizate*)
Dan C. Mihailescu (*Perspectivă eminesciene*)
Vasile Radu (*Victorie minus unu*)

Marele Premiu al U.S. pentru întreaga activitate:
Mihai Beniuc, Ion Clopoțel, Lucia Demetrius,
Ștefan Aug. Doinaș, Horvath Imre

intelectual, o anumită «adresă» critică. Dar cum să caracterizezi situația unui om care are curajul de a-și îndrepta privirea spre soare și nu izbuteste să-l vadă tocmai pe acesta?” (p. 66, *Pete în soare*).

Adevărate confesiuni (cea mai disperată formă a nevoii de comunicare) sînt *Despre dragoste și mai mult decît dragoste* ori *Răzbunarea*. Primul text este o foarte frumoasă meditație cu substrat autobiografic pe tema dragostei, una dintre cele mai originale scrise în literatura română, nu fără o legătură (poate întîmplată) cu *Afinitățile electice* ale lui Goethe. Iată-i punctul de pornire: „E uluitor să constăți cîți copii se nasc din exaltarea sentimentală a cite unuia din părinții lor pentru o a treia persoană, alta decît cea a partenerului respectiv de acțiune, indiferent dacă e vorba de un bărbat sau de o femeie. Uneori acest «al treilea» nici nu e cunoscut sau presupus decît de unul din beneficiarii marelui moment, și aproape niciodată nu e măcar bănuț de acela care, peste cîteva ani, l-ar putea socoti printre «coautorii» săi. Cum să-i numim pe copiii care se nasc dintr-o asemenea situație? Dacă există copii «din flori» (...) aceștia ar trebui să fie numiți simplu: din dragoste. (...) Există o dragoste pe deasupra dragostei...” (256). Poetica și estetica propriului destin amoros din *Despre dragoste...* este completată de *Răzbunarea*, parabolă a eșecului comunicării. Cauza este un dezechilibru al capacității de înțelegere: unul înțelege chiar fără să aibă nevoie de cuvinte, celălalt refuză să înțeleagă și ceea ce e exprimat cu claritate, chiar dacă, poate, prea abrupt. Prin fiecare „simplă întâmplare” marele cititor Alexandru George își cheamă, își caută, își inventează cititorii care să se simtă acasă în cartea lui, așa cum și el pare a se simți acasă în cărțile altora.

Va rămîne vîntul

Va înflori pentru prima dată planta de
cameră
pe care o credeam pe jumătate moartă.
Se vor lărghi spațiile se va elibera orizontul
stelele se vor stafidi luna va tremura
privindu-și ridurile în pahare.

Vinul ne va arăta imortalitatea înainte de a
ne răpune
vocile se vor usca presate în ierbare
camea păsărilor migratoare va curăște
focul de armă
nudurile brumate vor cădea în ispită
la nunțile clandestine se va servi inimă de
mireasă.

Vom mânca și vom bea de cîte ori vom
simți înghețul
vom căuta un nume de botez pentru cel
care vine
vom răsfoi adevărul de naștere a celui
care pleacă.
Vîntul va rămîne să smulgă florile de hîrtie -
va fi o toamnă lungă și bogată în lacrimi.

Te-am fi mințit atît de frumos

Lasă-ți la mine tristețile
am să le păstrez cît timp vei lipsi
din orașul verde.
Aici oamenii mint că trăiesc rău
mint că nu știu ce au de făcut
mint că li se ascunde mereu adevărul.

Nu se putea să mai rămii cu noi -
te-am fi mințit atît de frumos
încît ne-ai fi mărturisit într-o zi
că aici ai fi vrut să mori.

Crede-mă, nici o bucată de pămînt
oricît de verde și înfloritoare
nu merită să fii îngropat în ea.

Lumina ce se clatină în tine
ca vinul auriu în amforă
ți-arată drumul spre inima luminii.

Lasă-ți la mine tristețile
voi avea grijă de ele pentru că
mai țin legătura cu oamenii chinuiți
cu cei care nu mint că li s-au tăiat aripile.
Nu-ți întoarce capul înapoi
pleacă astăzi căci mîine
va fi tîrziu.

Casa intoxicată

Aerul se înroșea.
Pereții se clătinau transpirați.
Cuvintele horcăiau prin unghere.

În casa intoxicată se băteau poezii la
mașină
se trăgea cu verbul în stînga și în dreapta
se copiau reîncarnări vedenii pe curat
se umplea cu țipete prima pagină
se aducea puroi pentru ultima
se dădeau telefoane la spitalul de urgență.

Cînd totul era trimis la tipar
un deget cobora scara în formă de spirală.
Cei de jos recunoșteau arătătorul care
le pendula sub nas le apăsa buzele.

Irina NECHIT

Din parchet ieșeau ciuperci veninoase.
Pereții își întorceau mușgaiul spre stradă.
Cuvintele intrau în pămînt de rușine.

Legea focului

Nicăieri nu se cos atîtea rochii de vară
nu se coc atîția struguri nu ard atîtea punți.
Nicăieri nu vei întîlni un soare atît de
punctual
numai el nu întîrzie nu ratează nici un
răsărit
schimbîndu-și poziția tocmai atunci cînd e
nevoie
de multă umbră pentru a învăța legea focului.

Nicăieri nu se beau atîtea flăcări otrăvuri
nu se carbonizează atîtea suflete pe terase
nu crește atît de repede gradul de alcool în
sîngele public.

O bătrînă cară o vară scînduri de la
ambasada americană
gînduri de iarnă roiesc deasupra noastră ca
ciorile
însă nu auzim croncănitul răgetul răcnetul.

Nicăieri nu se deschid atîtea localuri birouri
nu se închid atîtea uși nu ard de vii atîtea
speranțe.

Trecem cu fierul încins peste lucruri în
lacrimi
dar nimeni nu-și pune pe cap cenușă
nimeni nu-și pune
pe cap cenușă nimeni nu-și pune pe cap
cenușă
nimeni nu-și pune pe cap cenușă.

Fustele negre

Pe scenă era cald.
Mergînd spărgea cu cizma lumina înghețată.
Fustele negre se țirau pe omăt.
Fulgii își arătau dinții mărunți.

Bezna lîngea ferestrele stinse.
Lumea se îmbulzea la intrare.
Pe scenă era cald și curat.
Șalul negru avea niște flori -
a trebuit să renunțe la el.
S-a despletit. S-a pieptănat.
Învăluindu-se.

Ea a jucat îmbujorată rolul morții.
Băiatul care l-a jucat pe soldat s-a prăbușit.
Ea l-a prins de umăr mînjindu-se
de sîngele machiajului.
Un cîine urla în sală
iar glasul ei părea de vulpe.
Peste ani au îmbrăcat-o în fuste negre.
Peste vremi maxilarele noastre vor rîde.

Ieroglife

Ochii tăi au început să se decoloreze
vezi mai bine ploile decît zidurile
îți retragi din lumină tîmplele.

Tovarășul meu de drum a fost gîndul la
tine
m-am odihnit pe o piatră incrustată cu
ieroglife
le-am lăsat neatînse necitite neliniștite.

Am vrut să văd totul cu ochii mei
i-am ținut atîta timp în ploaie și în soare
încît au început să se decoloreze.

CERȘETORUL
DE CAFEA

de E.
Bruma

Crizantema Adriana Bittel

MĂ CUPRINSESE un fel de spaimă de
scrie. Pentru că, mai tîrziu, orice îngî
suiam în fraze frunzoase (farafasticuri, jocuri de
huța-huța-teleguța, pietre prețioase-n oase, pr
moroace-n floace, fîntîni fine și cantoane, șur
buri, sîrme găsite etc. etc.), nu știu cum naiba
înfierbînta aluatul că, ornamentale inițial, cuvinte
deveneau realitate, organizau întîmplări aidon
(cerebro-spinală chestie!), parcă leneș copiate pe
nervi, îngrozitor de simțite în carne, în suflet. Aș
dar, mi-am sușotit, înfundat în veșnicul fotoliu ga
ben cu arcuiri frînte sever (devenisem, vrînd-n
vrînd, Emil Fotolnicul, speriat să-și zgîndăre viito
rul cu pretenții literare), nu-i mai cinstit să-mi
amintesc minunile trecute, s-o cotesc luxos în tri
dite ceți de Doamne și Rochițe (indiferent de di
prețul lui Cărtărescu față de-asemene gen) și s
flambeze clătita, acea uriașă după-amiază petrecut
în plimbare la pas mărunț, cu *Adriana Bittel*, în
toamna lui 1993, pînă la dînsa-n familon, spi
adăpostire și hrănire, întru așteptarea trenului de l
miezul nopții? O mie și una, și două, și trei d
miresme echivoc îngăduite-n aerul mops, zgudu
turi suave de sentimente fluide, informale, vorb
aruncate îndeosebi de Adriana, într-o copilărie re
descoperită brusc, cu ecouri arcuite în povești aie
vea: „Păcat, zicea, e închis muzeul, ți-aș fi arăta
sala cu ceasornice, cu ceasornice, cu ceasornice...”
Și eu mă holbam intens la gălețile ticsite cu crizan
teme galbene, infinite, și-mi stabileam termenul
amînîndu-mi-l mereu: la următoarea căldare iai
planta și i-o tuflesc în brațe! Căci existau birui
toare, pălărioase, cu sutele la îndemînă, absor
bindu-ne străluminos în miezul lor de clipă feric
ită, dilatată peste marginea tavei obicinuie. Cînd ș
cui i-am rămas dator gestul banal de-a dăruir o cri
zantemă? M-a obsedat meticolos nehotărîrea
mi-am hrănit îndelung ratarea, („...cu ceasornice
cu ceasornice, cu ceasornice...”) lîngă ochelarii ei
cu dioptrii toropite de ochii duși în vechi imagin
printre pleoape. Măcar „cerșetorul vostru de cafea”
să-i ștampileze, o fracțiune de secundă țacănită, în
dună caldă, gîndul bun și, oh!, buzat, buzat, bu
zat...

Forme de viață

Plîng femeii dificile peste scrisori netrimise
Reptile necunoscute intră în vase pline cu
ap
Chipuri fardate umbresc draperiile trase.

Oameni puternici caută în mări cutia neagră
Exploziile au loc la puțin timp după
decolar
Inimile se frîng atunci cînd nimeni nu se
așteaptă.

Cum stai picior peste picior în fața
ceasornicului
simți cum plesnește în tine ceva ca un arc
și vezi cum propriile mîini se mișcă lent
una spre alta

Degetele subțiri se întrepătrund ochii triști
se închid
rugăciunea e singura formă de viață în
odaia pustie
Metoda gură în gură nu salvează ofelii.

Năluci în costume de baie se aruncă de pe
faleză
Iubirea îmbracă pielea de șobolan dar nu
părăsește
nava ușoară care a început să se scufunde

Proza lui Hasdeu

DUPĂ Cantemir, Hasdeu este incontestabil unul dintre întemeietorii enciclopedismului românesc. Nimic aproape, din sfera umanioarelor, n-a rămas străin geniului hasdeian. Și oricâte domenii, din câte s-a manifestat, aș menționa, niciodată nu se știe dacă n-am lăsat pe dinafară vreunul în care, totuși, s-a ilustrat. Peste tot, în acest amestec extraordinar, plutesc caratele geniului. A unui geniu, mereu curios, cutreierînd domenii diverse, lăsînd pe oriunde a trecut urme de neocolit. Fundamentele uluitoarelor sale cunoștințe le-a primit de la tatăl său, Alexandru Hasdeu, istoric și folclorist, care l-a îndrumat spre însușirea temeinică a cîtorva limbi (rusă, polonă, latină, franceză, germană) și spre studiul istoriei și al filosofiei. Spiritul său a lărgit și consolidat, apoi, zestrea dobîndită, cuprinzînd zarea întregă a umanisticii. O stranie apăsătoare înconjurat mereu personalitatea sa vulcanică, în-singurată și fugace. Norocul nu l-a ocolit. E șansa personalităților de excepție apărute în epoci de început cultural. Așa se explică, probabil, faptul de a fi fost fondator de publicații la 20 de ani, director al Arhivelor Statului la 25, dramaturg la 31, istoric și literat (cu *Ioan Vodă cel cumplit*) la 27, profesor universitar la 37, lingvist de talie europeană (prin *Cuvente den bătrîni*) la 40. S-a bucurat, în epocă, de o faimă extraordinară, fiind, printre altele, declarat geniu în plenul parlamentului. Iar faima i s-a păstrat, neștirbită, pe drept, pînă astăzi și va rămîne neclintită întotdeauna. Aceasta în ciuda alunecării spre rătăcirile spiritiste, după moartea fiicei sale Iulia, în 1888, care l-au copleșit, îndepărtîndu-l de la cercetările laborioase. Că a murit, în 1907, cum observa Călinescu în 1941, aproape uitat, e poate adevărat. Dar nu se poate confunda o eclipsă de moment cu prestigiul enorm, pe care i l-au acordat contemporanii și posteritatea. A clădit - în istoriografie lingvistică și etnografie - la dimensiunea gigantescului, neputînd, uneori, să isprăvească tot ceea ce a început. Dar ce impresionant e ceea ce a rămas, chiar acolo unde finalitatea a fost de neatins!

Opera lui n-a rămas, din fericire, uitată. În 1972-1976 dl. Grigore Brâncuș i-a reeditat monumentalul *Etymologicum Magnum Romaniae*, *Cuvente den bătrîni* a fost reeditată, în 1983-1984, de către dl. Gheorghe Mihăilă, în 1984 dl. Grigore Brâncuș a reeditat *Istoria critică a românilor*. Și, toate, în condiții filologice ireproșabile și cu un aparat critic excelent. Iar în 1986 d-nii Stancu Ilin și Ionel Oprișan au inaugurat, la Editura Minerva, ediția critică a beletristicii savantului. După exact un deceniu, acum, a apărut al doilea volum al ediției, care restituie proza. E aici, negreșit, un răgaz excesiv între un

volum și cel de al doilea. Dar bine că, în sfîrșit, în aceste vremuri tulburi și neașezate, am bucuria să consemnez continuarea unei ediții critice din opera unui scriitor fundamental! E, mărturisesc, o ocazie cu care nu mă întîlnesc adesea, deși în ultima vreme am avut norocul să mai semnez, printr-un comentariu, și apariția unui nou volum (al șaptelea) din ediția critică Sadoveanu (după cinci ani de zăbavă). Să văd în aceste apariții un semn că editorii au revenit la uneltele lor și își continuă traviulul cărțurăresc? Ce alta pot face decît să nădăjduiesc? Cum se știe, din creația beletristică hasdeiană, poezia a stat mereu între negație și elogi. Aprecierile, toate, s-au îndeptat spre proză și dramaturgie. Și e drept să fie așa. Proza e un capitol negreșit rezistent și mereu incitant. Nuvela *Du-duca Mamuca* (devenită apoi *Micuța*), socotită de Călinescu drept cea mai bună bucată de proză a lui Hasdeu) a apărut în cîteva numere ale ziarului *Lumina* din Iași stîrnind, atunci, un imens scandal în capitala Moldovei. La sesizarea lui V. Alexandrescu (încă nedevenit Urechia), membrii Comitetului Școlar s-au sesizat că un profesor poate da publicității o narațiune licențioasă. T. Maiorescu a făcut, la început, opinie separată în Comitet, amînînd decizia. Dar cum autorul, în ciuda avertismentului, a continuat să publice fragmente din nuvelă, a fost suspendat din învățămînt. (Peste 75 de ani editorul din 1937 al operei lui Hasdeu, Mircea Eliade, va păți - stranie coincidență - același lucru, tot o suspendare din învățămînt pentru o scriere socotită, de Ministerul Instrucțiunii, pornografică). Nuvela lui Hasdeu narează, cu detășare, aventurile galante ale studentului Gh. Tăciune, într-un oraș germanic. Scrierea - s-a spus - ar fi autobiografică, născută din pățaniile fostului student Hasdeu la Harkov. Întîlnim scene cu cuceriri și abandonări de amante, Micuța (eroina) trecînd, în cîteva săptămîni, prin patul a trei amanți, ultimul, printr-o farsă bine regizată, luînd-o în căsătorie. Un student în medicină, Negus, pentru a scăpa de o amantă, o asasinează administrîndu-i o poțiune. Și cîte altele într-o narațiune scrisă cu vervă și haz, într-o construcție tipic romantică. După scandal, în 1864 autorul face cîteva modificări și își publică nuvela, cum spuneam cu titlu schimbat (*Micuța*) la București, în volum. De atunci a fost mereu reeditată, ultima oară, în 1975, de dl. Mircea Zăciu în volumul *Sarcasm și ideal*. Și, într-un veac, n-a mai scandalizat pe nimeni ca pe pudibondul V.A. Urechia, denunțat, apoi, de Călinescu că a trăit în aceeași casă, simultan, cu trei surori spaniole aduse la București, dintre care numai una era soție cu cununie. Schița *Oamenii dracului* e publicată în *Revista nouă* din 1899. E o

satiră acidă, mai puțin împlinită estetic, împotriva medicilor și a clericilor (ca și în *Povestea crinului* din 1896). Motivul acestor diatribe se află în durerea nemîngîiată a părintelui în urma morții fiicei sale Iulia în 1888. Vinovați de această moarte, pentru Hasdeu de proporții aproape cosmice, erau, firește, medicii, după cum clericii dezaprobau ședințele sale spiritiste, cu ajutorul cărora „izbutea“ să intre în contact cu fiica sa decedată care, trăind, dincolo, o altă viață, îi trimetea, la cerere, mesaje. Din-aceeași arie de preocupări e și bucata *O nevastă romîncă* din 1903, în care o evocă pe cea dintîi Iulie, soția sa. E textul unei conferințe academice, în care o evoca pe prima Iulie la moartea ei, model de soție romîncă, chiar dacă despre Iulia se spunea că ar fi fost, ca domnișoară, într-o localitate din Apusenii, unitariană și s-ar fi numit Falics. Evocarea este emoționantă datorită patosului sentimental al portretului. Inițial, evocarea a apărut în *Literatură și Artă Romîna*, revista lui N. Pătrașcu. La apariția ei în volum, autorul i-a adăugat noi secțiuni în care dezvoltă opiniile defunctei despre conferință, obținute, desigur, pe calea comunicărilor spiritiste printr-un medium inspirat. S-a rîs în epocă (inclusiv Caragiale) și mai tîrziu de această preocupare absorbantă a scriitorului de după 1888. E nedrept. Omul Hasdeu a trăit, în ultimele două decenii, o dramă atroce, ce l-a îndreptat spre practicile spiritiste, despre care a scris și un tratat, *Sic cogito*. Și e cel puțin nedelicat să faci glume pe marginea unei dureri nevindecabile a unui mare om, chiar dacă a căpătat forma, cam rizibilă, a spiritismului. Cele trei *Zacherline* (de fapt trei, pentru că a patra e o caricatură în desen datorată autorului) - după numele unui insecticid din epocă - sînt din 1893 și se dovedesc a fi articole satirice împotriva școlii lui Gherea și, mai ales, a revistei lui Vlahuță *Vieța*, fiind luați în țeară Gherea, Vlahuță, Caragiale, dr. Alceu Urechia, Delavrancea și, în treacăt, „multdescîntatul «curent Eminescu»“, scriitorul neagrindu-l pe marele poet chiar de la debut. Să rețin un segment din a doua *Zacherlină*: „Ca valoare literară, dr. Urechia nu există încă: el stă ascuns în posteritate, de unde în zadar se screme a ieși cu ajutorul indigestului *Ghiveci*, în care caută să aibe spirit, ceea ce dovedește că nu-l are“. Sînt, aici, așchii din bătăliile literare ale lui Hasdeu, care vor fi bine reprezentate în publicistica sa.

Piesa de rezistență în acest volum (și, implicit, în proza sa) este, negreșit, lucrarea *Ioan Vodă cel cumplit*. S-a discutat mult - se mai discută - dacă această proză din 1865 (ediția a doua e din 1893) este literatură sau istoriografie. Aș spune că e, mai curînd, o scriere istoriografică, lucrată cu mare

B. P. HASDEU

OPERE

MICUȚA
IOAN VODĂ CEL CUMPLIT
O NEVASTĂ ROMÂNCA

SCRITORII ROMÂNI

B. P. Hasdeu, *Opere*. Vol. II.
Ediție critică de Stancu Ilin și I.
Oprișan. Editura Minerva. Colecția
„Scriitori români“, 1996.

talent literar. Se știe că Hasdeu a aparținut - o spusese Iorga în 1911 și a reluat-o în 1933 - direcției romantice a istoriografiei românești, care ignora sau hiperboliza izvoarele rusești și turcești. Hasdeu tînarul (avea 25 de ani) conferă dimensiunea unei extraordinare personalități domnului moldovean, care n-a domnit decît doi ani (28 de luni), din 1572 pînă în 1574. Îi reconstituie originea (fiul bastard al lui Ștefan cel Tînar, care era fiul, tot bastard, al lui Bogdan cel Chior, fiu al lui Ștefan cel Mare), formația, îl prezintă, pentru secțiunea de tinerețe, aventuroasă a viitorului domnitor drept un tînar care, pentru interes, a trecut, fără probleme, de la confesiunea armeană (mama sa era armeană) la luteranism, la mahomedanism și, apoi, la ortodoxie, făcînd avere - după ce și-a cucerit mari protectori la Poartă - ca negustor la Rodos. Turcii l-au instalat domn în Moldova, unde a domnit cu înțelepciune, făcînd mari reforme și știind să-și apropie „țara“ (adică pe țărani) și să se dușmănească cu boierii și călugării. Din om al Porții, a devenit ostil ei și fidel intereselor țării. Cea mai mare parte a acestei întinse scrieri e consacrată înfățișării marii științe a voievozului în arta militară, descriindu-i bătălii (cu polonii, tătarii) și, apoi, bătălia finală de la Roscani, cu turcii, cînd a fost înfrînt pentru că a fost vîndut - pentru treizeci pungi cu aur - de protejatul său Ieremia Golia „al doilea Iuda“. Totul e hiperbolic și înălțător în portretul lui Ioan Vodă, ridicat pe culmi de erou neegalat. Romanticismul și-a pus bine amprenta pe acest portret inspirat lucrat în mari dimensiuni.

D-nii Stancu Ilin și Ionel Oprișan, textologi și istorici literari cu experiență, au realizat, din aceste scrieri toate cu statut complicat, o ediție remarcabilă. Au ales, de fiecare dată, textul de bază necesar, i-au asigurat o ireproșabilă transcriere filologică iar aparatul critic, în toate secțiunile sale (geneză, variante, receptare critică), e de înaltă ținută. Merită, din plin, pentru munca lor cărțurărească, laude și recunoștință. Să sperăm că nu se va mai scurge un deceniu pînă la apariția celui de al treilea volum al ediției, care va cuprinde proza rămasă în periodice. Îl așteptăm cu toți cei interesați.

Răspuns la o inadecvare adjectivală

MĂ CEARTĂ dl Petru Creția, editorul lui Eminescu, pentru că discut ediția princeps. Prin anii '80 dânsul a publicat un serial la *Viața Românească* - și eram unul dintre cei care așteptau cu sufletul la gură revista ca să-mi lămurască nedumeririle, pe care altfel le făceam publice în *Luceafărul*, privind alcătuirea, conținutul, punctuația și greșelile de tipar ale ediției princeps. Speram, număr de număr, să vină discuțiile cu Ibrăileanu, cu I.E. Torouțiu, cu Bogdan-Duică, Perpessicius, să aflu, în fine, un punct de vedere autorizat despre ipotezele și teoriile acestora. Pe la al cincilea sau al șaselea eseu al d-sale, dl Petru Creția amintește, într-o notă de subsol, că și Ibrăileanu se ocupă de edițiile Eminescu, dar arată că demersul d-sale este cu totul diferit. Am scris atunci că, după părerea mea, și dl. Petru Creția împlinește spusa lui Bogdan-Duică (pe care îl cunoaște, probabil: vezi rima lui Topârceanu) - după care fiecare (nou) eminescolog crede că Eminescu începe cu sine, îl preia pe cont propriu, în mod eroic adăugam eu - astfel încât Eminescu este veșnic prezent ca veșnică punere a problemei. Lipsa de comunicare între editorii lui Eminescu face, după părerea mea, ca știința numită eminescologie să se mențină sub semnul întrebării. Editorul actual al lui Eminescu face abstracție, și propune o interpretare personală a ediției princeps, dedicând fiecărei poezii în parte superbe studii estetice. Dar ce zic, în chestie, Ibrăileanu, Mihail Dragomirescu, Iorga etc. - nu comentează. Nu-l preocupă discuțiile despre demonismul eminescian la Tudor Vianu, Lucian Boz (discuții rezumate și combătute de atâția, între care și editat, Grigore Scorpan).

La un anume an din ultimul deceniu comunist, ediția princeps Eminescu s-a reeditat cu un comentariu semnat de Petru Creția și câteva „corecțiuni și emendări” care, desigur, îi aparțin (nu sunt semnate, însă). Am înțeles, în fine: editorul se bazează exclusiv (probabil sunt excepții) pe manuscrisele eminesciene din editarea antumelor, face abstracție de *Convorbiri literare*, de edițiile anterioare. Lunga discuție din eminescologia românească privind relația dintre manuscrise și revistă este tranșată teoretic în favoarea manuscriselor. Rezultatele d-lui Petru Creția sunt excepționale, d-sa aduce descifrări care se vor impune, probabil, pentru încă un secol - și, lucru într-adevăr revoluționar, ajunge la concluzia unității poeziei eminesciene manuscrise, fiind, după câte înțelegem din presă, pregătit să editeze un Eminescu integral, într-o operă continuă.

Față de aceste cercetări există și o metodă oarecum complementară: analiza istorică a editării operei poetice eminesciene. Cu alte cuvinte: cum au citit Maiorescu, Xenopol, Scurtu, Iorga, Botez, Ibrăileanu, Mihail Dragomirescu, G. Călinescu, Perpessicius versurile antume eminesciene. Nu este cazul să amintesc că mulți dintre aceștia și-au petrecut ani mulți lângă manuscrisele poetului. Toți, însă, sau aproape toți, au considerat antumele

eminesciene ca o relație între manuscrise și *Convorbiri literare*. Nu intră în discuție, așadar, suma imensă a postumelor - ci nucleul maiorescian ca voință auctorială, conștiință, a lui Eminescu privind formele (inclusiv punctuația). Numai Mihail Dragomirescu încerca să trateze antumele lui Eminescu drept postume (pe urma lui I. Scurtu). În ediția d-sale, dl. Petru Creția face același lucru: aduce forme din manuscrise în locul celor tipărite în *Convorbiri literare*. Discute, pentru aceasta, cu I.E. Torouțiu, nu cu mine ori cu altcineva: acela are sute de pagini tipărite în reviste pe această temă (repet: sute de pagini). Pe mine mă șochează și mă întristează faptul că, de pildă, dl. Petru Creția lasă multe locuri din text necorectate (păstrează *Carmen secular*, ca la Maiorescu, neștiind, probabil, că Eminescu avea în *Convorbiri: saeculare* etc.), inovează (emendează) fără a ține cont de tradiție (Iorga rezolva cu totul altfel versurile: *Ele stănesc în suflet ideea neferice/ A perfecției umane...* din *Împărat și proletar*, propunând cratima: *ideea neferice - / A perfecției umane*, dl Petru Creția propune *ideea neferice/ Perfecției umane* schimbare de sens pentru ritm; nu știu care editor eminescian ar fi de acord cu asta; este un simplu exemplu din multele discutabile) - greșește candid datarea poeziilor (crede că sonetul *Iubind în taină* a fost publicat la 1871; corect: 1879 etc.). Acum, într-un așa-zis text polemic (revista *România literară* nr. 44/1996 îl publică la o pagină intitulată „Polemici”; cine și de ce confundă pamfletul cu polemicile; iar bun pamfletar, hotărât lucru, dl Petru Creția nu este) - mă învață că *La steaua*, *De ce nu-mi vii* și *Kamadevan* au fost reluate din presă, cum știam eu, ci au fost publicate în ediția a III-a Maiorescu (1888), că nu până la ediția a VI-a adaugă Maiorescu poezii eminesciene, așa cum iarăși știam și eu, ci până la ediția a VII-a inclusiv (de parcă s-ar putea și exclusiv!) - și câte și mai câte. Accept, desigur, că metoda estetică a d-lui Petru Creția se dispensează de date istorice certe, accept că sunt greșeli de tipar în revistă (corectură; poate „șopârle”, cum se zice), că un lapsus este un lapsus - dar nu cu greșeli îi arăți altuia... că a greșit.

Dl Petru Creția consideră că demonstrația mea privind poezia *Din noaptea* este „nebulosă și strict neconvingătoare”. Dar demonstrația nu-mi aparține în propriu, eu n-am făcut decât să citez texte cât se poate de limpezi. Este vorba de scrisoarea lui Maiorescu din 13/25 februarie 1884, către Iacob Negruzzi. Reiau citatul, poate de data aceasta dl Petru Creția, care ne declară că ia cuvântul „din datorie”, va binevoi să se uite peste el: „Ai văzut în ultima *Familie* poezia cu totul inedită a lui Eminescu? Poate ar fi trebuit reprodușă în *Convorbiri* pentru totalitate. Este dintre cele cinci ce le dase lui Vulcan în primăvara trecută”. În ianuarie și februarie 1884, după apariția ediției princeps, *Convorbiri literare* publică grupe de poezii dintre ineditele eminesciene. În același timp, însă, și *Familia* publică poezii inedite de Eminescu. *Din noaptea*, publicată în februarie

1884 de *Familia*, lipsește din grupajul sincron al *Convorbirilor*, lipsește din ediția princeps și va lipsi din toate edițiile Maiorescu. Aceasta este informația. S-o comenteze dl Petru Creția cum dorește, dar nu la modul pueril că Eminescu nu putea să-i scrie lui Maiorescu scrisori sau să-i trimită pachete „pentru că de fapt cei doi trăiau în același oraș” etc.

Nu știu, pe de altă parte, de unde deduce dl Petru Creția, citând în fine cu atenție comentariile de istorie literară ale lui Perpessicius, din ediția Perpessicius, că eventualul destinatar al „pachetului” cu inedite era... Titu Maiorescu! Se presupune existența unui asemenea pachet. Unii, ca de pildă I.E. Torouțiu, presupun - fără a cita surse - că întregul volum din 1883/1884 a fost copiat, pentru tipar, de către fiica lui Titu Maiorescu. Dacă fiecare presupune ceva - nu înțeleg ce are dl Petru Creția (care nu presupune nimic) împotriva ipotezei că ediția princeps a fost culeasă după tipăriturile din *Convorbiri literare*. Îmi bazez această ipoteză pe greșelile comune din revistă și din ediție. Nu putea Titu Maiorescu, sau oricare alt corector, să ajungă prin muncă de corectare atât de intensă - exact la greșelile tipărite o dată. Aduc, în plus, alte argumente. De pildă, lipsa dintre manuscrisele lui Eminescu a tăieturilor din *Convorbiri literare*, numerele unde a publicat. Și încă: obiceiul de a da la cules texte tipărite o dată (G. Murnu va da, în 1930, la cules pentru ediția sa chiar ediția a XI-a Maiorescu, după care va corecta șpaliturile rezultate; G. Ibrăileanu va proceda la fel). Consecința ar fi, după părerea mea, aceasta: aflate teanc la Eminescu, aceste poezii tipărite au fost și organizate, între ele intercalându-se, scrise de mână, ineditele ediției princeps. Studiind șirul grupajelor din *Convorbiri literare*, ianuarie-februarie 1884 - și șirul ineditelor din ediția princeps se poate demonstra, prin procedee matematice, că ordinea a fost întreruptă doar în câteva locuri (teancul a fost desfăcut în redacție). Acestea sunt argumentele mele; unde sunt aici, negura și ceața? Dl Petru Creția îl citește pe Perpessicius și crede că poetul a făcut un pachet cu ineditele pentru Maiorescu în mod special. Perpessicius vorbește, repet, despre pachet care nu se știe în ce împrejurări va fi ajuns la editor. În fond, nu știu de ce nu ia dl Petru Creția ediția princeps, pe care a reeditat-o, să pună alături ineditele din ea cu aceleași inedite din *Convorbiri literare*. Va observa, ca bun filolog, că sunt diferențe de lecțiuni. Multe dintre ele au fost, de altfel, semnalate „de-a lungul timpului”, cum se zice, discutate prin reviste de specialitate și prin cărți. Vrea dl Petru Creția să-i indic bibliografia? Este cazul? Cu Eminescu, bibliografic și istoric, ori începi de la capăt - ori nu începi, adică te păstrezi în zona esteticului. Dacă sunt, însă, diferențe - și ele sunt la fiecare poezie în parte - analiza lor este obligatorie. Făcând această analiză, concluzionez că este vorba de două texte diferite: un „pachet” cu ineditele pentru ediția princeps (probabil, intercalate) - și alt „pachet” (probabil în aceeași ordine)

pentru *Convorbiri literare*. Dl Petru Creția va concluziona, desigur, în felul d-sale, dar să facă acele confruntări care trebuiau făcute la reeditarea ediției princeps, când s-a și declarat solemn, pe ici pe colo, că dosarul ediției princeps a fost rezolvat definitiv, clasat de către d-sa. Amintesc că Eminescu a trimis (sau a dat personal) un grupaj de poezii și pentru *Familia*. A trimis *Luceafărul* la *Almanahul României June*. Reamintesc că din septembrie 1881 (*Scrisoarea IV*) Eminescu n-a mai publicat poezii nici la *Convorbiri literare*, nici în altă parte, și că de prin acest timp există scrisoarea Veronicăi Micle din care aflăm că poetul se preocupa de alcătuirea unui volum propriu de poezii. Este toamna lui 1881, este anul 1882 întreg, este jumătate din anul 1883: nu era timp suficient pentru Eminescu să-și organizeze un volum de versuri, așa cum și-l dorea el? Dl Petru Creția a editat scrisoarea respectivă (este responsabil filologic al ediției academice); dacă nu o edita, găseam acea scrisoare la I.E. Torouțiu, la Augustin Z.N. Pop, la O. Minar, în alte surse care n-au fost atât de suspicioase cu documentele eminesciene cum pare a fi ediția academică. Cum a citit-o? Doar în litera ei (filologică)?

Nu știu dacă d-lui Petru Creția, fostul nostru profesor de greacă (specialistul în verbe neregulate ale limbii grecești a devenit, iată, pasionat de adjective, pictându-mă cu un fel de maladie care ziaristic se numește adjectivitate), îi convine să i se spună că nu este informat. Nici măcar nu este vorba de asta: metoda dânsului de studiu și de cercetare nu are nevoie de cantități exacte, este o odihnă funciară în idee. Îmi pare rău, însă, că, și atunci când are documentele în față, ochiul îi alunecă pe lângă ele - și citează fragmente din comentariile mele pentru... Pentru ce? Stă adevărul în adjectiv? Dorește toate adjectivele în ceea ce mă privește? - Îl pot ajuta, dar ce legătură are faptul că eu sunt țaran, gras, miop - cu, să zicem, greșelile de tot felul din volumul XI, de pildă, reieșite din confruntările pe care le-am făcut cu ziarul *Timpu* (termeni transcriși greșit, interpretați greșit, răstălmăciți etc.) etc.?

Mă bucur, în fine, că dl Petru Creția recunoaște ceea ce n-au observat nici Perpessicius, nici Torouțiu, Ibrăileanu, Călinescu, Augustin Z.N. Pop etc. - și anume că ediția princeps Eminescu, pe care a reeditat-o, are 19 coli editoriale, în loc de 20, câte trebuia să aibă în 1883. Cât despre afirmația d-lui Petru Creția, că mai sunt și pagini albe (vreo 8, crede dânsul) și pagini pentru titlu etc. - n-o să mă facă niciodată să cred că Titu Maiorescu a corectat a douăzecea coală editorială formată din... pagini albe. În rest, acceptând că volumul este incomplet și că în timpul vieții lui Eminescu au mai apărut, în presă, poezii de Eminescu - să ofere o soluție dl Petru Creția însuși, editorul actual, oficial, al lui Eminescu. Nu e nevoie să mă citeze greșit pentru a scormoni noi adjective - dar să consulte ediția pe care a lucrat-o - și va vedea (descoperi) singur - singurul loc posibil, mecanic vorbind, pentru eventuala fractură.

N. Georgescu

Sub semnul lui *N-a* fost să fie

CRONICA MELANCOLIEI

de Ileana
Mălăncioiu

ÎN CIUDA spaimii că voturile vor fi furate și a amenințării că dacă alegerile nu vor fi câștigate de urmașul lui Ceaușescu are să fie război, Opoziția a învins și schimbul de putere a fost efectuat în mod pașnic. Nici marele complot care se anunțase în sânul Bisericii nu a mai avut loc, așa încât ne-am putut bucura cu toții că noul nostru președinte a putut să fie binecuvântat de Prea Fericitul Părinte Teotist, venit la această sărbătoare în vestimentele sale cele mai strălucitoare. Ca și d-l profesor Emil Constantinescu, care - cu ocazia depunerii jurământului la *Casa Poporului* - a spus că aceasta a fost *predestinată* să satisfacă tendințele către megalomanie, m-aș fi bucurat ca instalarea sa la conducerea țării să aibă loc în vechea clădire de lângă Mitropolie. Dar, vorba dumnealui, *n-a fost să fie*.

Să trecem însă peste această tristă întâmplare și peste expresia de mai sus care mai nou tinde să umbrească întreaga *roștire românească* și să ne aducem aminte de autorul *Rostirii*, avînd în vedere textul polemic intitulat *Cum putem fi europeni?* publicat recent de Gheorghe Grigurcu. Înainte de a ajunge la numele *mentorului de la Păltiniș*, îl voi cita pe criticul de la Tîrgu Jiu care, combătîndu-l pe *europenul* Adrian Marino, spune: *Să ne gîndim o clipă ce s-ar fi întîmplat cu Nae Ionescu, acel „guru profetic” care „îndrumă și salvează” dacă ar fi rămas în țara comunizată. La fel ce s-ar fi întîmplat cu Mircea Eliade sau cu Cioran. Ce s-a întîmplat cu Mircea Vulcănescu, în pofida notei sale mai temperate, se știe...* În privința celui ce a scris *Modelul cultural european*, criticul de la Tîrgu Jiu se întîmple să fie întru totul de acord cu *europenul* Adrian Marino. Adică îl taxează și dînsul ca pe un caz în legătură cu care nu merită să ne mai punem nici un fel de ntrebare. Argumentul? Textul acestuia intitulat *Scrisoare către un intelectual din Occident*, apărut inițial în revista *Viața Românească* (1987) și ulterior ca prefață la *Modelul cultural european* (Humanitas, 1993).

Întrucît sînt cea care a obținut colaborarea permanentă a lui Noica la *Viața Românească*, socotesc că am datoria de a face cîteva precizări în legă-

tură cu publicarea în această revistă a textului încriminat. Voi spune deci că, atunci cînd apariția *Scrisorilor despre logică* în volum era iminentă, din dorința de a nu se încheia colaborarea sa la *V.R.*, l-am rugat pe Noica să-mi dea altceva pentru numărul revistei de care mă ocupam în momentul respectiv. Mi-a explicat că nu mai are nici un alt text nepublicat și mi-a dat prefața la *Modelul cultural european*, concepută sub forma acelei scrisori către un intelectual *din Occident* care înainte de 1989 a atras împotriva autorului ei multe spirite luminate, dar nu și pe ale celor doi autori care îl neagă cu vehemență în momentul de față. Citit de sine stătător, acest text m-a contrariat și, de dragul autorului, m-am decis să nu-l public. Neștiind cum să-i comunic acest lucru, i-am rugat pe Gabriel Liiceanu și pe Andrei Pleșu să citească și ei cele două pagini ale *Scrisorii...* și, în cazul în care sînt de aceeași părere cu mine, să mă ajute să ies din încurcătură. În ziua următoare, Noica mi-a telefonat și mi-a spus că, date fiind îndoilele noastre, e de acord ca textul pe care mi-l încredințase să nu fie publicat. Am stabilit ca paginile respective să rămîna la mine pînă cînd, așa cum îmi promitea, urma să fie înlocuite cu altceva. Ulterior, căutîndu-l la telefon, am aflat că plecase la Păltiniș fără să-mi lase nici un mesaj. Peste cîteva săptămîni, a transmis redacției prin altcineva că dorește să i se restituie textul refuzat de mine. Mi-am dat seamă că atitudinea mea îl mîhnise. Am vorbit din nou cu Gabriel Liiceanu - care tocmai se întorsese de la Păltiniș - și am înțeles că Noica ar fi dorit totuși ca *Scrisoarea...* să fie publicată. Revista era deja culeasă și paginile se aflau în corectură. M-am dus la Uniunea Scriitorilor să-i explic d-lui prof. Alexandru Balaci (care gira revista) ce s-a întîmplat și să obțin acordul său de a reintroduce textul în sumar. După ce l-a citit cu glas tare (în fața mea și a d-lui Constantin Țoiu cu care împărțea biroul) mi-a spus că hotărîrea mea inițială a fost bună și m-a sfătuit să las lucrurile așa, chiar dacă Noica se va supăra. Nu știu dacă nu a funcționat cumva și orgoliul meu rănit, dar am insistat ca textul să fie reintrodus în sumar. Într-o săptămîină a apărut. Au-

torul a fost sever criticat în patru emisiuni ale posturilor străine în limba română. Nu mult după aceea Noica s-a stins din viață și am început să fiu obsedat de gîndul că trebuie să fi murit foarte mîhnit. Cu atît mai mult cu cît unul dintre tinerii care frecventau Păltinișul m-a vizitat la redacție să mă întrebe dacă este adevătat că el își retrăsese textul care i-a fost publicat.

Lunga și întortocheata istorie a apariției *Scrisorii către un intelectual din Occident* nu e de natură să apere textul incriminat, dar ea poate dovedi că afirmația lui Gheorghe Grigurcu potrivit căreia *spre deosebire de companionii săi de generație, mentorul de la Păltiniș s-a angrenat în aparatul propagandistic comunist, și-a pus ideile antioccidentale la dispoziția acestuia și, după cît se pare, a mers chiar mai departe, acceptînd misiuni de influențare și racolare în diaspora* conține nu numai un neadevăr, ci și o imensă nedreptate.

În ce aparat propagandistic a fost angrenat Noica și pe ce se bazează d-l Gheorghe Grigurcu cînd face această afirmație? După opinia sa, Școala de la Păltiniș ar putea să fie echivalată cumva cu Academia Ștefan Gheorghiu? Cum e posibil ca un critic care se respectă să așeze cuvintele *după cît se pare* la începutul unei fraze în care afirmă că marele filozof ar fi avut misiunea de racolare? Faptul că lui Noica i-au fost smulși toți dinții din gură nu este destul de convingător? Ar fi trebuit să moară și el în închisoare așa cum a murit Mircea Vulcănescu numai ca să nu-i dea d-l Grigurcu nota trei la purtare și să accepte că între *Dimensiunea românească a existenței* și *Sentimentul românesc al ființei* nu este o prăpastie atît de mare cum i se pare? Acum, după ce cartea *Modelul cultural european* a fost publicată, nu era normal ca distinsul critic să nu se mai mărginească la anecdota legată de prefața acesteia și să facă un mic efort s-o citească? Ar fi înțeles astfel că diatribele filozofului român împotriva pesimiștilor care vorbesc despre moartea culturii occidentale se constituie într-o îndurerată pledoarie pentru modelul cultural european care, în accepția sa, a apărut odată cu conciliul de la Nicea și este axat pe imaginea prun-

cului născut într-o iesle și pe salvare. În ultimă instanță *mentorul de la Păltiniș* susține că modelul european este singurul care are o structură deschisă nu numai în raport cu spațiul, ci și cu timpul, și ca atare el nu poate să fie pîndit nici de moarte nici de stagnare. În ciuda unor afirmații care în vremea dictaturii ar fi fost greu să fie înțelese și acceptate, nu este deloc exclus ca din perspectiva istoriei culturii (care operează cu alte unități temporale și cu alte date) pînă la urmă tot marele filozof să fie acela care are dreptate. Oricum, în condițiile în care toată lumea vorbește (așa cum poate) despre intrarea în Europa, această carte care pledează în cunoștință de cauză pentru modelul european s-ar fi cuvenit să fie tratată ca o carte de temelie. Dar, vorba filozofului, *n-a fost să fie*.

Urmărită de expresia subliniată mai sus care tinde să devină atotcuprinzătoare, am lăsat din mînă și cartea de excepție a lui Noica și articolul polemic intitulat *Cum putem fi europeni?* care (prin stilul autorului) mi se pare atît de îngrozitor de departe de ea.

Se făcuse deja tîrziu și pe micul ecran se derulau știrile de noapte, cu imagini de la recepția dată în cinstea Marii Uniri, la Palatul Cotroceni, unde noua putere se reunise cu cea dinainte la o cupă de șampanie. Mai întîi l-am privit pe ex-premierul Nicolae Văcăroiu, contrariat că lumea nu-l mai ținea la distanță de parcă simpla intrare în opoziție i-ar fi dat deja o anumită prestanță. Ex-președintele Camerei, Adrian Năstase, părea că nu prea se acomodase cu atmosfera de reală destindere de acolo și se uita circumspect împrejur. În schimb, ex-președintele Ion Iliescu, eliberat de emoții, era efectiv fericit că nu mai erau tratați ca hoții și se simțea ca la el acasă. Pe d-l prof. univ. Virgil Măgureanu nu l-am putut vedea, dar nu am avut nici o îndoială că dînsul veghea mai departe ca totul să se petreacă așa cum scrie la carte. Cu toate acestea, d-l președinte Emil Constantinescu părea ușor neli-niștit. Poate fiindcă, așa cum se știe, dînsul nu ar fi vrut să se instaleze în palatul acela luxos în vreme ce alegătorii săi se zbat în cea mai cumplită sărăcie, dar, din păcate, *n-a fost să fie*.

Ocupanți

Vedeam tractoare marca Kirov pe dealuri, întrebam dacă tractoriștii mănîncă benzină - căci ce puteau ei mânca dacă eu aveam patru ani?

Așa îl întrebam pe tata, meditănd amîndoi lângă gard un gard de pari lungi, un gard nobil, montat. De mult e dus gardul acela, nici tatăl meu nu mai este, nici ocupanții marca Kirov.

Trec oamenii, trec și gardurile; fizic trec și gardurile, fulgii de zăpadă, stelele mici ale universului, trec și celebrele flori de tei, pe sub garduri, melanholice, cinic ironice, incredibile. Nu-i așa?

Exil

M-am închis după un zid. De-acum încolo tu nu vei mai vedea decît opacitatea zidului.

Zidul face parte din mine. Eu locuiesc în masiva opacitate a zidului.

După

De atunci sufletul lui a devenit o mitralieră încărcată cu gloanțe de sînge. Avea sînge în suflet. Avea un suflet însîngerat.

Orice altceva a devenit un colț de stradă pustie. A rostit un singur cuvînt-maria.

Vis cu oglindă

Lexicoane de myosotis vor înflori la poalele munților și eu cu aceste picioare tot merg-merg către ele.

Miriapodul minții a ajuns acolo de la facerea lumii.

Pajiștile fermecate și-au închis porțile de pe orice drum aș veni.

Miriapodul minții plutește într-acolo din imensitatea trecută a viitorului.

Ioan Lascu

Corneliu Vadim Tudor - aștept

PRIMIM:

După trei ani de tergiversări a fost definitivat, în sfârșit, la Parchetul General, dosarul „Lista rușinii”, prin redactarea rechizitoriului referitor la faptele senatorului Corneliu Vadim Tudor, acuzat de calomnierea unor personalități ale vieții culturale și politice. Iată însă că tergiversările continuă. Parchetul General ar fi trebuit să sesizeze Parlamentul României, astfel încât să împiedice validarea lui Corneliu Vadim Tudor ca senator pentru un nou mandat, după cum ar fi trebuit și să înainteze Ministerului Justiției acest rechizitoriu. Întrucât nici până la această dată nu au fost sesizate nici Parlamentul, nici Ministerul Justiției, nici opinia publică, iar senatorul Corneliu Vadim Tudor beneficiază, datorită noului mandat, de o nouă perioadă de imunitate, subsemnatul Ștefan Radof, fost senator, parte vătămată în proces, rog respectuos redacția *României literare* să publice textul rechizitoriului, din care fi pun la dispoziție o copie, urmând - cel puțin așa sper - ea instituțiile în cauză să-și facă în sfârșit datoria.

Ștefan Radof
29 noiembrie 1996

NOTA REDACȚIEI: Dăm curs solicitării domnului Ștefan Radof, fiind vorba de sesizarea unei situații care aduce prejudicii însuși statutului deținut de scriitorul român în societatea de azi. Din motive de spațiu, reproducem din rechizitoriu numai extrasele semnificative, omițând pasajele cu o funcție strict administrativă (cum ar fi enumerarea unor acte, menționarea adreselor martorilor etc.)

MINISTERUL PUBLIC
PARCHETUL GENERAL DE PE
LÂNGĂ CURTEA SUPREMĂ DE
JUSTIȚIE

Secția de urmărire penală și criminalistică

Nr.69/P/Sp/1996

RECHIZITORIU

- 20 noiembrie 1996 -

Procuror ALEXANDRU CİNTEZA
din cadrul Parchetului General - Secția
de urmărire penală și criminalistică;

Examinând materialul de urmărire
penală, efectuat în dosarul înregistrat cu
numărul de mai sus, privind pe învinuitul

TUDOR CORNELIU VADIM

împotriva căruia prin rezoluția din
data de 17 iunie 1996 s-a dispus începe-
rea urmăririi penale, în legătură cu să-
vârșirea infracțiunii prevăzute de art.
206 Cod penal

EXPUN URMĂTOARELE:

Judecătoria Sectorului 1 București a
fost sesizată la data de 3 august 1993
prin plângerile prealabile formulate de
către părțile vătămate: CORNELIU
COPOSU, DINU PATRICIU, NICOLAE
MANOLESCU APOLZAN, ȘTEFAN
RADOȘ, ALEXANDRU PALEOLOGU,
OCTAVIAN PALER, ADRIAN MORUZI,
BOGDAN IULIAN HOSSU, ION CRISTOIU,
TRAIAN BĂSESCU, RADU THEODORU,
NICOLAE DIDE, PETRE MIHAI BĂCANU,
GELU VOICAN-VOICULESCU, GEORGE-
MIHAIL PRUTEANU, MIHAIL VALENTIN
NEAGU, DANIEL TOMESCU, DAN ANDRONIC,
SORIN ROȘCA-STĂNESCU, MIREL CUREA,
MITICĂ PUIU MODORCEA (GRID
MODORCEA), VICTOR TUDOREL
PARHON, ILEANA RODICA LUCACIU,
ALEXANDRU POPOVICI, ADRIAN
VALENTIN HALPERT, ȘERBAN SÂNDULESCU,
ROXANA CECILIA IORDACHE, ION
MEDOIA, FLORENTINA GABRIELA BIDU,
NICOLAE PRELIPCEANU, ANTON UNCU,
BOGDAN FICEAC, ANDREI BĂDIN,
RADU ȚEPOSU, MARIA NEAGU, CORNEL
DUMITRESCU și MIRCEA RĂCEANU.

Părțile vătămate menționate mai sus
solicita judecarea și condamnarea învi-
nuitului TUDOR CORNELIU VADIM
pentru săvârșirea infracțiunii de calom-
nie, prevăzută de art. 206 din Codul
penal.

În motivarea, identică pentru cele 37
de plângeri, se arată că în numărul 153
din data de 11 iunie 1993 al revistei
„România Mare” a fost publicat pe
prima pagină materialul intitulat „Lista
rușinii”, conținând enumerarea numelor
a 180 de persoane, listă care era prece-
dată de un pasaj introductiv în care se
afirma și se imputa în același timp, să-
vârșirea unor fapte „împotriva intere-
selor poporului român, în perioada 22
decembrie 1989 - 1 iunie 1993”, solici-
tându-se pedepsirea acestor „nefericiți
care au făcut viața imposibilă în Româ-
nia”, pentru ca în final să fie acuzați de
trădare toți cei menționați.

Cauza a fost înregistrată cu numărul
de dosar 9959/1993 acordându-se ter-
men la data de 5 octombrie 1993, când
au fost citate părțile vătămate și incul-
patul, instanța considerând acțiunea
penală pusă în mișcare. [...]

Avându-se în vedere complexitatea
cauzei, determinată nu numai de cali-
tatea învinuitului TUDOR CORNELIU
VADIM, senator în Parlamentul Ro-
mâniei care beneficia de imunitate, dar
și de strategia de apărare pe care acesta
a adoptat-o constând în refuzul de a se
prezenta la citațiile emise, s-a solicitat
Senatului, prin Ministerul Justiției, ridi-
carea imunității parlamentare pentru a
se putea lua toate măsurile procesuale
de constrângere. (...)

Senatul României, prin Hotărârea
nr.13 din 24 aprilie 1996 a admis ce-
rerile ministrului justiției dispunând ri-
dicarea imunității senatorului TUDOR
CORNELIU VADIM, referitor la un
număr de 11 dosare înregistrate la Par-
chetul General, printre care și prezentul
dosar 69/P/Sp/1995.

Parchetul General de pe lângă
Curtea Supremă de Justiție a primit
comunicarea oficială a acestei hotărâri
la data de 13 mai 1996.

Fiind citate părțile vătămate pentru a
se verifica dacă nu a intervenit vreunul
dintre cazurile prevăzute de art. 10 din
Codul de procedură penală, care îm-

piecă exercitarea acțiunii penale și
totodată pentru a propune probele de
care înțelegeau să se folosească în vede-
rea susținerii plângerilor, s-au prezentat:
GELU VOICULESCU VOICAN, ȘTEFAN
RADOȘ, PETRE MIHAI BĂCANU, ROXANA
CECILIA IORDACHE, OCTAVIAN PALER,
BOGDAN FICEAC, NICOLAE PRELIPCEANU,
RADU-GICU ȚEPOSU, ION CRISTOIU,
ILEANA RODICA LUCACIU, MIREL CUREA,
DAN CĂTĂLIN ANDRONIC, TRAIAN BĂSESCU,
SORIN ȘTEFAN ROȘCA-STĂNESCU,
NICOLAE DIDE, GEORGE MIHAIL PRUTEANU,
FLORENTINA GABRIELA BIDU, susținându-și plân-
gerile prealabile, iar partea vătămată
MEDOIA IOAN a solicitat prin declara-
ție olografă, remisă prin corespun-
dență, trimiterea în judecată.

Părțile vătămate care au insistat pen-
tru trimiterea în judecată a învinuitului
TUDOR CORNELIU VADIM, au jus-
tificat susținerea în continuare a plân-
gerilor, prin persistența activității
calomniatoare, desfășurată de învinuit
atât anterior datei la care a fost publicat
materialul care a determinat depunerea
plângerilor, cât și ulterior, când și-a
asumat concepția articolului, precum și
responsabilitatea pentru dispoziția de
publicare, în calitatea sa de redactor șef
al revistei „România Mare”.

De asemenea, o parte dintre părțile
vătămate, care, în decursul anilor, au
avut relații de colaborare cu învinuitul,
în activitatea publicistică, cum ar fi
părțile vătămate ILEANA LUCACIU,
OCTAVIAN PALER, PETRE MIHAI BĂCANU,
au recunoscut, pe baza ex-
perienței publicistice incontestabile,
stilul și sintagmele prezente în scrierile
învinuitului TUDOR CORNELIU
VADIM.

Prin declarația dată în prezența avo-
catului ales, învinuitul a recunoscut
redactarea materialului calomnios,
susținând că, în perioada respectivă a
participat foarte puțin la activitatea
revistei, motivat de intensă activitate
parlamentară, subliniind faptul că direc-
torul publicației era scriitorul EUGEN
BARBU și încercând să acrediteze
ideea că, profesorul MIRCEA MUȘAT,
membru în conducerea redacției ar fi
fost inițiatorul, eventual redactorul „lis-
tei rușinii”.

De asemenea, învinuitul a susținut
că articolul a avut la bază cererile a nu-
meroși cititori, care au propus întoc-
mirea unei asemenea liste, menționând
numele unor personalități ale vieții
politice și culturale.

În sensul celor menționate mai sus,
au fost propuși în apărare martorii:
AVRAM MARIAN și ROMANESCU
GHEORGHE, în urma audierii cărora a
rezultat că singurele persoane care pu-
teau da avizul „bun de tipar” pentru ti-
părirea unui articol erau directorul pu-
blicației, scriitorul EUGEN BARBU și
redactorul șef TUDOR CORNELIU
VADIM, primul dintre aceștia fiind însă
grav bolnav, astfel încât nu mai partici-
pa la activitatea revistei, în toamna anu-
lui 1993 încetând din viață.

Martorii nu au putut susține posibili-
tatea publicării unui material, fără
avizul redactorului șef, învinuitul

TUDOR CORNELIU VADIM
când-o pe martora MIU MO-
cretar general al redacției în
rioadă ca fiind persoana care
procedura publicării articolelor.

De asemenea, martorii nu
autorul articolului calomnios,
când în ce circumstanțe acești
în paginile revistei, încercân
susțină teza că materialul a fos-
pe baza propunerilor cititorilor

Referitor la sinceritatea de
celor doi martori propuși în ap-
buie observat că aceștia sunt
tori ai revistei „România Mare”
astfel să-și completeze veniturul
rioadă pensionării, iar învinu-
DOR CORNELIU VADIM este
patron al acestei publicații.

Afirmația că „Lista rușinii”
întocmită pe baza scrisorilor
la cititori este nesinceră, neg-
în paginile revistei „România
numerele publicate în anul 1993
scrisoare prin care să se ceară
anunilor personalități.

Dimpotrivă, în numărul 1
mai 1993, sub semnătura n-
AVRAM MARIAN au fost
scrisorile mai multor cititori c-
tau redacției abandonarea to-
lemic exagerat, precum și tri-
[...]

Inexistența scrisorilor care
licitat redactarea unor „liste”
susținută și prin depozițiile
ȚUGUI COSTIN și MIRESCU
IOAN.

Martorul ȚUGUI COS-
deplinit funcția de secretar de
având și sarcina de a selecta
dență primită de către în-
TUDOR CORNELIU VADIM
sa Senatului, activitate în cu-
nu a reținut ca, vreun corespun-
solicite redactarea unui ma-
continut acuzator.

Martorul DAN IOAN M-
fost secretar executiv al particu-
mânia Mare”, colaborator per-
revistei cu același nume, des-
intensă activitate publicistică
rând permanența la sediul par-
a cunoscut existența unor sc-
sensusul celor susținute de către.

Faptul că nu au existat ini-
cititorilor de a fi aduse acuza-
unor personalități este confir-
depoziția martorei MIU MO-
cretar general de redacție, a
„România Mare”, persoana
ocupat de introducerea în pag-
terialului intitulat „Lista rușinii”

Martora aflase că se p-
întocmirea și publicarea unei
liste, din discuțiile purtate
conducerii redacției, din iniți-
nuitului TUDOR CORNELIU
și nicidecum din dorința de
punde solicitărilor unor corespun-

În ce privește identitatea
articolului calomnios, proba-
ministrare dovedesc fără dub-
vinuitul TUDOR CORNELIU
a fost nu numai cel care, în
redactor șef a dispus publicar-
alului, dar este și unicul cor-
„Listei rușinii”.

Această concluzie se impo-
ma analizei activității publi-
cistice

În boxa acuzaților

titului atât în perioada anterioară cât în perioada ulterioară datei publicării colului calomnios, datele rezultate borându-se cu declarațiile părților mate și declarațiile martorilor.

Astfel cum s-a menționat mai sus, ile vătămăte care au colaborat în vitatea publicistică anterioară cu nuitul, au recunoscut stilul, conia și sintagmele folosite frecvent de acesta în articolele sale.

Această afirmație își găsește suport rticolele publicate în revista „Roia Mare” numerele 135 („Sfânta e nerușinare”), nr.141 („Boala vaciebune”), nr. 148 („Foamea de pu-a cadavrelor politice”), nr.150 („Îno eră nouă: vom fi necruțători cu și criminalii”) și 152 („Scandalul Parlament este o provocare a bande-sălbătice ale lui Petre Roman”), e sub semnătura învinuitului TUDOR CORNELIU VADIM.

n toate aceste articole se regăsesc ele acelorăși persoane care sunt onate și în „Lista rușinii”, cărora li ac acuzații identice: „trădare a inelor naționale”, „trădare de neam”, nți ai unor forțe străine”, „mari-e în mâinile străinătății”.

De altfel, după ce în numărul 153 al stei „România Mare” a fost publi- „Lista rușinii”, fără ca materialul să emnat, în numărul 154, învinuitul TUDOR CORNELIU VADIM sem- ză articolul intitulat „Ce nu vă con- , domnilor?”, în care reia acuzațiile, înând în final: „Da domnilor, acum unoaste o țară întreagă... sînteți ători de țară, huliganii politici și hoți au jefuit România... și veți purta pe plăcuța asta până la moarte, voi și așii urmașilor voștri”, rezultând din te ultime afirmații, intenția vădită atrage disprețul public asupra păr-vătămăte. [...]

DREPT

Fapta învinuitului TUDOR COR- LIU VADIM de a redacta și de a une publicarea în revista pe care o lue a materialului calomnios inti- „Lista rușinii”, prin care se impută număr de 180 de persoane fapte de avitate ce poate atrage sancțiuni ciare precum și disprețul public, mește elemente constitutive ale in-iunii de calomnie, prevăzută de art. din Codul penal, săvârșită în moda-ea publicității prin presă, cu aplica- ea art. 33 lit. a și art. 41 alin. 2 re- or la părțile vătămăte, față de care cțiunea a avut caracter continuant. n sarcina învinuitului vor fi reținute rezentul dosar 19 infracțiuni de ca- nie, constatându-se faptul că, dintre 180 de persoane calomniate numai u depus plângeri prealabile adresate nței iar dintre acestea doar 19 s-au tituit părți vătămăte în cursul urmă- enale, susținând plângerile. [...]

La dosar a fost anexată și plângerea labilă formulată de către partea văt- CORNELIU COPOSU, al cărui s a intervenit între timp, deși sora nctului a declarat că nu dorește inuarea procesului penal, urmând stanța să se pronunțe și cu privire eastă plângere avându-se în vedere

practica judiciară constantă în sensul că moștenitorii și rudele apropiate nu au abilitatea legală de a retrage o plângere prealabilă, acesta fiind un drept exclu- siv al părții vătămăte decedate. (în acest sens revista „Dreptul” nr. 1/1996, pagina 129 - Tribunalul Județean Suceava - de- cizia penală nr. 95/1995). [...]

Avându-se în vedere insuficiența practicii judiciare și doctrinei referitoare la calomnia prin presă, considerăm că se impune o prezentare succintă a doc- trimei și practicii judiciare existente anterior Codului penal în vigoare.

În acest sens, trebuie pornit de la premisa că actuala incriminare și cea existentă în Codul penal 1937 „au o re- glementare asemănătoare” astfel cum subliniază chiar redactorul Codului penal 1968 în lucrarea „Noul Cod penal și Codul penal anterior - prezentare comparativă” - Editura Politică 1968, pagina 130).

Sub aspectul elementelor constitu- tive ale infracțiunii reglementarea este identică, renunțându-se doar la distinc- ția dintre protecția vieții publice și pro- tecția vieții particulare precum și la a- gravantele privind familia regală și ca- lomnia prin presă.

Chiar sub aspectul protejării drep- turilor fundamentale ale cetățenilor sta- tuate prin Constituție, există o continui- tate a reglementării, art. 30 al Consti- tuției în vigoare preluând răspunderea „în cascade” prevăzută pentru persoa- nele cu funcții de conducere în activi- tatea de presă astfel cum era reglemen- tată prin art. 26 al Constituției din 1923, articol din care a preluat inclusiv ter- menul de „delict” care nu se mai regă- sește în actualul Cod penal.

Această continuitate a principiilor de reglementare, fundamentează valabi- litatea argumentației doctrinare și a practicii judiciare, anterioare, ce nu a mai fost avută în vedere datorită cir- cumstanțelor istorice.

Astfel, în doctrină au fost subliniate ca principale particularități ale ele- mentelor constructive prezente la in- fracțiunea de calomnie prin presă, fap- tul că: „afirmarea” are un caracter nara- tiv în timp ce „imputarea” denunciativ (de învinuire, acuzație, reproș) - așa cum reiese și din lectura textului arti- colului „Lista rușinii” - iar cu privire la latura subiectivă nu se cere intenția cali- ficată, respectiv animus nocendi, adică dorința de a face rău, fiind suficientă „știința că nu a controlat veracitatea și nu posedă sau nu cunoaște dovezile care să stabilească acea veracitate” (co- mentariu de V. DONGOROZ în volu- mul III al tratatului „Codul penal adno- tat” de V. RATESCU, I. IONESCU DOLJ, GR. PERIETEANU, V. DON- GOROZ, R. AZNAVORIAN, TR. POP, MIHAI PAPADOPOLU și N. PAVELESCU - filele 314, 316, 319 - 320 - Editura Librăriei SOCEC ET CO. S.A. București 1937).

Acest comentariu a fost reluat și în volumul III al tratatului „Explicațiile teoretice ale Codului penal român” - vol. III, pagina 427-428 - Editura Academiei RSR - București 1971.

În mod constant doctrina a conside- rat intenția prezumată - rezultând ex re -

deoarece „în activita- tea publicistică este totdeauna prezumția de activitate publică mai ales când este vor- ba de activitatea pu- blicistică a omului po- litic”. (Pandectele Ro- mâne - partea a III-a, caietul 10 din 1938, pagina 247).

Cu privire la fap- tele determinate ce pot face obiectul imputațiilor calomnioase, în practică s-au reținut, afirmațiile:

- „a fost dat afară pentru nereguli și însușire de titluri” (Curtea de Casație II, decizia 349/1937 - Jurisprudența Gene- rală 1937, pagina 292);

- „figura tristă a acestui șef de ban- dă... huligan șantajist” (Pandectele Ro- mâne 1937, partea a III-a - Tribunalul Ilfov, sentința penală nr. 5995/1936);

- „hoț, tâlhar, ai fost legat și dus în lanțuri”(Curtea de casație, decizia 1902/ 1936 - Revista penală 1936, pagina 367);

- „a întreținut relații intime cu soția prietenului și a plătit apartamentul cu banii publici”(Tribunalul Constituțional - decizia 10045/1923 - Pandectele Române 1924, partea I, pagina 117)

Toate aceste afirmații întrunesc cerința legală de a se referi la fapte determinate.

Raportând afirmațiile enumerate mai sus, la cele conținute în preambulul „Listei rușinii”constând acuzații privind activități împotriva intereselor poporu- lui român, tulburare a ordinii sociale și trădare, este evidentă gravitatea sporită a imputațiilor care au determinat de- clanșarea urmăririi penale în prezentul dosar.

Cu privire la gradul de determinare a faptei imputate, practica instanței supreme a reținut că sunt suficiente ele- mentele care permit ca persoanele ce au luat cunoștință de afirmațiile sau impu- tațiile făcute, să înțeleagă despre ce este vorba. (Tribunalul Suprem - Secția pe- nală - decizia penală nr. 1827/1980 pu- blicată în RRD nr. 9/1980, pagina 68).

Pentru definirea calității de autor al infracțiunii de calomnie prin presă, doc- trina a argumentat că: „autor este cel care semnează cu numele adevărat sau pseudonim articolul sau informațiile, sau acela care a comandat, a schițat sau a dictat articolul sau informația, precum și cel care le-a dat spre imprimare” (co- mentariu de TRAIAN POP „Codul pe- nal 1937 adnotat”, vol. I, pagina 455- 456).

În aceeași lucrare constituționalita- tea incriminării infracțiunilor de ca- lomnie prin presă a fost justificată prin următoarele considerațiuni:

„Reversul libertății este responsa- bilitatea. Manifestarea abuzivă a ideii, opiniunii, abuzul de libertate a presei, angajează responsabilitatea penală. Prin această responsabilitate se apără intere- sul public și privat contra aceluia abuz”.

Sub aspectul pericolozității faptelor de acest gen și a dorinței de asanare morală a raporturilor sociale, manifes- tată de legiutor, trebuie remarcată ma- jorarea maximului special al pedepsei pentru calomnie, prin modificarea arti-

Desen de Steindberg

colului 206 din Codul penal în urma aplicării Legii nr.140/1996.

DATE CU PRIVIRE LA ÎNVINUIT

Învinuitul TUDOR CORNELIU VADIM nu se află în evidența cazieru- lui judiciar cu privire la condamnări pentru săvârșirea unor infracțiuni, cele patru notări provizorii referindu-se la dosarele în care Parchetul General efectuează urmărirea penală.

Din momentul declanșării procesu- lui penal, învinuitul a avut o conduită negativă, neprezentându-se la nici unul dintre termenele pentru care a fost citat de către Judecătoria Sectorului 1 și Curtea Supremă de Justiție.

După înregistrarea dosarului la Parchetul General, învinuitul a dat declarația din data de 13 iunie 1994, pentru ca apoi să refuze audierea de către procuror, justificându-și atitudinea prin „scrisoare deschisă” anexată la dosar (fila 187-197).

Această qbstrueționare a activității de urmărire penală a continuat și după ce Senatul României a ridicat imuni- tatea învinuitului, acesta solicitând amă- narea audierilor sau neprezentându-se fără nici o explicație.

Astfel, audierea care trebuia să aibă loc pe data de 7 iunie 1996 conform ci- tației a fost amânata la solicitarea învi- nuitului cât și a avocatului ales pentru data de 12 iunie 1996 și iarăși amânata pentru data de 17 iunie 1996. După această dată a fost emisă citația cu ter- men de audiere 27 septembrie 1996, termen la care învinuitul a lipsit, motivând că este obosit întrucât a fost plecat în străinătate la o competiție, citația fiind însă publicată în revista „România Mare”, la fel ca și citația pen- tru data de 7 octombrie 1996.

A fost emisă o nouă citație pentru data de 15 octombrie 1996 și întrucât nici de această dată învinuitul nu s-a prezentat, motivând că se află în des- fășurarea campaniei electorale, a fost amânat termenul de audiere după data de 3 noiembrie 1996 fiind citat pentru data de 14 noiembrie 1996, când a solicitat o nouă amânare pentru data de 20 noiembrie 1996, termen care nu a fost respectat de către acesta.

Persistența învinuitului în a refuza să se prezinte pentru audiere, demon- strează intenția acestuia de a se sustrage de la urmărirea penală considerând că în aceste condiții dosarul nu poate fi finalizat.

Reaua-credință a învinuitului fiind dovedită se va proceda la trimiterea acestuia în judecată în lipsă.

Puiu ALGER

MAȘINILE opresc la marginea șoselei, o Dacie 1100 albastră și un break crem. Soarele, fix deasupra. Mirosul prafului încins, aerul imobil, tăcerea curților pustii, absența oamenilor și, peste toate, căldura galbenă a metalului topit.

Cum să exprim?! Pe mal sînt locurile noastre. Nu le imaginez decît cu dragoste. Am fost de multe ori la Unchișoru și Tușica, dar niciodată atît de fericiți ca atunci, cu mașinile. În baltă erau pești, la alimentară ulei și coadă, cînd aveau, dar nu azi. Analog, la pîine. Nu pot explica rupturile ce ne-au despărțit în anii din urmă ca ultimii dușmani. Nu. Mint. Pentru că știu foarte bine. Învălmășeală cumplită, vreau să pricep, să se termine coșmarul, să revină visul. Visele sînt frumoase, tu iubeai toamna, eu vara, visele noastre.

Portbagajul conținea de regulă, termosul-frigider în care călătoreau, în compartimente, ardeii umpluți, sarmalele cu orez, și friptura pusă peste stratul de cartofi prăjiți corespunzător. Apoi conserve de bulion, de carne, pateu și crenvurști, roșii și măsline, pîine, zahăr, alune americane, brînză de burduf, și topită triumghiuri, salam și șuncă o bucată, cafea rîșnită gata, bomboane, ciocolată și halva. Obligatoriu drojdie, chibrituri și-o baterie-lată pentru tranzistor. Vise, toate astea, doar coșmarul, foamete-frig-întuneric, eminamente. Să nu uit berea și două sticle cu țuică și lichior. Nu. Mint. Pentru că știu foarte bine. Învălmășeală cumplită, și căldura asta sufocantă, vara. În a doua jumătate de volum portbagajul conținea haine, un cort de două persoane, strîns pachet, roata de rezervă, scule, trei scaune, și-o masă de camping, precum cortul, strînse.

Șoferul Daciei coboară primul. Poartă sandale, pantaloni scurți, tricou, are peste cincizeci de ani și început neconcludent de burtă, dar nu-i gras, doar bine legat și mult, mult mai tînăr decît vîrsta. Își îndreaptă spatele, face cîteva mișcări să-și dezmoștească oasele, apoi se duce înapoia mașinii, deschide capota motorului. Un val de aer fierbinte.

- Te-ai încălzit, baby.

A cumpărat-o în epoca iaurtului, din economii și reparații radioteve, creînd un adevărat cult pentru. Mașină. Ea, și nu alta, subliniez, această Dacie 1100 albastră reprezintă o valoare supremă a clanului, etalon existențial, legendă-secret, absolut-totală. Exceptîndu-l, nimeni n-o va conduce, cît timp va fi roata rotundă, și va fi. Să nu-l micșorăm, pen' că, vezi tu, mobilul (auto) merge perfect și are cel-mai-cel-mai curat motor de la Porțile Orientului, doar portbaga-

ju-i gol, fără mîncare, aduce Enuța, pentru toți.

Geamul portierei de la șoferul break-ului este coborît. Acesta, șoferul, blochează maneta de viteze în treapta întîi, scoate cheia din contact, coboară. O scurtă senzație de amețală traversează strada. Își scoate ochelarii de soare și-i aruncă înăuntrul mașinii, pe scaun, trece mîna prin părul lung, întinde brațele în extensie, cascade. Ridică și el capota. Mizerie clocotită. Jenant, în plus simte prezența primului, așaaa, buuun, care se-apeacă, pune palma pe radiator, oftează.

- Păcat de motor! Merge ca ceasul și-l ții în ultimul hal. Ne supărăm. Compară cu Dacia! Nu-i dai cinspe ani.

- Așa, Gică! Zi-i că merită! De doi ani de cînd i-am cumpărat-o, îl batem la cap să curețe motorul. Noi spunem, noi auzim! intervine a treia persoană, o femeie, călătoare pe banca din spate.

Spațiul din jur l-a ocupat cu diferite efecte absolut necesare, și personale, la drum: termos cu apă rece, termos cu cafea fierbinte, cești și pahare, tranzistor; ceva haine, unu-două ziare, lucrul de mînă, papuci și sandale de schimb. Iată o pernă. Pentru depozitare sînt folosite și buzunarele din spate ale huselor scaunelor din față.

Pe locul din dreapta șoferului, un bărbat, indiscutabil soțul, savurează ultimele picături de cafea dintr-un pahar din plastic galben, pasat de doamna-i la intrarea în comună.

- Deci am ajuns, vorbește dînsul.

Fără răspuns. Pune paharul gol pe bordul mașinii, deschide portiera, coboară.

- Să n-o trîntești! îl avertizează fecioru-său.

Se duce lîngă Gică, fără să-nchidă ușa.

- Cum e?

- Cum să fie? răspunde cumnatul.

Poți să-l înțelegi, că-i tînăr, dar nu ține. Mașina-i grozavă.

- Și-atunci?

- Și-atunci s-o spele.

- Așa ziceam. Mergem pe jos?

- Voi, da. Noi ocolim cu mașinile.

Să treceți pe la Sica, să vină cu Dobre, și ne-nțîlmim la Unchișoru.

Din Dacie coboară Janeta, nevas-tă de Gică, un ghem-bobină-mosor de femeie rotofeie, veșnic neastîmpărată. A călătorit, deși nu-i convine, tot pe bancheta din spate, să-și strunească nepoții, doi puști zbanghii, expresia bunicului, unul de cinci, celălalt de trei ani. Se extrag prin dreapta, pentru că prin stînga, în drum, e periculos, poate să treacă o mașină, deși între noi fie vorba, în afara sus descriselor turisme, în acea zi n-avea să circule decît o căruță, ș-asta pe-nserat și nu pe șosea, ci pe malul fluviului. Coboară, e un fel a zice, întrucît, cum bine se știe, la țară, pe marginea drumului există un șanț, prin care curge apă anual, o singură dată, fixamente cînd cobori prăvălindu-te cu nepoți cu tot din mași-

Astă-vară,

na trasă prea mult la margine. Urma-rea e logică și fără întîrziere: un mor-man de chilomane, înjurături, cine Dracu' te-a pus să tragi mașina în băltoacă, o dată te las de capul tău și-atunci nu te descurci, ca un începător, hai dă-te-ncolo că ești bleagă, nu puteai să cobori pe dincolo?!, tu să nu mă faci pe mine bleagă, și uite că nu puteam!, acuma cu ce-i îmbrac p-ăștia și unde-i spăl, vezi că peste drum, în curtea bisericii e-o fîntînă, du-te și scoate apă, ce te uiți la mine ca un bou!?, tu de ce mă faci bou?, du-te mă belezule să iei apă!, hai Tan-Lenuțo să m-ajuti că bărbațiiăștia parcă-s picați din Lună etc, etc. Oamenii își spun ce vor s-audă. În special soții uniți pe viață, asta-i. E mult de-atunci. Parcă n-a fost. Vreodată bine. Învălmășeală de imagini, amintiri, regrete. Sînt ale noastre. Ni le furăm reciproc și nu le-mpărțim cu nimeni.

E MIJLOCUL zilei, soarele fix deasupra, dar ziua lor abia începe. În timp ce femeile spală copiii cu apă, obligatoriu proaspătă, că-i de fîntînă, cu cumpănă, bărbațiiăștia pleacă în recunoaștere de dezmorțire de oase. Eminamente. Și să se răcească motoarele. Este ora cînd toată, sau chiar toată lumea-i pe cîmp. La prașilă. Universalul e închis, și bodega, frizeria și poșta. La prașilă. Din șosea, perpendicular, se formează ulițele, terminate-n fluviu. Un cîine traversează șoseaua dînd ocol și neslăbindu-i. Vrăbii la marginea drumului, bălăcindu-se-n țărînă. Zăpușeală, praf, lumină încinsă. Inventariul centrului e gata. Lucrurile-locurile, același vechi echilibru. Fără schimbări esențiale. Importantele s-au produs în noi. Erați un pas înainte. Gică adoptase tonul sfătos al gazdei cu musafiri și aerul localnicului ancestral și atotcunoscător. La prașilă. Îl înțelegeai cu superioritatea bunului simț. În definitiv era inofensiv. Dar l-ai iubit, l-ai iubit ca frate și prieten. Discuția voastră anulase restul lumii. Numai voi. Fără mine.

Să revin. Copiii sînt, în sfîrșit, pre-spălați și pre-schimbați. Șoferii se întorc la mașini și dispar pe șosea spre capul satului, pe unde-i ulița de acces spre mal, la casa Unchișorului. Restul trupeiilor mărșăluiește pe jos. Cu picioarele. Asta-i una din ieșirile în formație din an. Paștele, Crăciunul, zilele de naștere sau onomastice sînt tot atîtea ocazii de petrecere, dorite și respectate. Ieșirile în grup organizat (Enuța) constituie surse suplimentare de bucurie, aventură, bîrfă netoxică, împăcări spectaculoase după certuri ardeiate, ahaha!, culminînd în mese final abundente și prelungite în proiectele următoarei aventuri. Am ajuns, iată, să regret toate astea. Lipsesc, îmi lipsesc, of, Doamne!, duse odată cu tinerețea. Ne-om fi schimbat, ei în bine, eu, lua-m-ar Dracu' Cel Atotputernic, eu în rău. Nu pot uita și nici nu vreau, visele. Coșmarul mă domină; grija-

nia lor de mitocani! Sînt distrus și n-am nici o șansă. Nu. Nu ești vinovat. Hai să mergem.

Plutonul îl deschide Paul. Are pe cap pălăria din paie decolorată foarte și pleoștită și mai și. Înaintează distrat fluierîndu-și „Imensitate“. Plimbă privirea prin curți, pe case și cine știe unde gîndul. În urmă, mulți ani, cînd era copil abandonat, la orfelinat, pe Valea Oltului. Seara, după culcare și rugăciune deschide pliantul turistic, poze tipice, dar se vede fereastra dormitorului comun și ușa cantinei. Fără mamă, tată. Revenire. E cu Enuța și băiatul, cu Gică și Janeta, e vară, n-are lecții, nu-i bolnav, e liber. Greu a venit vacanța! Dar, odată porniți, cuprins în agitația călătoriei, începu să-și revină. Odiha, promisiune de iubire, mîncarea grozavă, pălăvrăgeală în familie, familia lui, iar după-amiază, o pagină de Hegel. Puștii, în picioarele goale, prin mijlocul uliței, se fugăresc într-o vijelie de praf fin și gros. Sînt normali, complet normali. Pe margine, valorificînd umbra gardurilor în zona gleznelor, și a pomilor în zona capului, cu permanent împodobit, (realizarea de-aseară a cumna-tei Enuța) vine deci Janeta, zorindu-i să meragă Dracu' mai repede că ne-apucă noaptea și n-am prăjit peștele!

Ultima, Enuța, cu poșeta afîrnată pe brațul stîng, îi urmează degajată și indiferentă.

Pe adulți îi domină lipsa grijilor, pe copii bucuria naturală. Și pe toți vacanța. Libertatea verii. Orașul și necazurile tipice nu există. Există doar pisica asta tolănită-lată de lene. Există gînduri posibile și oameni la cîmp. Baba de peste drum, din gard, curioasă și insistentă. „Să trăiești, maică!“ „Sărut mîna.“ „Unde vă duceți, maică?“ „La nea Vasile.“ „La nea Vasile, bine maică, bine.“ „E acasă?“ „O fi. Ce-o să se bucure!... Cu atîția nepoți...“

MAȘINILE urmează drumul ocolit, dar accesibil. Merg încet evitînd hîrtoapele. Trebuie s-ajung tocmai pe mal, la baza digului, unde-i casa bătrînilor. Abia aștept să sed pe prispă, să beau o bere în timp ce se pune masa și trece cîte-un vapor imposibil de atins. Cîrlionțul se sprijină de streășină. Parcă-i un picior de rață, trei degete unite de-o piele-năvod cu ochiuri mici. Trec degetele prin apă, invers de curgere, o streacor, și-n plasă rămîn cîteva pești. Of, tată! Faci plajă. Îmbrăcat în șort, cu veșnica pălărie din paie moi, pleoștită, tolănit pe cuvertura Tușicii, chibițezi. „Nu-i lua pe toți, lasă și pentru mîine.“ Nu răspund, mă concentrez asupra cîrlionțului. Nici un baboi. O fi de la tehnică? Sau de la poziție? Și nu mă lasi o secundă, te distrează teribil. „P-ăia mari să-i pui de-o parte pentru mamă-ta, să-i facă rasol. Cu maioneză. Cei mici să-i dai Janetei, de ciorbă. Mămăliga o vrei mai tare, mai moale? Dacă prinzi un somn, să n-adormi lîngă el!...“

cînd am tras la edec

Amintiri irosite. Unde s-au dus? Trăim singuri, fără rude și prieteni. Prietenia, sentiment paralel iubirii. Printr-un punct nu se pot duce mai multe paralele. Punct. Imposibil. Ar trebui să vezi. Vezi tu, tot, sînt convinși. Să lăsăm? Să trecem? Hm! Da!...Uite atunci, la Unchișoru.

Au ajuns. Praful se reasează imperturbabil și eficient, ca iarna pe satul de pămînt, iarnă săracă și seacă, sat și oameni de pămînt, dar nu și chiar mai rău. Locul e la marginea satului. Casa și curtea cît un nenorocit teren de tenis, afîț, după care vin lanurile de porumb pînă la digul de pe mal. Porumbul agriculturii eminamente. Nici o adiere de aer, frunzele nemișcate, și praful și căldura.

Ajutat de nepot Gică deschide larg poarta. Găinile se împrăștie speriate. De sub pătulul fără porumb, un cățel sfios și nelătrător îi întîmpină topăind, dar se retrage cînd prima mașină, Dacia, intră în curte. Urmează break-ul și poarta închisă.

NU-I NIMENI. Tușica e-n bucătăria de vară, doarme la umbră, tradițional bolnavă și de vedere tot mai slabă, dar și mereu mai surdă. Cîrlionțul lipsește. Clar. Unchișoru-i la pește. Gică inspectează acareturile. Porc, nu. Și nici oi. În grajd domină pînzele de păianjen. Din căruță a rămas o roată cu spițe lipsă, folosită de găini ca suport pentru odihnă. Am zis găni. Da, recunosc. Să le număr: una, două, trei, exact patru. Ba nu, mint, și iar recunosc, iat-o și pe-a cincea. Precum și-un curcan beleuz, yezi Janeta, apoi două rațe plus o gîscă bleagă, dar demnă. E ușor remarcabilă lipsa abundenței și copleșitor a-vîntul agrar. Eminamente. E-numerarea poate continua cu lanțul ruginit și rupt al cîinelui și chiar cu cîinele. „Cum te cheamă?” Se bucură, se gudură. „Ți-e foame? Bine-nțeles.” Deschide ușa mașinii, ia o felie de pîine. „Na!” O aruncă scurt, cîinele sare, o prinde din aer, dispare cu ea sub pătulul în care omul n-a văzut niciodată porumb.

După care deschide portiera portbagajului și scoate scaunele plus masa de camping. Cînd a venit prima oară? Ia să vedem. Trăia Moș Ilie Nedelcu, Tatamare, Dumnezeu să-l ierte! Înainte de '60, înainte de dezgheț. Eheheeee!... Unde-or fi zăpezile din '54? Desface scaunele și le așează la umbra șopronului bucătăriei. Soba de gătit, din chirpici. Ușa deschisă. Cu spatele la intrare Tușica sforăie, n-o trezește. Se-ntoarce la mașină. Gică a dispărut. Ridică privirea să-l caute, și-l vede dincolo de gard, depărtîndu-se pe drumul care duce la apă. A plecat să-și vadă locurile. Corect, se vor întoarce amîndoi și nu fără pește. Vasăzică au trecut peste două-ș-cinci de ani, îmbătrînește, și încă foarte repede. Unchișoru nu, și nici Tușica. I-a pregătit bătrînului o surpriză. Și totuși, nu. Pătulul a fost plin. Atunci cînd ier-

nile erau ierni și verile bogate. Paul a apucat să vadă căruța, trasă de Breazu, plină morman de pește, cu nea Ilie tronînd în picioare în vîrfurile ei, viteaz și mîndru, pește răsturnat în curte, ditamai grămada și sortat de Mamare în alte grămezi, după mărime, cei mici la găini și rațe. Paul a apucat să vadă, el nu-și amintește, era mic și se ținea toată ziua după moș Ilie și Bălan, dulăul. Fugea gol printre stupii de albine, spre disperarea Enuței, prin porumb, prin vie, se tăvălea-n grîu și același praf de cîmpie plată. Asista la mulsul vacii și tunsul oilor, împrăștia boabe la orătâni și fugărea pisica pentru ca noaptea s-adoarmă cu ea-n pat.

Ia să văd unde stau... Lîngă perețele grajdului? Nu, asta se dărîmă pe mine. Lîngă poartă? Nu, e soare. Cel mai bine-i lîngă fîntînă la umbră. Încadrez toată imaginea. Gardul și porumbul de după. Salcîmii, poarta pe unde am intrat cu mașina, grajdul și hambarul acoperite cu trestii, roata șantalie de căruță și găinile și cîinele. Nu, oameni nu desenez. O să fac un nor. Poate plouă. Paharul galben cu ultima rămășiță de cafea a termosului. Să-i torn o măsură de coniac? Nimeni nu-l știe, dacă mă vede. Dobre s-a zis, îl rade cu nășica Janetița. E cald pentru coniac, fie și Metaxa, rămas de la Crăciun, totuși o bere rece din găleata coborîta-n fîntînă, da, o prefer, hai să mă mișc și să dau drumu' la desen că m-apucă noaptea. Multe frunze. Furnicar de frunze. Și trestia de pe acoperiș, paralelă. Roata culcată, pămîntul bătătorit și răbdător. Iarba. Linie lîngă linie. Milioane. Încet. Răbdare. Calm. Un strigăt de vapor, după dig. Catargul, afîț văd de la nivelul planșetei. Peste albul colii trece, și se duce, vis exotic, imposibil de atins. Albul hîrtiei. Treptat se umple. De ce mi-a plăcut întotdeauna să desenez? Și de ce-o fac așa puțin? La a doua răspunsu-i simplu. Aceeași cauză și mizeriei din motor, lenea. Sînt un prost, refuz singur o mare bucurie. Linie lîngă linie. Milioane. Trestia acoperișului. Paralelă. E uimitor cîtă încredere poți avea în talentul meu. Speranță ascunsă. Rezervă venită de departe, misterioasă și de neterminat ca apa fluviului de după dig. Ce să zic?! Să am răbdare și să termin. Linie lîngă linie. Milioane. Trestia acoperișului, paralelă. Desenul... E-afîț de plăcut... Asta sînt. Linie lîngă linie. În pixul tun e-o mină moale 6B, pentru norii de furtună.

VINE furtuna. E nevoie. Să desenez furtuna animalelor următori. Încă departe. Să treacă întii frunzele salcîmului astuia. Să vii cu Unchișoru de la pescuit. Să te duci cu Gică-n baltă după brînză, să trag barca la adec, să vină ploaia, să iubim. Sînt doi salcîmi, copacii țaranului de cîmpie, amîndoi. Unchișoru fără porc! Și nici oi! O capră măcar, imposibil! Nimic. Ai dracu' nenorociți ordinari! Secături! Frunză peste frunză. Milioane. Firele

ierbii. Unul cîte unul. Paralel. Și invers. Urmează gardul de nuiele strîmbe. Gardul e drept, nuielele strîmbe. O stinghie la mijloc, prînăuntru. Un picior de nuia ruptă. Și încă unul. Au loc găinile. Și pisica. Prind și caisul. Plin de umbre. Frunzele mari. Pe deasupra lui vin norii. Și ploaia, din baltă, peste pădure, apă, vapoare, case și oameni. Plouă pe porumb. Femeie frumoasă. Asta sînt. Linie lîngă linie. (...)

- Dă-mi sarea! - Unde-i țuica? - Toamnă la toată lumea! - Eu vreau bere. - Mamă, nu mînînc pește. Nu vreau pește! - Taci și mînînci! - Da' nu-mi place! - Te bat! - Lasă copilu' n pace! - Îl las eu să mă țină minte! - Dă-mi sarea! - Cine vrea usturoi? - Pîinea! Unde-i pîinea?! - Ia mămăligă. - Mamă, nu mînînc pește. - Aici ce-i? - Stavrizi. - Congelați? - Vai, ce bunătate! - Să-i mînînce cine i-a adus. - Scrumbii fripte, ȳte-le! - Cînd le-ai prins? Dobre! Cu tine vorbesc! - Să fie cinci. - Dimneață? - Mă da' prost mai ești! Că doar nu aseară! - Aștia prăjiți de care sînt? - Plevușcă de cîrlionț. I-a scos Vasile al meu. - Unchișorule, matală ce vrei? - Nu vezi că bea țuică? - Hai noroc! - Să trăiască toată lumea! - Să dea Dumnezeu să veniți mereu și mereu și să puneți masa ca acum. - S-aveți noroc cu copiii. - Să vă bucurați de ei. - Să trăiți și alde matală. - Să fim iubiți.

- Cum e la serviciu? - Șomer cu salariu. - Chiulesc cît pot. - Furi statul, hoțule! - Mizda pășii! - Cînd am terminat facultatea un profesor avea între optsprezece și douăzeci de mii. Iar oul era cincizeci de bani. - Dați-mi sarea! - Nu-nțeleg. - Da, chiar așa. Salariul douăzeci de mii și oul cincizeci de bani. - Cînd asta? - Înainte de eliberare. - Eliberarea lor de nenorociți! - Ai suferit mult în război. - Cincisprezece operații. Ultima, anul trecut. - Așa tîrziu? - E un loc, la spate, unde se tot adună puroi. - Te-a durîț? - Să bem. - Și să uităm. - Cine poate. - E greu. - Avem copii. - Cu ce să-i crești? Și ce să le oferi? - E greu. - Nu se compară efortul. - Cu ce te-ai ales din război? - Fără sănătate. - Merită? - Nu știu. Altfel, poate nu stăteam acum la masă. - Ba stăteam. - Războiul nu merită nimic. Indiferent cum și pentru ce. - Adică. - Adică pentru ce se luptă. - Indiferent motivul, tot porcărie. - Bine c-a trecut. (...)

Malurile fluviului sînt pustii. Zumzetul unei bărci cu motor duce gîndul în jos, pe apă. Imediat soarele apune, umbrele sînt lungi, lungi, roșiatice. Zăpușeala zilei, amintire caldă. Nevestele-mame-bunici bîrfesc libere cafeaua și țigareta cu filtru. Scăpați de teroarea autorității materne copiii se joacă dezlegați prin toată ograda. Unchișoru moțăie în fotoliul de camping al lui Paul, plecat la plimbare cu Gică. La picioarele moșului pisica toarce și se spală. Cîinele morfoleşte un ultim os. Cvintetul găinilor fefe temperate adună sistematic firimiturile. Tranzistorul, impasibil și inutil, împrăștie

știrile internaționale veșnic încîlcite. De-o parte și de alta a drumului, porumbul înalt foșnește în adierea vîntului. Sîntem în plină eră a țăntarilor, dar poate-i alungă vîntul în văzduh, ptu Drace! Satul se pregătește de culcare. Glasurile întrepătrunse ale animalelor se ridică dintre case și formează o ceață sonoră, rărită pe măsura apropierii de apă. Malul înalt oferă panorama fluviului, satului și pădurii de pe malul opus. Legată cu cablu de oțel, șalupe doarme deja, pînă mîine, legănată ușor lîngă bacul de traversat căruțele și oamenii. În jos pe apă, priponite de mal cu lanțuri și funii, bărci pescărești, lungi și negre, sforăie superior indifferente, și doar trecerea cîte unei șalupe întîrziată și grăbită le face să tresară speriate. Apa e caldă. O baie ar fi nemai-pomenită. Să sar? Trec ușor dincolo, pînă ajung acasă m-am uscat. Coboră pe apă o mogîldeață plutitoare. Un butuc rătăcit, tocmai bun pentru soba lui Unchișoru. O să se bucure ca și de lanternă și briceag. Curgerea mormăită a fluviului. Îi simți puterea mocnind, și atracția cu o forță irezistibilă. Nu! Trebuie să rezist. Vine clipa plecatului. Să treacă anii. La vale. Apă și timp. La vale. Invers. (...)

AM TERMINAT desenul și mă bucur de bucuria celorlalți. Dobre nu credea să reușesc frunzele de porumb, și frunzele și lanul și trestia de pe grajd și nuielele din gard, și salcîmul și cuptorul de pîine unde doarme pisica, albă ca miezul de chiflă caldă, toate sînt acolo în amintirea-desen. Gică și Paul nu se văd, au coborît digul, au pornit încet înapoi. Butucul e aproape. Acum e momentul. Malurile sînt pustii. Nimeni. Mă dezbrac repede și, gol pușcă, mă las ușor în apă pe lîngă botul șalupei. Înot spre mijlocul apei în întîmpinarea lemnului. Îl ajung repede. Nu-i mic. Ce-o să se bucure moșu'! Apa îl duce la vale. Ei, acum să te văd! Împing energic cu mîna dreaptă lemnul, care zvîcnește opunîndu-se la schimbatul cursului. Nu se lasă. Mai cu forță, mai cu o gură de apă, ajung la mal. Trag lemnul afară. E lustruit de apă și lucios. Stau pe el să mă hodinesc. Ce faci? Unde ți-e antrenamentul? Îmbătrânești. M-am descurcat foarte bine! Bravo, bravo! Îmbrac în viteză pantalonii, ridic bușteanul pe umăr. Mă opintesc sub greutatea lemnului îmbibat cu apă dar rezist. În mîna stîngă duc tricoul și tenișii. Mersul desculț pe pămînt bătătorit și prin praful pudră. Urc încet, cu pași apăsați malul. În vîrf mă opresc pentru o scurtă recapitulare. Apa, malul opus, pădurea, zgomotele ei, și porumbul și drumul, casa, curtea, cele două mașini, restul satului, umbre lungi, lungi și soarele în apus și gata.

Domnul Valentin Silvestru

INAINTE de a-l cunoaște pe Valentin Silvestru, i-am cunoscut vocea. Avea farmec. Gravă și rezolută, ușor nazală, ducea ironia până la ultimele consecințe. Valentin Silvestru făcea emisiunea „Poșta veselă” la Radio, iar eu, elev de liceu, aflat în vacanță la țară, undeva, în nordul Moldovei, ascultam această emisiune la un „tranzistor” cu baterii legate în afara aparatului și rîdeam din toată inima. Raționalitatea opusă absurdului existenței mi se părea a fi aceea a unui erou civilizator. Rîsul meu exprima bucuria, nu amuzamentul.

Am avut apoi norocul să-l cunosc pe Valentin Silvestru și să mă număr printre cei simpatizați de el. Știa că-mi place teatrul și mă invita la tot felul de festivaluri, luându-mă sub înalta sa protecție.

La acele festivaluri, Valentin Silvestru avea aerul unui inspector sever, trimis nu de vreun „for” ci de însăși cultura română. Prim-secretarii județelor-gazdă se intimidau în prezența lui și îi dădeau raportul. Valentin Silvestru îi asculta încruntat și făcea tot felul de observații de ordin organizatoric. O armată de oameni se puneau imediat în mișcare pentru a remedia deficiențele semnalate.

În prezența acestui inspector in-

flexibil, Festivalul Național „Cântarea României” se scutura de amatorism. Iar artiștii erau tratați ca niște oaspeți de seamă, chiar și atunci când, prin teribilismele lor, stricau aparența de onorabilitate. Activiștii strîngeau din dinți și le îndeplineau dorințele, fie și capricioase, fericiți să-i smulgă o apreciere favorabilă lui Valentin Silvestru. Îi spuneau „domnul Valentin Silvestru”.

Am asistat odată la un miracol.eram într-o sală de teatru și urmăream un spectacol jucat fără tragere de inimă. Pe la mijlocul spectacolului, pe neașteptate, a intrat în sală Valentin Silvestru. (De obicei era foarte punctual, dar de data aceea trenul cu care venise de undeva din provincie avusese întârziere.) La vederea lui, actorii - până atunci plictisiți sau obosiți - s-au trezit brusc. Pe scenă s-a instaurat imediat o stare de tensiune spirituală, specifică evenimentelor artistice.

Deși era un pontif al vieții culturale din România, Valentin Silvestru se purta ca un redactor modest și conștient la *România literară*. Îl țin minte la sesiunile de sumar. Își scotea ochelarii, își deschidea agenda și făcea trei-patru propuneri pentru pagina de teatru, astfel încât redacția să aibă de unde alege. Era întodeauna informat, operativ, neobosit.

Dintr-o neatenție pe care am să mi-o reproșez până la sfîrșitul vieții, am privit pasiv plecarea lui Valentin Silvestru de la *România literară*, prin pensionare. N-am dat importanța cuvenită acelui moment, nu i-am arătat lui Valentin Silvestru dragostea pe care, în fond, i-o purtam (și pe care i-o port și acum), nu l-am ocrotit în momentul delicat al despărțirii. Explicația (care nu este și o scuză) stă în faptul că mă obișnuisem ca eu să fiu cel ocrotit de Valentin Silvestru. Persoana lui mi se părea abstractă, ca o instituție.

Ce mult regret că m-am purtat așa, ce rușine îmi este că n-am avut grijă, în vreun fel, de cel ce ajunsese vulnerabil prin înaintarea în vîrstă! Am înțeles că este un om fragil abia cînd a murit, din însuși faptul că a murit. Adică exact atunci cînd nici un gest al meu, oricît de tandru, nu i-ar mai fi fost de folos...

Alex. Ștefănescu

In memoriam

UN SEPTUAGENAR cu o uimitoare energie, mereu în miezul fierbinte al vieții teatrale, cutreierînd neobosit țara până în cele mai îndepărtate colțuri, consemnînd truda cea mai modestă, îndrumînd, sfătuind, jurizînd, inventînd și organizînd festivaluri, reuniuni, colocvii și păstrînd un permanent contact cu tot ce se petrecea pe scenele lumii. A scris un număr considerabil de cărți, a fost omniprezent în presă, a „creșcut” câțiva critici de mare talent, care i-au devenit, cum era și firesc, adversari.

A iubit teatrul românesc și tradiția lui glorioasă, încercînd să însușească tinerilor sentimentul rădăcinilor.

Nu i-am împărtășit întotdeauna judecățile de valoare, dar i-am admirat constant erudiția și râvna, entuziasmul și puterea de muncă, farmecul și verbul strălucit.

O moarte absurdă, care ne-o amintește pe a lui Mihail Sebastian.

Teatrul românesc a pierdut un director de conștiință, un animator de înaltă clasă și îi va simți acut lipsa.

Radu Beligan

Arta românească a anilor '60-'90 și Experiment"-ul

PE 18 NOIEMBRIE s-a deschis la „Galeriile etaj 3/4” de la Teatrul Național cea mai importantă - poate - expoziție de artă contemporană românească organizată în București în acest an. Este vorba de a patra „anuală” a Centrului Soros pentru Artă Contemporană; ea se înscrie în strategia deja afirmată și confirmată de precedentele manifestări, a C.S.A.C., de promovare divers ipostaziată a culturii noastre vizuale actuale, de bransare a acesteia la circuitul internațional. De astă dată prioritară nu mai este, de pildă, încurajarea noilor medii. Proiectul pentru 1996 iese din limitele stricte ale actualității și propune o retrospectivă a artei românești a ultimelor trei decenii, din punctul de vedere al experimentalismului.

Expoziția „Experiment” poate fi recepționată într-o ultimă complementaritate cu o altă esență retrospectivă, cea asupra avangardei istorice românești („București - anii 1920-1940”), găzduită tot de spațiile de la Teatrul Național, în 1993. Astfel, ni se oferă în doi timpi, prima „revizitare” de anvergură a unei dimensiuni până acum subevaluate, mai degrabă, a artei noastre de-a lungul acestui secol: cea căreia i-am putea atașa ca sintagmă definitorie: „tentația avangardei”. Punerea sub reflector a retrospectivei problematice era practic imposibilă pînă la evenimentele din Decembrie 1989. În era deschisă de anii '90, un asemenea efort istoric-critic devenea însă o prioritate, credem, a culturii noastre.

Conceptul expoziției la cere ne referim în acest text, terminologia, selecția autorilor și a operelor nu sînt soluționate definitiv nici de manifestarea însăși, nici de catalogul ce va apărea, sperăm, în curînd, nici de dezbaterile organizate în zilele expoziției ori în presa culturală. În fiecare din aceste situații importantă este punerea în problemă, deschiderea drumului; se oferă cîteva prețioase instrumente de lucru, ce se doresc și o pozitivă provocare pentru investigații ulterioare. Am putea, de pildă,

să ne întrebăm ce titlatură este mai potrivită - „experiment” sau „experimentalism”? În ce ne privește, considerăm *experimentul* acel parcurs exploratoriu al cărui punct terminus, soluție finală, nu se întrevide de la început, ceea ce s-a întîmplat prioritar în arta occidentală; *experimentalismul* ar presupune, pe de altă parte, explorarea permanent vegheată de conștiința unui orizont cultural al investigațiilor deja împlinite, o refacere (benefică) pe cont propriu a diverselor alte experiențe (ceea ce nu frînează neapărat impulsul originalității) - ar fi vorba, cu alte cuvinte, în primul rînd de o explorare sistematică, și poate așa ceva s-a petrecut, în mare măsură, în neo-avangarda românească a ultimelor decenii.

Sînt numeroase reflecțiile pe care ni le provoacă o asemenea expoziție. Cum se raportează experimentalismul românesc la cel internațional? Ce a însemnat a face experiment în România înainte de 1989? Cît și cum a contat cenzura ideologică în configurarea acestuia? Mai putem vorbi despre o asemenea dimensiune a artei românești după 1990? Dacă da, în ce măsură, sub ce aspecte? Să ne așteptăm de acum încolo la cristalizarea unei eventuale vocații pentru experiment, dincolo de experimentalism? Separat de dilemele dinlăuntrul problemei, de frămîntările autorilor și ale comentatorilor specializați, cum este văzut experimentalismul din punct de vedere al receptorului obișnuit al fenomenului cultural?...

Autorul conceptului și organizator principal al expoziției „Experiment” este doamna Alexandra Titu, critic și istoric de artă, cercetător la Institutul de Istoria Artei. Efortul dinsei într-o întreprindere pîndită de atîtea dificultăți, prima de acest fel în România, este cu totul meritoriu. O asemenea acțiune de pionierat este expusă comentariilor încrucișate, criticilor. Numărul soluțiilor este greu epuizabil, alegerea comportă inerente riscuri. Asumate de către Alexandra Titu. Exemplul se cere perpetuat. *Experiment* expoziție are succes,

publicul a sesizat importanța și noutatea manifestării.

Autoarea expoziției a preferat o accepție elastică și larg cuprinzătoare a termenului *experiment*. El este înțeles în sensul de atitudine prospectivă, investigațiile propriu-zise de limbaj trecînd în planul doi al importanței. Firește, s-a ținut seama de un lanț întreg de condiționări care au pluri-ipostaziat experimentalismul românesc din anii '60 încoace, dar Alexandra Titu a încercat să sublinieze, pe de altă parte, rolul acestui vector al culturii noastre, în deceniile regimului trecut, în susținerea și perpetuarea libertății interioare a creatorului de valori spirituale, ceea ce, prin ricoșeu, a determinat rezistența noastră culturală.

Expoziția a fost gîndită în două secțiuni: cea istorică, dedicată retrospectivei fenomenului experimental începînd din deceniul al șaptelea, și secțiunea rezervată unor proiecte de actualitate, axate pe diverse formule de sinteză a limbajelor (intermedia). Spațiile de expunere nu oglindesc o separare a celor două compartimente (cu excepția primei săli, cumînd repere esențiale ale anilor '60-'70), ci întrepătrunderea lor, benefică pentru dinamica traseului. Avem totuși reticente față de eclectismul funciar al expoziției, față de unele vecinătăți de autori. Nu sîntem integral de acord cu selecția de nume, dar, încă o dată, respectăm punctul de vedere al organizatorului. În secțiunea „istorică”, reconstituirile fotografice (singurele posibile în cazul unor manifestări sub zodia efemerului, a dezintegrării odată cu sau la scurt timp după producerea lor, situații frecvente în perimetrul experimentalismului - instalații, performanțe, artă ambientală), alternează cu prezențe obiectuale oferite publicului după ani și ani de involuntară absență. Revenim, în context, la valoarea documentară a acestei expoziții - dincolo de remarcabilul ei nivel calitativ; mai ales tinerele generații de artiști, critici și iubitori de artă au pentru prima dată ocazia de a vedea, într-un spațiu expozițional unic, însumarea unor exemple vitale pentru o istorie coerentă a neo-avangardei românești, pînă acum risipite în timp și spațiu, vitregite ca prezență în circuitul public, de vicisitudinile ideologice ale unor vremuri, sperăm, apuse. Foarte important este și un alt aspect: manifestarea „Experiment” s-a constituit în cel mai bine fructificat prilej, după Decembrie 1989, de recompunere a unui tablou unitar al artei românești din ultimele decenii, alături de artiștilor care au activat în țară, pe cei din diaspora.

Expoziția juxtapune diverse opțiuni conceptuale stilistice, de limbaj, care au personalizat experimentalismul nostru din anii '60 pînă azi: neo-constructivism, abstracție geometrică, neo-dadaism, ecouri ale artei pop, conceptualism, neo-tradiționalism, artă ambientală (uneori cu inflexiuni ecologice), obiectualism, instalaționism, performanțe, intermedia, fotografie și film experimental, artă de computer și video... Sînt reprezentați artiști importanți din toate generațiile, pînă la proaspeți absolvenți. Sînt recapitulate faze ale modernismului nostru mai recent, se face joncțiunea cu postmodernismul.

Să nu oitem manifestările adiacente expoziției, cu importanța lor specifică în plan teoretic și practic: dezbateri, proiecte, performanțe, spectacole multimedia, coregrafice, muzicale, retrospective ale filmului nostru experimental, ale pieselor video. Acestea au contribuit la conturarea profilului interdisciplinar pe care și l-a impus programul manifestării „Experiment” în ansamblul său: deși accentul s-a pus pe artele vizuale, s-a dorit (și catalogul va confirma această intenție) o cuprindere cu pretenții de globalitate a fenomenului experimental în cultura română a anilor '60-'90, abordîndu-se, în consecință, și repere din literatură, teatru, dans, muzică, film. Într-adevăr, pentru a înțelege nuanțat un capitol de istoria spiritului, trebuie să îl apropiem în pluralitatea cristalizărilor sale.

Adrian Guță

Eliade - shake

DE CURÎND mi-au căzut ochii pe o notiță din „România Liberă“, al cărei semnatar (A.B.), recenzînd o revistă („Rampa și ecranul“), îl trage de urechi pe „junele Geo Constantinescu“, care, zice A.B., „își permite să fie în dezacord cu criticii profesioniști“, scriind despre filmele lui Lucian Pintilie (*Prea tîrziu*) și Dan Pița (*Eu sint Adam!*) ca despre niște „eșecuri ale cinematografului românesc...“, și reproșîndu-le „vulgaritatea“. Drept care A.B. își încheie mica muștruluială cu interogația retorică: „Cine ar fi crezut că la noua generație vor reapărea reflexele realismului socialist?“...Chiar așa?

Spre deosebire de „criticii profesioniști“ cotați la bursa A.B., subsemnata am scris (în cronică din „România literară“ nr. 40/96) despre *Prea tîrziu* ca despre un eșec. Despre *Eu sint Adam!* nu am scris: dintr-o convingere a inutilității meseriei de cronicar de film și, mai ales, din lehamite („această lehamite!“). Acum, însă, ca o datorie de onoare, mă simt obligată să mă delimitez, din nou, de „criticii profesioniști“ creditați de A.B. și să ader la „noua generație“, cea contaminată de „reflexele realismului socialist“. Deci: *Eu sint Adam!* e, într-adevăr, un eșec.

Se impune, însă, o precizare. E vorba de două eșecuri extrem de diferite între ele. În cazul *Prea tîrziu* avem de-a face cu ceea ce se înțelege printr-un eșec onorabil. În cazul *Eu sint Adam!*

Eu sint Adam! - Prod. a Studioului de creație nr. 5 „Solaris Film“. Scenariul și regia: Dan Pița.

INDIFERENT cum ar fi definit, ca stare de spirit sau ca formă de acțiune, experimentul impune serioase dificultăți atunci cînd trebuie demonstrat. Asemenea tuturor abstracțiilor, el este simultan generos și restrictiv, poate să absoarbă foarte mult sau, dimpotrivă, să elimine pînă la presiunea pustiului. Opțiunea Alexandrei Titu pentru un experimentalism înțeles ca spațiu al toleranței, ca agent al concilierii unor expresii, limbaje, tehnici, programe și atitudini de extremă diversitate, este doar una dintre perspective, la fel de îndreptățită fiind și aceea a reducăției maxime. Și poate că în condițiile unei mișcări artistice normale, fără presiuni exterioare de ordin politic, cea de-a doua variantă aducea un plus de acuratețe și de rigoare. Numai că arta românească a ultimelor decenii s-a manifestat într-un context anormal, ea a supraviețuit prin efort și s-a afirmat printr-un soi de *infrațiune* în raport cu prescripțiile oficiale, mai mult sau mai puțin vehemente. Iar această situație, specifică, în general, Estului, dar cu accente mult mai puternice în spațiul românesc, justifică o privire mai nuanțată asupra experimentalismului și asupra gesturilor cu valoare de experiment, oricît de inocente ar părea ele retrospectiv. Curajul ieșirii din clișeu, tentativa de a sparge neutralitatea complice, rediscutarea formelor mortificate intră, cu deplină legitimitate, în a-

avem de-a face cu eșecul lamentabil și exasperant.

În stupiditatea lui (ei) un „critic profesionist“ susținea, exultînd, că, din moment ce Pița a folosit în film motive din Vivaldi, iar Pintilie din Schubert, înseamnă și rezultă că „există consonanțe între creatori!“ Din fericire, nu există nici o consonanță.

Dacă *Prea tîrziu* e conceput și realizat în sfera *coerenței obligatorii*, *Eu sint Adam!* e născut în zodia confuziei și a haosului. Filmul lui Pița e o dezlanțuire regizorală narcisistă, cu o imagistică fastuoasă, cu o retorică violentă. Unicul „personaj“, regizorul, face și desface totul cu o libertate de mișcare cvasipatologică în monumentală ei lipsă de sens. O lipsă de sens care susține, pe generic, că ar fi „inspirată din proza fantastică a lui Mircea Eliade“.

Am convingerea că spectatorul care nu cunoaște proza fantastică a lui Eliade nu poate înțelege, din film, absolut nimic. Spectatorului snob filmul i s-ar putea părea „interesant“ sau „de bon-ton“. Dar un spectator care are în minte, proaspătă, proza lui Eliade, realizează, inevitabil, cît prost gust și cite deturări de sens implică această „inspirație“ cinematografică. Impresia dominantă e aceea că filmul înhață bucațele disparate, decupate superficial din pagina scrisă, și le amestecă zdrăvăn. Eliade - *shake*. Fără măsură, într-un neconținut desfrîu imagistic. O imagistică devoratoare (carnivoră, s-ar putea spune, pentru că ea își înghite în ultimă instanță, proprii actori); o plasticitate obsedată de ea însăși; o atmosferă artificială; un ritm „isterizat“ și exterior. Ex-

Stefan Iordache, așă cum ni-l amintim din Glissando

terior și artificial e filmul însuși, lipsit de coerență de substanță a faptului artistic. În aceste condiții, talentul unor Dan Alexandru (imaginea), Adrian Enescu (muzica), Ion Oroveanu (decorurile), Ștefan Iordache (interpret principal), funcționează, practic, în gol.

Am putea exemplifica printr-o serie de „fișe comparative - proză - film“ cu cită stridentă și opacitate e citit, în film, Eliade.

„Pe strada Mîntuleasa“ închide în ea chintesența, „fibra nervoasă“ a unei obsedante epoci. Nuvela - începută în 1955 și încheiată în 1967 - demonstrează, printre altele, cît de profund a continuat Eliade, trăind în lumea liberă, să trăiască, mereu, *aici*. Din finețea cu care scriitorul pune în pagină starea de spirit a unui timp și mersul terorii, din ironia superioară, deopotrivă blindă și necruțătoare, din rigoarea și din subtilitatea cu care, în proză, nivelul „fantasticului“ și cel al „politicului“ comunică, fascinant, între ele, pînă la contopirea finală - din toate se alege, în film, praful. Se alege o amestecătură nestăpînită de registre. Se alege, în termeni academici, „o varză“.

Din tot ce în Eliade e gînd care zboară, din fluiditatea emoției, din boarea învăluitoare a fantasticului, din proza atît de limpede în misterul și în adîncimea ei -, Dan Pița „scoate“ un film confuz și agresiv, erupția unui vulcan (noroi) de imagini și de perorații, o lavă groasă, care înghite totul.

Întrebat la o conferință de presă, „ce părere are despre *Eu sint Adam!*“, Mircea Daneliuc a răspuns că există opere, cum ar fi și opera lui Eliade, „care nu trebuie atinse nici măcar cu respirația“...

Respirația cu pretenții de „artă mare“ *Eu sint Adam!* a înghițit, inutil, o bună parte din subvenția pentru cinematografie, „de la buget mică“, a anilor trecuți. În perspectivă istorică, acest gen de film, hipertrofiat „de autor“, dar lipsit de armătura gîndului autentic, va încapa la capitolul „Făcături“.

Văzîndu-l, te gîndești cu nostalgie la „reflexele realismului socialist“ și, mai ales, la Țepeș (doamne), care - dacă tot se redistribuie acum funcțiile - să vină și să preia cinematografia.

Doar că, pînă una alta, zice-se că s-ar pregăti să o preia Dan Pița.

Experiment (II)

cea zonă vie a creației care alimentează gestul experimental ori sînt ele însele fațete ale experimentalismului. Însă oricîte precauții și-ar lua, sau, din contra, oricît de temerare i-ar fi ipotezele, o expoziție care își propune ilustrarea unui asemenea fenomen își asumă, implicit, nenumărate riscuri. Și riscul cel mai evident ar putea fi numit *degradarea conceptului*. Pentru că dincolo de rigoarea gîndirii și de coerența discursului, o asemenea expoziție - și de acest obstacol s-a lovit și „Anangarda“ din 1993 - nu-și poate onora integral enunțul. Între concept și ilustrarea lui concretă, între aspirație și posibilități, distanța este, uneori, atît de mare încît ideea că ultimele trăiesc prin sacrificarea celor dintîi nu este deloc exagerată. Aceste manifestări ample, incitante prin enunț și copleșitoare prin cuprindere, care preexistă difuz în istorie înainte de a fi ordonate pe simenze, inhibă în aceeași măsură în care provoacă. Din pricina eforturilor de organizare, a timpului de documentare, a adunării materialelor și a mobilizării artiștilor, ele sînt, dacă nu unicate, oricum acțiuni cu o mică șansă de repetitivitate. Astfel, imaginea fenomenului pe care îl comentează rămîne, pentru multă vreme, imaginea însăși a expoziției, inhibînd, în consecință, orice altă variantă posibilă. Dar, în același timp, ele sînt provocatoare prin declanșarea mecanismelor receptării, prin jocul ipotezelor, prin inventarierea prezențelor și a omisiunilor. Și, mai ales, prin ordinea interioară pe care o sugerează și care tinde să devină chiar ordinea faptelor.

Comprimarea istoriei, selectarea momentelor exemplare și eliminarea gesturilor perturbatoare, înlocuirea mișcării spontane cu logica itinerariului muzeografic, dezvăluie sisteme de reacție, niveluri comportamentale și coerența lăuntrică a fenomenului însuși. Pentru că ceea ce se impune de la prima lectură, ca imagine istorică globală și nu ca arbitrar teoretic, este asumarea diferențiată a *experimentului* în funcție de natura presiunilor din afară pe care artistul le suportă. Și oricîte nume ar cuprinde expoziția, de fapt avem de-a face cu două mari generații de artiști: cea formată și ajunsă la deplina maturitate înainte de 89 și cea care s-a manifestat cu precădere după 90. Deși ambele sînt așezate în lăuntru aceluiași concept, diferențele de manifestare sînt radicale. Cea dintîi, ilustrată de Horia Bernea, grupul Sigma, Paul Neagu, Marin Gherasim, Sorin Dumitrescu, Ion Bitzan, Geta Brătescu etc., deși profund înnoitoare în raport cu formele artistice tradiționale, rămîne în interiorul criteriului estetic. Experimentalismul acestei generații echivalează cu o dezertare ideologică și cu repliere în *autonomia esteticului*, fără nici un comentariu explicit asupra disfuncțiilor și agresiunilor istoriei. Pînă și ieșirile din spațiile consacrate ale artei, cum au fost intervențiile în natură ale grupului Sigma sau performanțele lui Paul Neagu, sînt realizate într-o perspectivă estetizantă, uneori la marginea calofiliei. Armura de actant a lui Paul Neagu, de pildă, elaborată și individualizatoare, este concepută special pentru a marca un

moment ceremonial, pentru a detașa prezența artistului și nicidecum pentru a o implica. Și aceeași măsură poate fi aplicată și obiectelor, colajelor, instalațiilor, picturii ș.a.m.d. Spre deosebire de acest comportament, care ar putea fi numit al *rezistenței prin estetic*, manifestările generației tinere sînt complet răsturnate ca sens. Esteticul este dezavuat, socotit un teritoriu închis și perimat, iar în locul lui așezată ieșirea în stradă, în social și în istorie. Existența detașată și exemplară a artistului este înlocuită cu activismul civic, cu angajarea morală, cu o nouă ideologie a prezenței în lume. Instrumentele de comunicare sporesc, limbajul se diversifică, granița dintre de liberarea artistică și viața brută se subție pînă la disoluție. Ceea ce Bernea sugera ca deschidere a atelierului prin expunerea schițelor, a desenelor de laborator, a notațiilor mai mult sau mai puțin spontane, la Dan Perjovschi devine deschiderea propriu-zisă, punere a atelierului la dispoziția oricărui curios. Suspendîndu-și intimitatea și eliberîndu-se de inhibițiile pudorii, artistul se oferă pe sine ca obiect (și subiect) al voracității publice. Artă se transformă într-o artă a comunicării nemijlocite, obiectul muzeificabil, oferit unui public abstract, se preschimbă în gest volatil împărțit unui partener concret. Și chiar dacă pe deasupra tuturor plutește același abur al înnoirii și al investigației febrile, modificările de sensibilitate, eliberarea de constrîngerii, ieșirea din autarhie și privirea necenzurată spre lume creează diferențieri enorme în corpurile aceluiași concept. Fapt pe care expoziția de la Etaj 3/4 îl conține, îl sugerează și, pînă la un punct, chiar îl explicitează.

PREPELEAC

de Constantin Zoiu

30 IULIE 1978. Tînărul motorist din pădure, Robinsonul iubit de fata violată, - dar nu de el, - o basarabeancă bălaie, cu gură mare, dinți lătoreți și ochi de culoarea mușgaiului... Un personaj, acest motorist foarte cumsecade și cinstit în munca lui, ...care este și cel mai inventiv în toate și cel mai devotat planurilor ce i se dictează și pe care el le scrie anevoie cu o jumătate de creion chimic bont; nu-ș cum se face, dar nu fusese văzut ascuțindu-și-l niciodată.

Un „muncitor rural” exemplar. I se zice Robinson. Pentru că și-a făcut singur un fel de colibă la marginea pădurii. Satul l-ar primi, i-ar da vreo odăiță; însă el și-a construit cu grijă coliba aceea, trăiește, doarme, mănîncă în ea, și din cînd în cînd lumea vede că îl vizitează „basarabeanca”, fata necinstită cu meșa ei lată, neted pieptănată și de care ar fi abuzat trei derbedei.

Vreau să fac o legătură aici cu cealaltă însemnare în care o altă fată este și ea violată, dar iubitul ei nu se duce la miliție, îl pîndește pe violator (un fel de „Pingilică”), îl trîntește la pămînt, e seara, lîngă un lan de floarea soarelui; ...și iubitul fetei, justițiar, după ce l-a lovit bine în cap și l-a adus în stare de nesimțire, îi trage violatorului inconștient nădragii, și, tacticos, ne-văzut, ne-asistat de nimeni, scoate briceagul și-l scopește pe individ, îi taie cu multă aplicație bărbățiile. Culmea este amănuntul următor: băiatul răzbunător adusese cu el și puțină sare învelită în hîrtie pe care o presară pe tăietura oribila. Se ajunge la miliție. Deși „acuzatul” nu pomenise pînă atunci de rușinea fetei, ca s-o protejeze, în schimb îi făcuse fetei singur dreptate. Știți ce-a făcut judecătorul, care avea o fată mare cuminte care se pregătea să dea examen la ASE?... L-a achitat pe făptaș... Dar nu, nu merge. Combinația nu merge. Cu firea tractoristului ce nici nu pare dus la femei. Și a cărei ibovnică eternă este munca, munca și iarăși munca...

Motoristul a fost chemat și el o dată la o ședință generală de plan a gos-

podăriei. Pe perete tronau portretele clasicilor și marilor șefi ai ideologilor. Nu se știe cum în comuna asta, - să spunem fictivă, - încă se mai agățau pe pereți portretele lui Marx, Engels și Stalin, dar și al lui Dej și în același timp și al lui Ceaușescu, ceea ce, din punct de vedere istoric, era aberația aberațiilor. Nu mergea. Vreau să zic nu se potriveau deloc, da dăloc, dăloc, u-nu' cu altu'. Era și un sat prăpădit, un cătun de fapt, ascuns între două dealuri lungi, golașe, paralele, care se surpau în fiecare an de ploii, ștabi pe acolo nu treceau să se vadă năzdrăvănia. Dar aberația aceasta, după cum am spus, istorică, (de parcă aceasta trebuie să aibă musai logică ori un aspect normal) era întrecută de o altă aberație și mai și; pentru că, în ignoranța politică a așezării troglodite mai pătrunseseră doi indivizi, două tablouri, adică două portrete, care ar fi rămas acolo agățate de pereți în compania celorlalți în vecii vecilor; ce pretindem noi că sînt vecii de veci, cînd de fapt sînt numai niște decade, însă niște decade afit de cumplite și de îndesate de evenimente, încît aceste întîmplări uriașe, imposibile, tăiate milimetru cu milimetru ar fi ajuns să umple spațiul temporal acordat de obicei eternității; sau, fiind vorba de piele, de curelușe tăiate binișor din pielea fantasticului animal, sau mai bine zis din piele monstrului doborît (ideologia, teribilă la înfățișare, însă prost adaptată pentru evoluție, cum fură dinosaurii); ...în fine, vreau să spun că, pe lîngă prima aberație arătată anterior a bărbosilor, a celui cu mustață doar, dar și a celor doi autohtoni fără nimic, bărbia adică **RADE**, cel ce făcuse cunoștință cu motoristul, reporterul de teren, mort după personajul Robinson Crusoe, mă rog, asta-i povestea, întîmplarea, nimerirea, cum doriți să-i ziceți, ...cu alte cuvinte să nu mai poți după eroul singuratec, să-ți faci, ca reporter ce ești, un ideal din eroul arhicunoscut, și luînd rînd pe rînd cele mai prăpădite localități, să dai, într-o zi, ... de cine? chiar de Robinson, și să-l cheme și-

astfel cum îi zisese un agent veterinar tînăr în trecere pe la ei, ceva cu vitele, și care, veterinar, veterinar, dar știa, luînd măsura precisă a motoristului. Trebuie să mai spun că, în acest cătun, motorul motoristului era singurul motor și acela străvechi din primul război mondial și cu el se făceau irigațiile; aiurea, apa dispărea, se ducea, loc secetos, așa că motorul mai mult păcănea decît scotea apă. Ei bine, ne luaram cu vorba și uitaram esențialul: cine credeți că mai figura în „sala de festivități” a cătunului, pe lîngă cei trei mari, doi cu barbă și unul doar cu mustață, plus cei doi autohtoni barba **RADE**? ...trebuise să vină reporterul de la oraș ca să deslușească situația, fără să facă vreun comentariu urît sau să anunțe pe ai de sus ce erezie exista în Coțofenii de jos.

Dar, ...în fond, dacă stau și mă gîndesc bine, nici nu era o erezie. Era, desigur, o treabă a contemporanilor. Dar nu și a veșniciei propriu zise care și-așa ne pune și ne amestecă pe toți la un loc. Fapt e că în cătunul Coțofeneștii de jos, timpul oprindu-se, nu știu cum, coțofenenenii, în neștiința lor de pâlmași, agățaseră pe pereți ce găsiseră sau ce le aduseseră alții la nimereală; așa că, pe lîngă Marx, Engels, Stalin, alături de ei, în aceeași mărime ori format mai erau încă doi: mareșalul Budionfi și Trozki; nu în persoană; dar Trozki acela care era și scriitor și care scrisese o dată că „Generația este patria în timp”. Așa susținea reporterul dîndu-i jos portretul, să n-o pătească pîn-la urmă coțofenenii, că asta era de fapt unu' care scrie povești, cum sînt aia învățați la școală. A fost momentul în care Robinson, care nu fusese de față, își pierdu o vreme faima. Nu prea mult. În loc tot pomenindu-se de insul acela cu nume ciudat, țacălie și ochelari și care mai zicea, - după cum le talmăcise după aia tot reporterul, - că cei de-o vîrstă, ...vîrsta lor adică, ... mai ales cînd este bătrînă, e, așa, ca o țară, țara lor, nu ailaltă, care-i a tuturor.

PĂCATELE LIMBII

de Rodica Zafiu

Timpul ficțiunii

IN discursul publicistic actual, destul de săracit de obseșiile politicii imediate sau de pitorescul facil al injuriei și al senzaționalului, nu strică puțin distanțare teoretică sau ficțională. Articolele adunate în volum de Mircea Dinescu - *Pamflete vesele și triste* -, deja comentate pe larg în paginile *României literare* (v. nr. 37, 1996), ilustrează mai multe strategii lingvistice ale distanțării de faptul imediat și adesea irelevant. Aș vrea să mă opresc doar asupra unui detaliu, asupra unei mărești gramaticale a acestui proces; e vorba de folosirea unui timp al verbului: perfectul simplu. Gramaticile românești arată, cu dreptate, că perfectul simplu a dispărut din varianta orală a limbii literare. Lectura ziarelor confirmă acest lucru, formele respectivului timp verbal fiind absente din relatările jurnalistice obișnuite. Perfectul simplu a rămas un timp al ficțiunii impersonale - la persoana a III-a (*veni, spuse, dispăru* etc.); la persoanele I și a II-a (*făcui, văzuși*), el apare în genere în oralitatea dialectală (mai cu seamă în graiurile sudice) sau în mimarea ei literară (de exemplu de către Marin Sorescu, în *La liliiec*). Chiar această ambiguitate - a unui timp care poate fi interpretat ca marcă a narațiunii ficționale clasice, dar și ca atribut al dialogului popular - se dovedește a fi productivă într-un text-mosaic, în care vocile, perspectivele și registrele stilistice se amestecă și se suprapun. E interesant că la Dinescu perfectul simplu apare la toate persoanele gramaticale („rămăsei fără partid”; „te privatizai”; „se risipi ca fumul”; „furăm treziii”; „deveniri prăzuli”; „canonizați în timpul vieții fură nea Nicu și Lenuța”), de obicei în cite un punct izolat al textului, mai rar într-o secvență unitară. Formele verbale coexistă cu semne ale oralității popular-argotice, dar și cu structuri solemn-arhaice: interogații retorice, inversiuni, formule ceremonioase - „Nu aflarăți oare (...)”? - *Citirăți* oare (...) - *Auzirăți* oare (...) - *Băut-ăți* vreodată (...) - *Contemplarăți* voi oare (...) - *Aflară* domniile voastre (...)” etc. Echivocul perfectului simplu pare să confere articolelor lui Mircea Dinescu acea marcă literară de care poezia, prin chiar statutul ei afișat, nu mai are nevoie; în volumul de versuri apărut simultan (*O beție cu Marx*), în care se pot întîlni texte înrudite cu „pamfletele”, perfectul simplu lipsește cu desăvîrșire.

Artificiul discret al perfectului simplu se transformă într-o marcă a ironiei intertextuale: „Veni însă sfînta revoluție... Fără a putea vorbi de „reînvierea” unui timp verbal considerat mort pentru publicistică, vom remarca o regăsire a variației lingvistice, nu numai în textele din care am citat pînă acum; perfectul simplu re apare în *Academia Cațavencu* și sub alte semnături (de exemplu: „dacă tot *ne referirăm* la reacțiile publice ale politicienilor...” - Mircea Toma, în nr. 40, 1996, p. 3).

Dincolo de prezența sa între strategiile originalității lui Dinescu, perfectul simplu poate deveni un indiciu mai general al momentelor în care textul publicistic evadează în ficțiune, asumîndu-și o distanță - uneori absolut necesară - față de simpla relatare a faptelor cotidiene.

TABLOUL ce i se înfățișa lui Sebastian ar fi meritat pensula unui Delacroix sau David. În mijlocul camerei, într-o cadă enormă

de lemn, trona Ștefan, luptîndu-se cu nămeții de spumă care aproape îl acopereau. Cînta, dar glasul său suna pițigaiat, cumva stins. Detectivul savură mirosul aromelor care năpădeau din baie, dar se încruntă la vederea vestalelor care îl răsătau pe îmbăiat. Numără șapte; tăcute, grațioase, îi spălau pletele, turnau noi mirodenii în cadă, îi mîngiau spatele, pregăteau prosoapele să-l usuce. Sebastian observă, cînd filosoful ieși din apă, că bietul de el este legat la un picior cu un lanț, cum se întîmpla gîinilor prea doritoare de libertate. O femeie grasă apărură de după perdea: „Gata! Spectacolul s-a terminat. Noi avem de lucru acum.” Abia în această clipă Ștefan remarcă prezența lui Sebastian: „Frate Sebi, cum m-ai găsit? Scapă-mă de pacostea asta.” - „Ce e? Ce se întîmplă aici?” - „Aici e raiul. Ajută-mă să fug din rai.” Atît dovedi să spună; două fete îl luară repede de brațe și dispărură cu el în altă odaie. De acolo se mai auzi, ca un scîncet: „Ajutor!” Decanul vajnicilor masculi carpatini ajunsese în mîinile acelor îngeri păzitori ca un boț de ceară, ca un biet pui de pichere plouat. Pe deasupra mai schiopăta penibil, uita la fiecare pas că e legat. „Vezi, Fănică, unde te duce foamea ta de aventuri amoroase”, ar fi vrut să-i spună Sebastian, dar se răzgîndi. Nu era timpul și nici locul. De aceea se îndreptă spre Ștrul care rîdea amuzat: „Mărite haham, cum îl eliberăm de aici? E clar că este vorba de un sechestrat, de un prizonier.” - „Aceasta e posibil, dar se decide numai de Rebi Iacov, protosul judecătorilor noștri. Ostatecii pot fi cumpărați pe măsura greutateii lor fizice la cîntar.” - „În ce? În aur, în argint, în pietre prețioase?” - „Da de unde! În merinde, în grîne, în poame. După cît e el de slab, n-o să te coste mult. Vorbește cu Rebi Iacov, el are o inimă milostivă.”

A doua zi, Sebastian se prezentă la primele ore ale dimineții

Ocean

O dispariție misterioasă (III)

pe aceasta o preferăm la cantinele săracimii. Fasolea se urcă tot mai sus pe harag, înflorește și se crede împărăteasa zarzavaturilor, însă peste puțin se usucă, rămîn doar vrejurile pentru foc. Să-i fie de învățătură. Are șaptezeci de oca. Ori trei sînt 210 oca.” - „De ce de trei ori?” - „Pentru că trebuia să rămînă trei ani la stabilimentul numit Eden, unde l-ai găsit. Noi avem legile noastre străvechi și judecători înțelepți. Nu e o pedeapsă, e un ajutor.”

Sebastian plăti în zloți grei. Renunțase să mai înțeleagă pe ce lume nimerise. Se lămurii abia în compartimentul clasa a doua din acceleratul Varșovia-Berlin. Povestea Ștefan: „De data asta am întins coarda prea tare. Totdeauna cînd am trecut prin această țară minunată, m-am înfruptat din grădinile neasemuitelor Iudite. A fost răzbunarea croitoresei pe care am părăsit-o după o săptămîna de huzur amoros. M-au prins niște găligani cînd mă cățaram pe balconul fetei înțeleptului Gamaliel, os de sfînt. Ea îmi aruncase de sus trandafirul, semn că mă primește. M-au dus la havra lor și m-au judecat: „Ce căutați în iatacul fecioarei?” - „Cum să vă spun, e ceva cum ar fi raiul.” Și m-au condamnat la 3 ani de paradis, să stau cu șapte iubite împreună și să ne dragălim. La început mi-a plăcut, dar cu timpul au început greutatea. Vedeam în tinerele făpturi semnele bătrîneții, moartea - oasele golite de podoba cărnii, găocele ochilor sparte, dinții rînjind. Mi-a fost silă de mine și de dragoste, de paradis.” Sebastian murmură ușurat de convertirea prietenului său: „Pah, femei!”, și se duse să fumeze o țigară pe coridor. Cînd se întoarse, rămase împietrit la ușă. Ștefan recita la urechea unei scandinave blonde versuri spumoase din Rainer Maria Rilke.

Paul Miron

Alchimia dragostei

ESOTERISMUL celui deal doilea război mondial, dacă se poate spune așa, cu milioane de jertfe și valurile de sânge care ar fi trebuit să atragă atenția Puterilor și să provoace, prin botezul de foc, o „mutație” în specia omenească nu l-a lăsat indiferent nici pe Durrell. Fascinația sa pentru Egipt, lecturile despre simbolurile hermetice și templierilor din sanctuarele egiptene pe de o parte, pasiunea pentru mis-

vat că era un uriaș templu al inconsecvențelor”. Descrierile extraordinare pentru care Durrell a devenit celebru, și care conferă suport realist dominantelor simboluri, fac din Egipt un loc sacru pe care nicio dată turiștii nu-l vor descoperi, de fapt: „Nilul miroase a bătrânețe, tristețe și a lipsă de prejudecăți și își schimbă culoarea în verde precum cuprul oxidat, dar e nepieritor, spre deosebire de orice alt rău al lumii”. Urmează descrierea unui răsărit. Orientul e văzut mereu în lumină sau în bezna dinaintea luminii, în timp ce Europa se află abia în amurg (capitolul IV poartă chiar titlul „Crepusculul parizian”).

Sigur că nu lipsesc scenele dure de război - comparația cu Céline vine de la sine -, aluziile la reactoarele atomice („atelierul de fierărie al lui Hefaiștos”), sau cruzimile tortionarilor naziști porniți să afle secretele templierilor - de pildă moartea lui Quatrefoies („Comoara asta nenorocită - acum Hitler e pe urmele ei, năiba să mă ia dacă înțeleg de ce. Desigur, că nu banii îi trebuie! Profesorul își permise să intervină cu un zâmbet mioros: - Motivele Führerului nu sunt de ordin pecuniar, vă asigur. Interesul lui e de natură mistică”). Renunțând să includă, în anexă, *Protocolul sionist*, Durrell a păstrat totuși, ca postfață, *Testamentul lui Petru cel Mare*.

Personajele feminine sunt de neuitat (s-a spus că lui Durrell, asemenea lui Dickens, îi reușesc mai bine rolurile secundare): Nancy Quiminal, franțuzoaica amantă a șefului Gestapoului, care prin fiecare îmbrățișare dată acestuia salva de la moarte un condamnat și care, după Eliberare, e batjocorită și împușcată pentru colaboraționism; servitoarea poloneză a lui Von Esslin, sinucigașă pentru a nu face parte dintr-un „popor de sclavi”; Livia, nestatornică întru chipare a „hybrisului intelectual”; și, bineînțeles, Constance. Scenele acesteia de amor cu Affad (un fel de unire Europa/Orient - „este atât de straniu să fii îndrăgostită de un oriental, pentru că suntem atât de diferiți”), de o senzualitate șocantă la prima vedere, se desci-frează ca simboluri din chiar discuțiile partenerilor. Îmbăierile în fluidul lunar, vehiculul suflului filozofic trecând peste placenta, oul filozofic, spre Athanorul pântecului matern - recrează chiar „principiul reînnoirii și vindecării în sensul cosmic”.

Constance reprezintă un punct culminant al *Cvintetului* (Cifra 5 concentrând, de altfel, viața și materia, elementele și funcțiile vitale: numărul omului!) iar traducerea și notele semnate de Raluca Oglinioiu și V. Lorina vor lansa aceste nume (mie) necunoscute în prima linie a traducătorilor.

Trădarea din iubire

POVESTEA unui demon coborât pe pământ - unde ni-

meni nu face un rău fără să încheie un pact cu acela al cărui nume înseamnă în ebraică „obstacol” - amintește, cu atât mai mult cu cât a fost scrisă de un scriitor rus aparținând secolului al XIX-lea (deși cu scriitura foarte modernă), de Lermontov și (în povestea de iubire pentru prefăcuta Maria) chiar de Eminescu. Ana-Maria Brezuleanu preferă însă, pe bună dreptate, o situație în sfera lui Bulgakov.

Întrupat în miliardarul american Henry Vandergood, cu intenția „de a minți și a se juca”, Satana, însoțit de bătrânul diavol Toppy pe post de secretar, sosește la Roma și face cunoștință cu escrocul Thomas Magnus și pretinsa lui fică (de fapt, amantă), Maria. Pierzându-și cu încetul măreția, devenind tot mai om din iubire pentru fata cu chip de Madonă, tot mai vulnerabil, demonul e până la urmă păcălit de Magnus, care îi fură cele trei miliarde, și de prefăcuta Maria, pe care o considerase ultimul refugiu de supraviețuire („nu te atinge de iubire, prietene, numai prin ea îți e dat să arunci o privire fugară în veșnicia însăși”). Satana, ca om, nu are nici o putere supranaturală, ba chiar trăiește noaptea cu teama de moarte (moștenită de la „gazda corporală” Vandergood). În schimb oamenii sunt niște adevărați diavoli, maștri ai perfidiei, alături de care demonul e un biet naiv desuet. (Magnus îi spune în final: „Trebuia să fi venit mai devreme, acum pământul a crescut și nu mai are nevoie de talentele tale... Unde în iadul tău mai poți găsi asemenea draci fermecători,

Leonid Andreev. *Jurnalul Satanei*. Roman. *Iuda Iscarioteanul*. Nuvela. Traducere și postfață de Ana-Maria Brezuleanu. Editura „Grai și suflet - Cultura națională”, 1996. 302 p. 7500 lei.

neînfrigați, gata de orice? Iar ei nu vor intra nici măcar în istorie, așa cum sunt mărunțiți!” Până și Cardinalul îi explică amărâtului de drac îndrăgostit că „iubirea e o slăbiciune”, „lumea vrea să fie înșelată” și „cine îi va aduce omului libertatea nelimitată, acela îi va aduce și moartea”. Singurul cu adevărat fidel (spre deosebire de sleahta de lingă interese care vor de la el bani și favoruri) e Toppy, întrupat în om pentru a doua oară (prima dată „nimerise” într-un călugăr, de la care păstra unele de-

prinderi... religioase!).

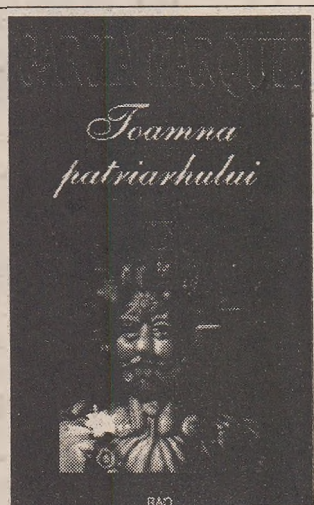
Scriș în ultimele luni de viață ale lui Leonid Andreev (1919), *Jurnalul Satanei* a rămas neterminat. O bună completare o aduce nuvela *Iuda Iscarioteanul* (1907), care da neiertatei vânzării dimensiunea trădării lăuntrice: Iuda l-ar fi trădat pe Hristos deși îl adora, conștient de esența divină a acestuia, dar și de propriul său rol - de a provoca supliciiul Fiului lui Dumnezeu... „Cu sărutarea iubirii Te încredințăm profanării, caznelor, morții... și deasupra beznei pământului noi înălțăm pe cruce iubirea răstignită prin iubire”. Iuda se simte egalul lui Dumnezeu; simte legătura dintre Bine și Rău. În finalul nuvelei, înainte de a se sinucide pentru a ajunge primul lângă Isus, Iscarioteanul le reproșează ucenicilor că nu s-au lăsat uciși pentru El, opunându-le comportamentul său paradoxal: trădarea din iubire.

Două sute de ani de singurătate

NU cunoaștem echivalentele machivelicului „Principe” pe tărâm latino-american înainte de apariția „Toamnei patriarhului”, dar ele trebuie să fi existat, altfel nu s-ar povesti despre modelul sudamerican de dictator: personaj cu un areal redus ca spațiu politic-administrativ, dar cu atributele duse la paroxism.

„Toamna patriarhului” reprezintă de fapt... două sute de ani de singurătate, adică de scoatere a unui ținut din civilizație, din legitimitate, la o epocă altminteri civilizată. Lumea peste care acționează Nicanor Alvarado descinde tot din Macondo, ținut inventat, veșnic îmbogățit cu elemente „reale” după nevoile epicului, cu fantezii luate ulterior drept realități, născătoare la rândul lor de alte fantezii. Despre Macondo, criticii lui Gabriel Garcia Marquez susțin că ar avea la bază o mică localitate familiară romancierului. Dacă „Toamna patriarhului” n-ar începe cu... sfârșitul, sfârșitul dictatorului adică, probabil că romanul ar fi greu de suportat, atât e de lipsită de speranță și înghețată lumea peste care domina dictatorul. Un „stăpân popular”, fără origine divină, descins de regulă dintr-un fost militar (vine în minte Fidel Castro), care își păstrează obiceiurile și vestmintele cazone, limbajul dur, dar mai ales o cruzime „legitimă” și o neîncredere care transformă voluptatea puterii în prescripții și reguli proprii de stăpânire. Știind însă de la bun început că personajul e deja mort, cititorul găsește puterea și curajul să străbată paginile, întâmplările, biografiile, cele „două sute de ani de singurătate”.

Vestirea morții dictatorului în propriile palate-temniță e incredibilă: e nevoie de timp și argumentele vulturilor ce distrug jaluzelele simțind cadavrul, al vacilor care năpădesc pe rând sălile catedralei, hrănindu-se cu mochete și covoa-

Gabriel Garcia Marquez. *Toamna patriarhului*. Traducere din limba spaniolă de Tudora Șandru. Editura RAO, 1996. 285p. F.p.

re, „sfîșind” locul cu natura-lul bălegar, pentru ca oamenii, bolnavi încă de frică, să îndrăznească a pătrunde înăuntru. Sfârșitul dictatorului e aproape mineral, lucrurile s-au pietrificat ori s-au umplut de scoici și bureți, o calcifiere arheologică îmbracă totul (inclusiv cadavrul neverosimil de mărunț al tiranului de altă dată) - haina timpului neaerisit. Descrierea sfârșitului e un perfect poem, aproape nici un cuvânt n-ar putea lipsi. Răul fiind dispărut, cartea devine inefabilă, ca amintirea unui coșmar. Monolog la plural, cu treceri miraculoase de la stilul direct la indirect, cu inserții din gândurile dictatorului și ale supușilor în magma memorării generale, cu vocative și interjecții introduse abil, asemenea loviturilor de timpan într-o simfonie, cu energii ale limbajului desăvârșit controlate (și admirabil transferate în limba română de noua traducătoare a cărții, Tudora Șandru).

Dacă am căuta o metaforă pentru tot romanul, i s-ar putea spune înjurătură pe aproape trei sute de pagini - cu motivații și argumente ca la un proces, cu scuze uneori pentru înjurătură, cu lacrimi pentru posibila absolvire, cu noi și noi mărturisiri. Despre cruzime și parvenitism, despre impostură și zeificarea din teamă, despre sosii și dedublarea identității, despre lipsa oricărui sentiment de culpabilitate, despre indiferență, violență, vulgaritate. Deasupra tuturor acestora - despre „filozofiile” justificative inculcate cu forța unui popor fericit că e sub călcâi.

Faptul că „Toamna patriarhului” este tradusă pentru a doua oară în românește în ultimii 17 ani (prima oară la Univers de către Darie Novăceanu) are, desigur, legătură și cu fosta situație politică, dar și cu adevărul că traducerea de capodopere stau pe aceeași treaptă cu literatura originală a unei națiuni culturale. De aceea nu înțeleg de ce editura n-a scris numele traducătoarei pe pagina de gardă, ci, pentru a-l găsi, trebuie căutat la... date tehnice!

teriile provensale medievale pe de alta, și, nu în ultimul rând, interesul pentru „alchimia dragostei” (ca să nu-i spunem pur și simplu muieratic celui care, în corespondența cu Miller, aproape că n-are alt subiect decât istorisirea cuce-riilor sale mediteraneene) au adunat în *Constance*, al treilea volum din *Quintetul din Avignon*, tot ceea ce critica literară ar putea defini drept argumente pentru realismul fantastic. De altfel, subtitlul - *Îndeletniciri solitare* - sugerează îndată meditația alchimistului care este el însuși materia o-perei sale - în relația cu universul, un îndrăgostit. Fiind vorba de „un portret al Midi-ului francez în timpul ultimului război” văzut prin ochii unor amaniți pătimiși, oicine se va gândi pe dată la Jean de Meung și *Le Roman de la Rose* - ființa fiind definită în tripla ei relație față de sine, de partenerul în dragoste, de univers. Continua balansare între lumea nordică, a burgurilor în-tunecat singuratic, de unde pomește nazistul Von Esslin și aceea aparent calmă, ânsorită a misteriosului Egipt (unde Aubrey Blanford nota: „Cam așa trebuie să simtă un poet nemurirea”) are, drept model inițierea templierilor în ocultismul Asiei Mici. Primii pași ai lui Blanford pe tărâm egiptean sunt un imn luminii, strălucirii, „templului” - spiritul capabil de a conține și a primi influxul vieții universale: „A invada, a contopi - atât de multă lumină în atât de multe oglinzi de atât de multe culori... Mi-am dat seama că mă voi îndrăgosti de acest loc - am obser-

LAWRENCE DURRELL CVINTETUL DIN AVIGNON CONSTANCE

Lawrence Durrell. *Constance* sau *Îndeletniciri solitare*. Traducere și note de Raluca Oglinioiu și V. Lorina. Editura Univers, 1996. 343 p. F.p.

STÉPHANE MALLARMÉ -

Un maestru al „zăpezii fierbinți“

ÎN CREAȚIA lui Mallarmé, proza ocupă un loc pe cât de important, pe atât de puțin cunoscut. Faptul se datorează atât caracterului relativ dispart al pieselor care o compun - poeme în proză, evocări literare, pseudo-cronici teatrale, „poeme critice“ - cât și stilului extrem de dificil, de o originalitate poate mai abruptă și folosind o sintaxă mai personală chiar decât cea a poeziilor. Și totuși, cunoașterea lucrărilor în proză este indispensabilă pentru oricine vrea să pătrundă „misterul“ acestei personalități artistice, poate cea mai enigmatică și mai greu de analizat fără rest din întreaga istorie literară a secolului XIX francez. În particular, cunoașterea aceasta este singura în măsură să dezminț imaginea unui Mallarmé creator de simple „sonorități“ sau „armonii verbale“, eventual autor de rebusuri sau asocieri întâmplătoare de cuvinte, înlocuind-o cu aceea a unui gânditor și vizionar de o incredibilă rigoare și prospețime, a unui neobosit căutător al „absenței din buchet“ (vezi *Criză de vers*), al cărui ideal era nu glorificarea Hazardului, ci tocmai „anularea“ lui.

Orice pagină, aleasă la întâmplare, din proza lui Mallarmé frapează prin insolitul sintaxei, prin proliferarea, aparent scăpată de sub control, a propozițiilor incidente, a elipselor și a inversiunilor, și de asemeni prin utilizarea extensivă a semnelor de punctuație, a căror înmulțire contrastează cu rarefierea lor până la dispariție în lucrările în versuri. Consecințele eroismului și pasiunii pe care el însuși le numea „incompetența mea pentru tot ce nu este absolutul“ îl împingeau spre o tot mai radicală eliminare a „substanței“ discursului literar și o transformare a scriiturii în propriul ei subiect. (Sunt evidente asemănările principale cu demersul „textualiștilor“ contemporani, cărora nu le lipsește, pentru a-și egala marele precursor, decât capacitatea - și voința - de a „arde“ cuvintele în focul ideii absolute, pentru a le aduce la o incandescență comparabilă cu a lui.) Dar ceea ce-i dă acestei proze coerența și echilibrul ei ultim este aspirația constantă spre instituirea unei arte totale, realizând sinteza celor două ipostaze ale limbajului - „Cuvântul“ și „Scriitura“, despre care un fragment de tinerețe, intitulat *Metodă*, afirmă că sunt menite să se contopească amândouă în „Idea de Verb“.

Se știe că reputația de care Mallarmé s-a bucurat spre sfârșitul vieții sale s-a datorat prea puțin circulației poemelor, a căror obscuritate continua să fie obiect de perplexitate sau ironie - și în largă măsură efectului de radiație personală propagat în faimoasele întâlniri de marți, în care maestrul obișnuia să-și delecteze oaspeții cu farmecul incomparabil al conversațiilor sale în formă de monolog. Toți cei ce-au călcat pragul modestului salon din *rue de Rome* s-au întrecut ulterior în a lăuda verva, spiritul asociativ și spontaneitatea acestor monologuri, străine nu numai de orice prețiozitate, ci și de orice obscuritate. Ecourile tonului de conversație, intenționat diseminate în paginile prozei sale, tendința de a introduce în interiorul unei arhitecturi riguroase spontaneitatea și ezităările limbajului vorbit sunt cele care fac această proză atât de puțin asemănătoare cu oricare alta, părand scrisă în primul rând pentru a fi citită cu glas tare.

În concluzia monografiei pe care i-a dedicat-o, Thibaudet compară strădania lui Mallarmé de a realiza o sinteză a *cuvântului* și a *tăcerii* cu una din „cele plăcinte coapte ale chinezilor, care au înăuntrul lor o bucată de gheață“. Îndubitabil, aceeași tendință de reunire paradoxală a unor extreme incompatibile între ele se regăsește și în efortul de combinare a oralității cu maxima rigoare și concentrare, efort care explică toate bizareriile și neglijențele aparente ale acestui maestru în care Rudolf Kassner găsea că „nu Cuvântul s-a făcut carne, ci carnea s-a făcut Cuvânt“.

Mihnea Moroianu

Reminiscentă

ORFAN, rătăceam îmbrăcat în negru și cu privirea în căutarea unei familii: pe terenul cu copaci plantați în unghiuri drepte s-au ridicat corpurile de sărbătoare; presimțind viitorul și că voi fi ca ei, iubeam parfumul vagabonzilor, mergând spre ei ca să-mi uit camarazii. Nici un strigăt de coruri prin ruptură, nici tiradă îndepărtată, drama pretinzând ora sfântă a lampioanelor, doream să vorbesc cu un puști prea firav ca să figureze printre frații săi, cu o bonetă de noapte croită precum capișonul lui Dante; care readucea în sine, sub aspectul unei tartine cu brânză topită, zăpada de pe culmi, crinul sau altă splendoare constituită din aripi lăuntrice: l-aș fi rugat să mă

primească la ospățul său superior, împărțit la repezeală cu vreun frate mai vârstnic, răsărit în fața unui cort vecin în care se executau tururi de forță și banalități compatibile cu ziua. Gol în tricoul în care se învârtea cu o sprinteală după părerea mea surprinzătoare, acesta începu de altfel să mă descoasă: „Părinții tăi? - N-am așa ceva. - Ehe, de-ai ști ce fain e să ai un tată... chiar săptămâna cealaltă când a luat mardeala, făcea niște mutre așa frumoase pe când patronul arunca la palme și la șuturi. Monșeri!“ și triumfând apoi în timp ce-și ridica spre mine piciorul cu falnică ușurință, „e dat naibilor, taticu“, apoi, mușcând din ospățul cast al mezinului: „Mămica ta, n-ai așa ceva, poate că ești singur? a mea înghite călți și lumea bate din palme. N-ai habar de

nimic, părinții sunt oameni nostimi, care fac lumea să rădă.“ Începea parada, se duse: eu, unul, oftai, dintr-odată dezamăgit că n-aveam părinți.

Altădată, pe marginea unui Baudelaire

MUZĂ a sterilității, care sleiești ritmul și mă silești să recitesc, vrăjmașă cu licori, îți înapoiez beția venind de la un altul.

Un peisaj obsedează intens precum opiul; acolo sus și la orizont, norul livid, cu o spărtură a Rugăciunii - drept vegetație suferă niște copaci pe a căror scoarță dureroasă se întretaie nervi dezgoliți, creșterea lor vizibilă e însoțită în ciuda aerului imobil, de plângerea unei violine care ajunsă la capăt se înfioară în frunze: umbra lor desfășoară taciturne oglinzi în straturile unei grădini absente, în granitul negru al bordurii încremenind uitarea, cu tot viitorul. Buchetele risipite pe jos, de jur-împrejur, penele unor aripi decăzute. Ziua, într-o rază, apoi în altele, își pierde plictisul, ele se aprind, o neînțeleasă purpură curge - fard? sânge? Straniu apus de soare! Sau acest torent de lacrimi iluminate de focul bengal al artificierului Satan care se mișcă în spate? Noaptea nu prelungește decât crima, remușcarea și Moartea. Atunci să-ți învâluie fața-n suspine mai puțin prin acest coșmar, cât în sinistra sfărâmare a oricărui exil; ce este Cerul?

Acțiunea restrânsă

DE mai multe ori câte un Camarad, același, altul, veni să-mi mărturisească nevoia de a acționa: ce viza el - după cum demersul la adresa mea anunța și din partea lui însuși, a tânărului, preocuparea de a crea, ce pare supremă, și de a reuși prin cuvinte; insist, ce avea el exact în minte?

Să-ți destinzi pumnii, în ruptură de vis sedentar, pentru o zbuciumată confruntare cu ideea, precum îți vine câte-o poftă sau să te miști: dar generația pare prea puțin băntuită, în afara devotamentului politic, de grija extravagării din corp. Exceptând monotonia, firește, de a înfășura între glezne, pe șosea, conform instrumentului la modă, ficțiunea unei orbitoare șine continue.

A acționa, fără așa ceva și pentru cel ce nu-i face exercițiul să înceapă exercițiul cu a fuma, înseamnă, vizitatorul, te înțeleg, din punct de vedere filosofic, să produci asupra mai multora o mișcare care să-ți dea ca răspuns emoția că tu i-ai fost principiul, deci ești: lucru de care nimeni nu se simte, în prealabil, sigur. Această practică are două maniere; sau, printr-o voință, neștiută, care durează o viață, până la strălucirea multiplă, să gândești, pe de o parte: sau de nu, resursă la îndemână acum într-o instituție, ziarele și vârtejul lor, să determini aici o forță, într-un sens oare-

care, de multe altele contrariată, cu imunitatea rezultatului nul.

După dorință, conform înclinației, plenitudine, grabă.

Actul tău totdeauna se aplică unei hârtii; căci a medita, fără urme, devine evanescent, nici să nu ți se exalte instinctul în vreun gest vehement și pierdut pe care l-ai căutat.

A scrie -

Calimara, cristal precum o conștiință, cu picătura ei, pe fund, de tenebre relativă la aceea ca ceva să fie: apoi, înlătură lampa.

Băgași de seamă, nu scriem, într-o manieră luminoasă, pe un câmp întunecat, alfabetul astrelor, singur, așa se indică, schițat sau întrerupt; omul continuă negru pe alb.

Această cută de sumbră dantelă, ce reține infinitul, țesută de mii și mii, fiecare după firul sau prelungirea secretului său ignorat, adună împletituri de părtate în care doarme un lux de inventariat, strigiu, nod, frunziș și de prezentat.

Cu picul acela de mister, indispensabil, ce rămâne, exprimat, mai mult sau mai puțin.

Nu știu dacă Oaspetele își circumscrie cu perspicacitate domeniul de efort: mi-ar plăcea să-l marchez, de aceea anumite condiții. Dreptul de a îndeplini fiecă lucră de excepție sau susținându-se faptelor vulgare, se plătește, la oricine, cu omiterea lui și s-ar zice cu moartea lui ca atare. Isprăvile, el și le comite în vis, pentru a nu stingeri pe nimeni; dar și atunci, programul rămâne afișat celor nepăsători.

Scriitorul trebuie să instituie, prin text, ca spiritualul histrion al suferințelor sale, dragoni pe care i-a răsfățat, sau al unei exultări.

Podea, lustră, obnubilare a țesăturilor și lichefiere a oglinzilor, în ordinea reală, până la salturile excesive ale formei noastre evaporate în jurul unei opriri, în picioare, a virilei staturi, un Loc se înfățișează, mărire în fața tuturor a spectacolului de Sine; acolo, datorită intermediarilor luminii, cârnii și răssetelor, sacrificiul pe care-l face, relativ la persoana sa, inspiratorul, reușește pe deplin, sau de nu, într-o resurrecție străină, s-a sfârșit cu el: al cărui verb repercutat și van emană de-acum din himera orchestrală.

O sală, și el se celebrează anonim, prin erou.

Totul, ca funcționare a unor serbări: un popor mărturisește despre transfigurarea-i în adevăr.

Slavă.

Căutați, unde mai e, ceva asemănător -

Pagini de proză

O să-l recunoașteți oare în acele imobile suspecte detașându-se, printr-o supralicitare în banal, din comunul alinament, cu pretenția de a sintetiza faptele diverse ale unui cartier; sau dacă vreun fronton, după gustul divinatoriu francez, își izolează într-o piață, spectrul, îl salut. Nepăsător față de ceea ce, ici și colo, se prelinge ca de-a lungul unor țevi, flacăra cu limbi micșorate.

Astfel Acțiunea, la modul convenit, literar, nu transgresează Teatrul; ea se limitează la el, în reprezentatie - imediată dispariție a scrisului. Dacă povestea se termină în stradă, altundeva, masca alunecă în jos, n-am de-a face cu poetul: sperjuru-ți vers, el nu e înzestrat decât cu o slabă putere în afară, ai preferat să hrănești reziduul de intrigi comise față de individ. La ce bun să-ți precizez, copil ce știi ca și mine, care n-am păstrat noțiunea decât printr-o calitate sau un defect excluzând copilăria, punctul acesta, că totul, vehicol sau plasament, acum oferit idealului, îi este potrivit - aproape o speculație, asupra sfiei tale, pentru tăcerea ta - sau defectuos, nu direct, și legitim, în sensul pe care un elan l-a vrut adineaori. Cum o neliniște nu e niciodată de-ajuns, voi lămurii, negreșit, cu digresiuni neîntârziate în numărul ce va fi de trebuință, aceea contaminare reciprocă a operei și a mijloacelor: dar până atunci n-ar fi bine oare să ne exprimăm puțin spațial, precum cu o țigară, prin jocuri circumvoluții, al căror vag, cel puțin, să se înscrie peste lumina electrică și crudă?

Un delicat, o sper, a pățimit -

În exterior, precum tipătul nemărginirii, călătorul percepe disperarea sirenei. „Neîndoielnic“ se convinge el: „traversăm un tunel - *epoca* - ultimul și cel mai lung, târându-se pe dedesubtul cetății înaintea gării atotputernice a virginalului palat central, ce încunună.“ Subterana va daînui, o nerăbdătorule, cât reculegerea ta în a pregăti edificiul de înaltă sticlă ștersă de un zbor al Dreptății.

Sinuciderea sau abținere, a nu face nimic, de ce? - Unica oară pe lume, pentru că tot în virtutea unui eveniment ce-l voi explica, nu se zărește nici un Prezent, nu - vreun prezent nu există... Din lipsa unei declarații din partea Mulțimii, din lipsă - de orice. Prost informat cel ce s-ar striga propriu-i contemporan, deertând, uzurpând, cu nerușinare egală, când orice trecut a încetat iar vreun viitor întârzie să se arate sau când ambele se amestecă în mod confuz spre a masca rătăcirea. În afara editorialelor menite să divulge o credință în cotidianul neant și inexperte dacă flagelu-și măsoară perioada cu un fragment, important sau nu, de secol.

Așa că păzește-te și fii acolo.

Poezia, celebrare; care încearcă, în caste crize retrasă, în timpul celeilalte gestații în curs.

Publică.

Adăpost al spiritului, Cartea satisface, în caz de neînțelegere, pe cel silit de vreo puritate a fiorului să scuture banalitatea momentului. Impersonificat, volumul, atâta cât să te separi de el ca autor, nu pretinde apropierea vreunui cititor. Astfel, să știi, printre accesoriile umane, are loc numai el: face, fiind. Sensul îngropat se mișcă și așează, în cor, niște file.

Depart, trufia de a pune sub interdicție, chiar și-n ce privește fastele, clipa: se constată că un hazard refuză aici materialele de confruntare cu câte-va vise; sau ajută o atitudine specială.

Tu, Prietene, ce nu trebuiești frustrat de ani fiindcă sunt paraleli cu surdul efort general, cazul e straniu: îți cer, fără judecată, din lipsă de considerente neașteptate, să-mi tratezi indicația ca pe nebunie, nu tăgăduiesc, rară. O tempează însă deja această înțelepciune, sau discernământ, dacă nu cumva e mai bine - decât să riști asupra unei stări ambiante cel puțin incomplete, anumite concluzii ce pot izbucni, diamantine, în vremea aceasta pentru totdeauna, în integritatea Cărții - să le pui în scenă, dar, printr-o triumfală răsturnare, cu joncțiunea tacită că nimic din ceea ce palpită în sânul neștiutor al clipei, atunci când este arătat în pagini, clar, evident, nu o găsește pregătită; chiar de o fi poate alta în care lucrul acela urmează să strălucească.

Aur

PREA VANA divinitate universală fără exterior nici pompe -

Acest refuz de a trăda vreo strălucire trebuie poate să înceteze, în disperare și dacă lumină se face din afară: atunci somptuozițiile asemănătoare vasului care se scufundă, nu se predă și împodobește cer și apă cu incendiul său.

Nu, clipa sosită semeată -

În care o Bancă se prăbușește, a vaului, a mediocrului, a cenușiului.

Numerarul, mașină de teribilă precizie, curat pentru conștiințe, își pierde până și sensul.

În fantasmagoricele apusuri de soare când norii singuri se năruie, înstăpâniți pe visul pe care omul li-l abandonează, o lichefiere de comoară se târăște, străluce la orizont; prin ea îmi fac o idee de ce pot fi niște sume, cu culele dincolo de ele, egale cu cele al căror enunț, în rechizitoriu, în timpul unui proces financiar, te lasă, în privința existenței lor, rece. Incapacitatea cifrelor, grandilocvente, de a tălmăci, ține aici de un caz; cauți, cu acest indiciu că, dacă un număr crește și se-ndepărtează, spre improbabil, el înscrie mai multe zerouri: dând a-nțelege că totalul său echivalează spiritual cu nimic, aproape.

Deșertăciune miliardul, în afara clipei când l-ai șterpelit: sau, lipsa ameteții și chiar a interesului subliniază că dacă-ți alegi un zeu, n-o faci pentru a-l închide în umbra caselor de bani și a buzunarelor.

Nici o plângere a curiozității mele dezamăgite de refuzul auralului în circumstanțe teatrale de a apărea orbitor, clar, cinic: vișând în sinea mea că, neîndoielnic, în virtutea incapacității banilor de a străluci abstract, darul se produce, la scriitor, de a agonisi claritatea radioasă cu cuvintele pe care le proferează precum cele de Adevăr și de Frumusețe.

Magie

LUI Huysmans i-a plăcut, într-o operă vizând infinit mai mult decât să furnizeze niște documente chiar extraordinare (comparație între magnificența râului, sufletesc, din secolul XV, și noi) să denunțe bizara remanentă, în Parisul actual, a demoniației. Evul mediu, incubator: totul de atunci, aliaj, cu anticul, pentru a compune aceea vană, perplexă, scăpându-ne printre degete, modernitate - pe lângă legislația pietrificată romană stagnează încă o religie, cea a catedralelor, în paralel. Închizând ochii, nu poți să nu vezi, cârmuind cetatea precum în vremurile defuncte, ghemuită în desfășurarea misterioasă a aripilor sale, umbra aruncată de Notre-Dame.

Sabatul dedesubt, condus de banda restaurată a gurguielor și a chipurilor infame, refuză să apună.

Un public, sustras recensământului, simte gust pentru niște practici, aici, pe care menținerea, la curtea papală, a unei funcții menite să le combată, le desemnează ca vivace. Idiotie biciuită de blasfemie, această liturghie neagră mondenă se răspândește, desigur, pentru literatură, un obiect de studiu sau critică.

Un anumit respect, mai degrabă, față de laboratorul stins al mării lucrări, ar consta în a relua fără cupor, manipularile, otrăvuri, răcite altfel decât în nestemate, pentru a continua prin simpla inteligență. Cum căutării mentale nu-i sunt deschise decât două căi, în total, unde se bifurcă nevoia noastră, anume estetica de-o parte și economia politică: orientare, aceasta din urmă, al cărui glorios, grăbit și tulbure precursor a fost, în primul rând, alchimia. Tot ceea ce masiv, pur, parcă în lipsa unui sens, înainte de apariția, acum, a mulțimii, trebuie să-i fie redat domeniului social. Piatra nulă, vișând aural, zisă filoso-

fală: dar ea vestește, în finanțe, viitorul credit, precedând capitalul sau reducându-l la smerenia de monedă! Cu câtă dezordine este căutată ea, printre noi, și cât de puțin înțeleasă! Aproape mă jenez să proferez aceste adevăruri implicând clare, prodigioase transferuri de vis, astfel, cursiv și în pierdere.

Nouă, aproape involuntară o pietate a științei nu neglijează nimic din ceea ce i-a marcat începutul grandios și pueril: această apariție de himeră însemnând pentru literator niște titluri solitare înăscute, este valabilă, ca muzeu; dar să-ți readuci sufletul la virginitatea foi de hârtie, nu instalează în el vreun blazon. Afirm că există între vechile procedee și sortilegiul, ce va rămâne poezia, o paritate, secretă; o enunț aici și poate că personal m-am complăcut s-o marchez, prin eseuri, într-o măsură ce-a depășit aptitudinea de a o savura consimțită de contemporanii mei. A evoca, dinadins într-o umbră, obiectul trecut sub tăcere, prin vorbe aluzive, niciodată directe, reducându-se la o tăcere egală, comportă o tentativă apropiată de a crea: verosimilă în limita ideii puse singure în joc de vrăjitorul literelor până când, cert, să scânteieze, vreo iluzie egală privirii. Versul, trăsătură incantatorie! și nu-i veți tăgădui cercului pe care neconținut îl închide, deschide rima o asemănare cu rondurile, prin iarbă, ale zânei sau ale magicianului. Ocupația noastră - dozajul subtil de esențe deletere sau bune, sentimentele. Nimic din ceea ce altădată ieșea, pentru neinițiați, din artificii umane, singur, rezumat în carte sau care ar fâlțai imprudent afară cu riscul de a volatiliza acolo o aparență, astăzi nu vrea să dispară, cu nici un chip: ci se va întoarce la filele prin excelență sugestive și dispensatoare de farmec.

Vinovat cel ce, asupra acestei arte, cu orbire va opera o dedublare: sau care-i separă, spre a le realiza într-o magie aparte, delicioasele, pudicele - totuși exprimabilele metafore.

Din volumul Stéphane Mallarmé, *Divagații*, traducere de Ioana Diaconescu și Mihnea Morolau, în curs de apariție la Editura DU Style

Colocviu Mircea Eliade

◆ Cu ocazia comemorării a 10 ani de la moartea lui Mircea Eliade, la Bergamo a avut loc colocviul internațional *Confruntarea cu Mircea Eliade, arhetipuri mitice și identitate istorică*, un schimb de păreri cu privire la cele două școli de istorie a religiilor - școala fenomenologică, reprezentată de Eliade, și cea istoricistă. S-au întâlnit și au discutat pe această temă 25 de specialiști de la 15 universități din Italia, Franța, Belgia și Olanda, între care prof. Roberto Scagno din Padova, Marco Cagno din Torino și Sorin Alexandrescu din Amsterdam. Lucrările colocviului urmează să apară într-un volum editat în Italia.

Conversații de dincolo

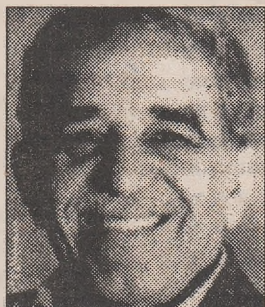
◆ Artur Miedzyrzecki este „un interlocutor excepțional: rafinat, inteligent, plin de umor”. Cotidianul „Rzeczpospolita” regretă că acest mare poet polonez, mort în urmă cu o lună la vârsta de 74 de ani, n-a putut să asiste la lansarea cărții sale de convorbiri cu ziaristul Tadeusz Krasko. Soldat în armata poloneză din Occident în timpul celui de al doilea război, poet eseist și traducător (din Shakespeare, Rimbaud, Aragon, Mandelstam, între alții), Miedzyrzecki a fost președintele secției poloneze a Pen Clubului. Intitulată *În zorii secolului XXI*, cartea de convorbiri, apărută la Ed. Baran & Suszcynski din Cracovia dă întreaga măsură a regretatului scriitor.

Omul-țintă

◆ „Dosarul” revistei „Magazine littéraire” nr. 348 este dedicat lui Guillaume Apollinaire. Ilustrația interesantelor eseuri, articole de istorie literară și exegeze e alcătuită în mare parte din portretele pe care nume celebre le-au făcut prietenului lor: Picasso, Giorgio de Chirico, Douanier Rousseau, Max Jacob, Marie Laurencin, Jean Metzinger, Louis Marcoussis ș.a. Se pare că Apollinaire a fost cel mai portretizat scriitor, figura sa inspirând compoziții intrate în toate istoriile artei. În imagine, *Portret premonitoriu al lui Guillaume Apollinaire* de Giorgio de Chirico (1914). Personajul din plan secund, pe care Apollinaire îl numea omul-țintă, e rănit la cap (deși în reproducerea noastră proastă și alb-negru n-are cum să se vadă).

Gabito

◆ Ziarista Silvia Gavís a stat de vorbă cu cei zece frați și surori ai lui Gabriel García Márquez despre copilăria lor și a scris o carte, *Familia García Márquez* (Ed. Arango, Bogotá) ce conturează universul intim al viitorului scriitor. Frații povestesc că, în copilărie, Gabito, „tôtdeauna curat și bine pieptănat”, nu se juca, ci asculta fascinant poveștile de război ale bunicului Nicolasito și îi sîcîia mereu pe adulți să-i explice cuvintele și expresiile pe care nu le înțelegea.

Turnătorii

◆ La Editura Christoph Links din Berlin a apărut volumul *Literatura sub supraveghere* de Joachim Walther care re-deschide dosarul fierbințe al scriitorilor apropiați de Stasi. La șapte ani după căderea Zidului, comunitatea literară germană aștepta cu nerăbdare să știe mai multe despre scriitorii din fosta RDG care-și turnau colegii. Or, autorul lucrării, el însuși o victimă a Stasi, se arată indulgent, în special în cazul citorva scriitori foarte cunoscuți, ca Heiner Müller, Christa Wolf, Erwin Strittmatter și Fritz Rudolf Fries, prezenți mai curînd ca ținte ale poliției politice decît ca informatori - scrie „Süddeutsche Zeitung”.

Cinci poeme

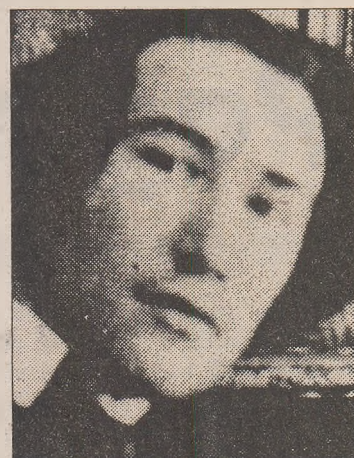
◆ În publicația americană de poezie (cu apariție o dată la două luni) „The American Poetry Review”, este prezentă, în vol. 25 nr. 6 (noiembrie/decembrie) și Liliana Ursu, cu un grupaj de poezii în traducerea poetei Tess Gallagher și a profesorului Adam J. Sorkin. Un volum de poeme ale Liliane Ursu, *The Sky Behind the Fo-*

rest, va apărea în curînd la Ed. Bloodaxe Books.

Ediție exhaustivă

◆ Prestigioasa colecție La Pléiade a Editurii Gallimard a început publicarea versiunii integrale a *Jurnalului* lui André Gide, în care scriitorul a notat, de la 17 la 81 de ani, tot: lecturi, întâlniri, călătorii, frământări amoroase, religioase, politice - cuprinzînd întreaga epocă al cărei martor lucid și personaj influent a fost. Față de celelalte versiuni apărute pînă acum, aceasta nu lasă nimic pe dinafară, adăugînd răutățile, confesiile și anecdotele ce o fac mai fidelă spiritului scriitorului, mai sinceră și mai naturală. De curînd a ieșit pe piață primul volum, ce conține anii 1887-1925, în aproape 2000 de pagini. În imagine, André Gide în 1890.

Expoziție Peter Jalesh la New York

◆ Stabilizat de cîțiva ani la New York, poetul și pictorul Peter Jalesh (originar din România), a avut în lunile septembrie și octombrie o expoziție personală de pictură și desen la importanta galerie de artă contemporană „Deep Space”,

bucurîndu-se de un deosebit succes. Pentru februarie viitor, Peter Jalesh are programată o nouă expoziție în marele oraș american. În imagine, o pictură a lui Peter Jalesh care a figurat pe afișul expoziției new york-eze.

Moartea Ideii Socialiste

◆ Eminentă cenușie a finanțelor italiene, Erico Cuccia, a rămas văduv. Din necrolog italienii au aflat că numele întreg al soției bancherului era Idea Nuova Socialista. Tatăl ei, consilier economic al lui Mussolini, a mai avut încă două fete, pe care le-a botezat Vittoria Proletaria și Italia Libera - scrie ziarul „L'Unità”.

Ce-a mai rămas din STASI

180 DE KM (!) de rafturi care gem de dosare și documente. Peste 35 de milioane de fișe, sute de mii de fotografii și de benzi magnetice. Clipe. Vieți de hîrtie.

Arhivele *Stasi* s-au deschis. Sînt peste un milion de victime doritoare să arunce o privire în propria lor viață. Nu așa cum au trăit-o în realitate, ci așa cum au dictat-o alții. Unii sînt indignați după ce-și citesc dosarul: cum, numai atît, după toate cîte le-am făcut eu? O femeie hohotește. Plînge? Nu, rîde cu lacrimi. Ceilalți continuă să citească. Aproape detașați. Lipsiți de resentimente. Și totuși: cîtă meschinărie și cît cinism în filtrul prin care le-au fost trecute faptele...

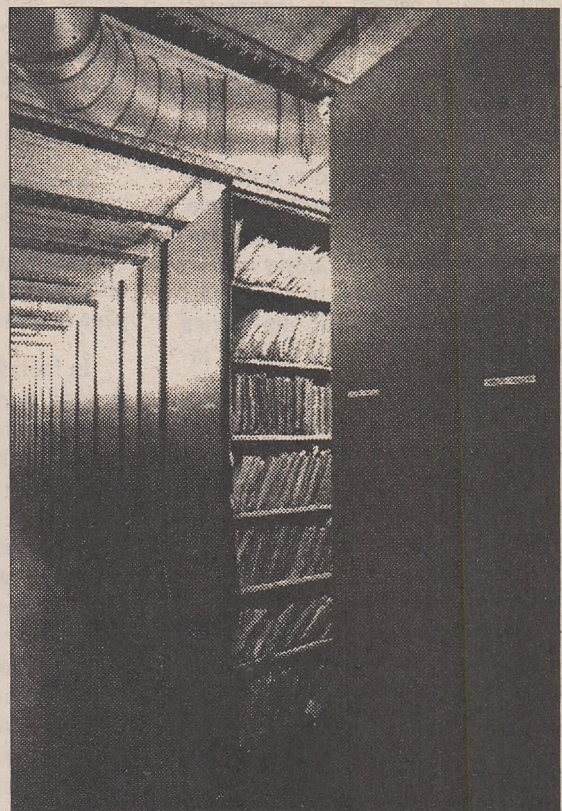
Cineva și-a ridicat pe umeri povara restudierii și restituirii fiecărui dosar. Sute de mii, milioane de amănunte penibile sau înălțătoare, intrigi murdare, rezistență, destine frînte. Vieți manipulate de mîinile „păpușarilor” din *Stasi*. Buncărele fostei fortărețe închid în burțile lor orori bine compartimentate și împărțite pe categorii. S-a păstrat organizarea de odinioară. În compartimentul F 16 sînt milioane de fișe care nu cuprind altceva decît nume

și numere de înregistrare. În F 22 numai dosare: singurul mod de a le identifica sînt numerele de înregistrare. Cele două compartimente erau (și sînt și azi) perfect separate. Armele de temut de acum cîțiva ani au devenit o metodă de vindecare pentru cei traumatizați.

În 3 din cele 38 de clădiri care adăposteau cîndva caracatița *Stasi* lucrează acum „Comisia Gauck” pentru cercetarea activității fostei „instituții”. Pe lîngă dosarele complete, citibile, tone de material conspirativ ori de hîrtii și benzi magnetice deteriorate de către ofițerii *Stasi* în panica din ultimele lor zile își așteaptă, la rîndul lor, reconstituirea.

Călăilor li se scoate cagula, sicofanții ies la iveală. Cei care pot pătrunde acum în arhivele fostei *Stasi* nu vor însă răzbunare. Vor numai adevărul, reconstituirea unei verigi lipsă necesare în înțelegerea propriei identități. Dosarele *Stasi* nu mai sînt o enigmă. Dosarele Securității, în ciuda cîte unei cărți albe, da.

Adaptare după Kulturchronik, 5/1996 de
Călin Mihăilescu

Modă

◆ Ce gen de roman „se mai poartă” în țările anglosaxone? Ei bine, la mare modă e romanul polițist lesbian. Cum autorii de literatură comercială sînt nevoiți să inventeze mereu ceva șocant pentru omorît timpul în trenuri, iată că a apărut și detectivul particular femeie, lesbiană, fără complexe. Sandra Scoppettone, scriitoare profesionistă new-yorkeză de origine italiană, după ce a debutat cu pseudonimul Jack Early și a publicat mai multe romane de serie neagră sub acest nume viril, a inventat-o la începutul anilor '90 pe Lauren Lauro, detectiva lesbiană și a fost atît de mîndră de ea și de succesul cărților ce o au drept eroină (trei pînă acum), încît le semnează cu propriul nume. Faîma Sandrei Scoppettone a ajuns și în Europa, unde a fost tradusă, ba chiar și imitată.

Correspondență

◆ Lotte Lenya (în imagine) era bonă la copiii dramaturgului Georg Kaiser cînd, într-o zi, a fost trimisă să-l ia de la

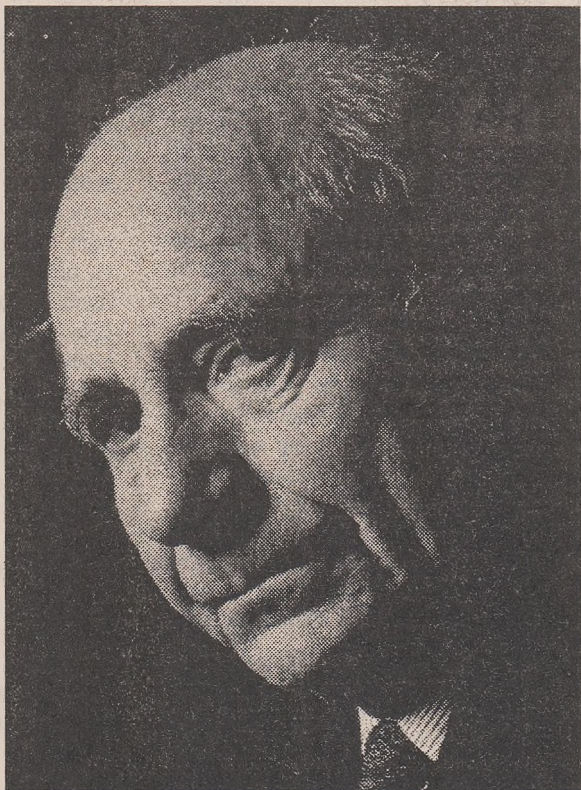

gară pe un tînăr musafir, compozitorul Kurt Weill. Ea avea 26 de ani, el 24. A fost o dragoste la prima vedere, continuată cu o căsătorie, un divorț, o recăsătorire, un redivorț, după care au rămas legați de o mare afecțiune. Correspondența lor, publicată acum de Cambridge University Press sub titlul *Speak low - when you speak love*, este cronică vieții lor agitate în Europa și SUA, cu multe referiri, adesea malițioase, la contemporani celebri, între care Charlie Chaplin, Theodor Adorno, Marlene Dietrich, Fritz Lang, Max Reinhardt și Bertolt Brecht.

Nōnai Kakumei

◆ Cea mai bine vîndută carte din Japonia (3 milioane de exemplare ale primului volum apărut în 1995, urmat acum de un al doilea volum care se vinde ca pîinea caldă, concomitent cu tiraje sporite din primul) este *Nōnai Kakumei* (Revoluția internă a creierului) de Shigeo Haruyama (Ed. Sunmark-Shuppan). În cele două volume, doctorul Haruyama explică metode simple de stimulare a secreției unui hormon cerebral care întărește imunitatea la boli.

În căutarea Evului Mediu

◆ De aproape 50 de ani, Georges Duby (în imagine) se străduiește să străpungă obscuritatea ce învăluie trei secole: X, XI și XII. Fiindcă nu există prea multe documente și vestigii, a trebuit să recurgă și la virtuțile imaginației, la șiretlicurile spiritului și la resursele tuturor științelor umane pentru a se apropia de adevărurile acelei epoci îndepărtate. Cele mai frumoase pagini din opera sa de o viață dedicată Evului Mediu au fost strînse într-un volum de peste 1300 de pagini, *Feudalitate*, apărut la Ed. Gallimard și care reunește 11 studii esențiale, între care *Războinici și țărani*, *Anul o mie*, *Imaginarul feudal*, *Wilhelm Cuceritorul*, *Cavalerul*, *femeia și preotul*. Un al doilea volum, la fel de masiv, va aduna scrierile lui Georges Duby despre artă.

Dragon în urcare

◆ Henry Kamm a fugit în 1941, pe cînd era adolescent, din Germania antisemită în SUA, unde s-a angajat în 1943 în armată și a făcut războiul pe frontul european. Apoi a studiat la Universitatea din New York și a intrat ca reporter la „New York Times”, unde lucrează de o viață, fiind unul dintre cei mai buni ziariști ai publicației. În 1968, reportajul său despre „primăvara de la Praga” i-a adus un prim premiu, urmat în 1969 de premiul George Polk, pentru dezvăluirile sale asupra războiului secret american în Laos, și de Premiul Pulitzer pentru reportaj în 1978, pentru seria de articole despre drama poporului vietnamez și a refugiaților laotieni și cambodgieni. (Cartea sa recent apărută la Ed. Arcade din New York, *Dragon Ascending*.

Vietnam and the Vietnamese este socotită cea mai bună lucrare asupra poporului vietnamez scrisă de un occidental (în

anii '70 Kamm a fost decanul grupului de corespondențe de război din Vietnam). De-a lungul unei serii de portrete și convorbiri, jurnalistul american prezintă cu afecțiune această țară mică și marele ei popor, așa cum se înfățișează azi, după 40 de ani de război (socotind și ocupația militară din Cambodgia din 1978 pînă în 1989).

Un stalinist exemplar

◆ „Népszabadság” recenzează recenta carte consacrată de jurnalistul Árpád Püskösti dictatorului comunist Mátyás Rákosi (1892-1971), *Rákosi în vîrf* (Ed. Europa & Magyar Könyvklub, Budapesta), arătînd că, pentru a-l prezenta pe acest emul zelos al lui Stalin și ambianța puterii sale, autorul a alcătuit „o cronologie terifiantă a faptelor”. Lucrarea, al cărei conținut este „de o monotonică insuportabilă, constituie o adevărată bravură stilistică. Înalți demnitari, bucătari, procese verbale, scrisori, benzi de magnetofon, celule ale condamnaților la moarte, discursuri oficiale: colajul istoric al lui Püskösti e înspăimîntător... După toate acestea nimic nu-l va împiedica pe autor să scrie un eseu major asupra naturii puterii și a omului” - estimează cotidianul maghiar.

Idei

Prîslea cel voinic

CARTEA *Born to Rebel* (Născuți pentru a se răzvrăți) de Frank Sulloway, apărută de curînd la Ed. Little, Brown & Co din Londra, dezvoltă teza că numeroase fapte politice, sociologice și istorice se explică prin conflicte ivite între frați. Autorul, psiholog la Harvard, susține că, într-o familie, fratele mai mare e în general de partea autorității, iar cel mic - un rebel. Pornind de aici, el reinterpretează revoluțiile, războaiele religioase, războaiele civile - considerîndu-le fratricide în sens literal. De exemplu, Revoluția Franceză - zice el - a fost, în privința fraternității, un eșec răsunător. Lupta pentru Convenția Națională între girondinii și montagnarzi, care a dus la Teroare, a fost în mare măsură un conflict ce i-a opus pe mezini, fraților mai mari, majoritatea girondinilor fiind cei mai tineri din familie, iar cei mai mulți montagnarzi - primi născuți. „Opoziția între frați și nu lupta de clasă a stat la baza Terorii” - scrie Sulloway, susținînd și cu alte numeroase statistici că radicalismul și deschiderea spre idei noi sînt apanajul mezinilor, iar conformismul, ortodoxia și intoleranța - cel al fraților mai mari (alte exemple: în timpul Reformei, 96% din martirii protestanți uciși în țările catolice erau frați mai mici; adepții de primă oră ai darwinismului - de asemenea etc.).

Punct de vedere novator sau teorie simplistă și hazardată? Părerile presei internaționale despre teza determinismului familial sînt împărțite. „Cînd faptele nu coincid cu teoria sa, Sulloway iese din

încurcătură făcînd piruete erudite. Erudiția sa prost plasată e folosită pentru a machia o doctrină reacționară ce reduce rădăcinile radicalismului și ale creativității umane la povestea oului de cuc” - scrie „Sunday Times”, referindu-se la faptul că teoria conform căreia rangul în familie ar determina comportamentul relansează și vechea dezbatere a raportului dintre datul genetic și mediu, între ceea ce e născut și ceea ce e dobîndit. La ora actuală e general admis că aceasta e o falsă dispută ce nu duce nicăieri, fiindcă s-a demonstrat că aceleași gene pot să producă rezultate diferite în medii diferite, dar și că același mediu produce efecte diferite asupra unor structuri genetice diferite. Frank Sulloway crede că indivizii au o natură corespunzătoare ordinii în care s-au ivit în familie, altfel spus, că sînt dotați cu un program genetic ce decide: prim născut - conformist, mezin - rebel. Criticul de la „New York Review of Books” pare convins de demonstrația psihologului englez, în ale cărei statistici vede începutul unei științe umane exacte - vechi vis al sociobiologiei din epoca lui Spencer și Darwin. Nemții însă sînt sceptici și ironici cu cifrele, tabelele și graficele lui Sulloway. Comentariul din „Frankfurter Allgemeine Zeitung” e acid la adresa noului darwinism social care vrea să revoluționeze biologia și istoria, căutînd o altă logică evoluției umane. Ar fi interesant de știut dacă autorul acestei speculații reducționiste este prim născut, mezin sau copil unic. (A.B.)

Minciuna

◆ Acum trei ani a apărut, la o mică editură franceză, un *Dicționar al minciunii* tradus din italiană și atribuit lui Pio Rossi (1581-1667). De fapt, acest pretins dicționar tematic a fost reconstituit printr-un abil montaj de citate către scriitorul sicilian Salvatore S. Nigro pentru o culegere intitulată *Elogiul minciunii*, ce a apărut în 1990 la Ed. Sellerio. Nigro adăugase și trei texte rare din sec. XVI și XVII iar cartea obținuse în Italia un succes excepțional. Cu toate că scriitorul a protestat imediat, în „La Repubblica”, împotriva ediției franceze care nu face nici o referire la munca lui de compilare, o altă editură franceză, Allia, recidivează acum, retipărintzînd *Dicționarul minciunii* de Pio Rossi, prezentat ca un extras din *Banchetul moral*. Fiind vorba despre minciună, editorii s-au simțit îndreptățiți să mintă. Sau poate, cum scrie chiar Pio Rossi, „Falsitatea are o asemenea forță încît, odată admisă, pune în pericol mii de adevăruri”.

„Vertigo” restaurat

◆ La aproape patru decenii după premieră, *Vertigo* a devenit cel mai celebru dintre filmele lui Alfred Hitchcock, prețuit nu numai pentru tehnica suspansului, ci și pentru dimensiunea sa tragică, pentru îmbinarea măiestrită a amintirii și obsesiei. Specialiștii l-au comparat cu Proust, *Tristan și Izolda* și mișul lui Orpheu, calificîndu-l drept o capodoperă a artei a 7-a. Robert Harris și James Katz, restauratorii de acum ai filmului (cei care au refăcut și *Lawrence of Arabia* și *Spartacus*), au lansat în toamna aceasta versiunea pe 70 mm, cu sunet digital. În imagine: vedetele de neuitat ale filmului *Vertigo* - James Stewart și Kim Novak.

De la stînga la dreapta

◆ Cartea *Pace cu anii '60* de David Burner (Ed. Princeton University) urmărește evoluția sensibilităților politice radicale în America, de la mișcarea hippies la liberalismul de azi. „Cultural, extremiștii de stînga de ieri și liberalii de dreapta de

azi au multe lucruri în comun - explică revista *The Economist*. De altfel, faptul nu e prea surprinzător, fiindcă ambele categorii au fost modelate de aceleași mutații sociale: slăbirea familiei patriarhale și, în general, a oricărui tip de autoritate”.

Revista revistelor

Exogen-selectiv

Cu numărul 274, suplimentul cultural al *Cotidianului - LA&I* și-a încetat apariția după mai bine de cinci ani de prezență săptăminală în publicistica literară. În cuvîntul de încheiere, Dan C. Mihăilescu ne explică sincer de ce: a obosit, s-a saturat; îi trebuie timp pentru cărțile proprii, „De-o jumătate de an trag după mine gândul de-a pune punct *LA&I*-ului, în ce mă privește. Să fim cinstiți și să recunoaștem că, de vreun an, *LA&I*-ul a obosit, s-a rutinat, a devenit previzibil și monoton. De mai multă vreme nu-l mai construiesc, ci îl *umplu*, ceea ce, pentru mine, unul, e insuportabil. Cred că, în sfârșit, i-a sunat ceasul. (...) Am ajuns, de câteva luni, în impas: mi s-a epuizat imaginația editorială, mă înnebunește lipsa de timp: *timp de lectură, dar și pentru încheierea cărților proprii*“. Ca unui care, de o viață, „ne facem numărul“ în fiecare săptămînă, îl înțelegem prea bine. Știm cum ajunge să te mărunțească munca la un periodic, cum îți ritmează ea anotimpurile și sentimentele și gîndirea, cum îți bate în cap metronomul zilei de predare a sumarului și, abia predat un număr, trebuie început următorul, și tot așa. Ajungi să trăiești prin numere, dacă e 16 - înfloresc pomii, 25 înseamnă canicula, 40 - ploile de toamnă și după 48 - ți-a mai trecut un an din viață, te pregătești s-o iei iar de la 1, mai bătrîn. Știm că orice ți s-ar întimpla, revista trebuie să apară, scheletul ei arde în subconștient, grija pentru rubrici, pentru ilustrații, pentru obligațiile ce-ți revin intră în metabolism și e destul de alienantă, dacă o privești dinafară (de exemplu, chiar cînd primești vestea morții unui prieten din lumea literară, durerea se însoțește cu grija necrologului, mortul se transformă în cuadrați cu chenar și poză). Îți vine uneori să spui ca Dan C.: „Gata, este nevoie de o *pauză de respirație*“. Apoi, scriitor fiind și nu doar gazetar, mai e și conștiința că o revistă e inevitabil perisabilă, că îți

irosești energia, timpul, talentul pe lucruri care strălucesc (dacă strălucesc) cel mult o săptămînă, și te întrebi dacă merită să îți neglijezi pentru asta propriile proiecte literare, cărțile cu care te vei prezenta la judecata din urmă. „Se pare - spune Dan C. (cu siguranță - spunem noi) - grija față de propriile cărți și proiecte literare trebuie să treacă pe planul doi, odată ce te-ai angajat într-o atare inițiativă jurnalistică. Numai că viața-i scurtă și ce nu faci la timp devine o povară sinucigașă“. El vrea să-și scrie cărțile pe care „le coace“ de mult - despre Generația '27, despre Caragiale, despre Cioran. Are dreptate. A făcut o experiență, i-a reușit, a impus o revistă ce-i seamănă - bine caracterizată de el însuși: „nota de surprinzător, opțiunile șocante, nu o dată antinomice, refuzul obstinant al oricărei forme fixe, *à rebours*-ul tematic, ambiția de co-editare a contrariilor, abuzul, poate, de traduceri (o indiscutabilă necesitate, totuși), o anumită doză de diletantism cvasi-infantil, cu gust pentru provocare, pentru stilul familiar, de seriozitate deliberat subminată de jovialități mai mult sau mai puțin lucide - acestea sunt caracteristici ale editorului, fatalmente întipărite în fizionomia gazetei“. Acum gata, înapoi la masa de trudă pentru o bibliografie durabilă. Nouă, *LA&I* ne va lipsi. Fie și pentru că era un subiect mereu plăcut al Cronicarului, cam obosit și el. ♦ În schimb, cațavencii sînt infatigabili. Doar cu 10 numere mai tineri ca *LA&I*-ul, își fac săptămînă de săptămînă numărul de oameni-orchestră în Academia lor cu umplutură picantă, mereu proaspătă. Chiar dacă ținta aruncătorului de cuțite și bule s-a schimbat, puțul gîndirii e încă plin de mil și broaște, destule. Dovadă - citatele extrase în nr. 47 din retorica fostului prim-ministeriabil, Ulm Spineanu: „Indiferent cum, într-un final, primordialitatea lui „*a ști*“ politic și social, care nu înseamnă un glotosocietarism, își va desemna *predictibilitatea*, și-n consecință *echilibrul*, între „*a fi*“ și „*a avea*“ și „Conștiința ne este de fiecare dată rodul posteriorului, iar, în fond, profunzimea personalității fiecăruia, la un moment dat, se desprinde exogen-selectiv de bunul personal, devenind un fel de stare a ansamblului socio-patrimonial“. În afară de faptul că ar fi umplut toate rubricile Cațavencului, oare cum i-ar fi stat acestei conștiințe-rod-al-posteriorului cu glotosocietarismul lui cu tot ca premier?

Un viraj murdar

Cea mai jenantă întoarcere cu 180 de grade făcută de un ziar după 1989 încoace a săvîrșit-o *VOCEA ROMÂNIEI*, ziarul guvernamental. După ce s-a transformat în organ politic al PDSR-ului, acest ziar devenise sub conducerea redactorului șef D.D. Rujan instrumentul prin care erau agresati verbal adversarii politici ai partidului de guvernămînt, gazetari și partide, într-un limbaj de cea mai joasă factură. Editorialele redactorului șef, menite să învieze foaia guvernamentală, se numărau printre cele mai jenante probe de limbaj licențios care apăreau la acea dată în presa autohtonă. După ce PDSR-ul a pierdut

LA MICROSCOP

Contrariații

PERSOANE care pînă mai ieri jurau iubire veșnică unui partid aflat în capul mesei își caută acum prin ascendență vreo rudă înscrisă pe vremuri la țărâniști. E bun și un liberal, la o adică. În ceea ce privește viața curentă, stres și anxietate, regrete amarnice pentru lipsa de viziune politică și alte asemenea mizerii.

Oamenii își mai schimbă convingerile; unii n-au nevoie de nici un efort în această privință, fiindcă n-au ce schimba. Singura operație pe care trebuie s-o facă aceștia e schimbarea culorii. Șocul pe care l-au primit unii dintre noi după alegeri ar merita o analiză mai temeinică decît aceste însemnări. Sînt persoane care nu concep să fie suspectate că s-ar afla de partea opoziției, indiferent din cine ar fi ea alcătuită. Persoane pentru care cel aflat la putere are totdeauna dreptate pentru simplul fapt că se află la putere. Pentru ei cea mai sigură cale de a conduce o țară e dictatura. Chiar dacă nu-și dau seama de asta, visul lor, ca lucrurile să rămînă neschimbate cît mai multă vreme, în asta constă. Ei se oferă puterii cu toată sinceritatea, schimbarea de persoane nu-i tulbură, nu-i tulbură nici schimbările de direcție. Dreapta, stînga - astea sînt fleacuri, ceea ce contează e puterea.

Nu e vorba aici de persoane care pun înainte de toate datoria lor față de țară. Asta ți-o poți face și în opoziție sau în îndeletniciri în care culoarea politică nu are decît o importanță secundară. Un bun mecanic de locomotivă poate avea con-

vingeri cît pofteste de reacționare; cîtă vreme e sănătos psihic, convingerile nu-l împiedică să-și vadă de treabă cum scrie la carte.

Nu e vorba nici de cei care votează cum îi duce mintea, iar după aceea îi privesc cu respect pe cei care cîștigă, ci de aceia care suferă că nu pot defila cu puternicii zilei, dacă se poate în rîndurile din față. Prin '90, aceștia s-au înscris în trei, patru partide, din categoria cailor cîștigători, iar după ce s-au făcut jocurile și-au bombat pieptul alături de învingători. Nu sînt niște flușturai, cum pot părea din această schiță. Dimpotrivă, sînt oameni serioși, care vorbesc cu gravitate și care nu rîd decît pentru a face plăcere celor din jur.

Contrariați pe moment, din pricină că cei pe care au mizat n-au ieșit cîștigători, descoperă în scurt timp că au nenumărate lucruri în comun cu noii cîștigători. Și că de fapt aceștia sînt adevărații lor favoriți, nu cei care tocmai au pierdut. Gîndul la aceștia din urmă le pune gește fața, îi indispuce ca amintirea unei indigestii sau a unei gafe. Își oferă serviciile noilor puternici cu aceeași gravitate cu care și le-au oferit și celor dinainte. Scot acte doveditoare, iar dacă n-au de unde, rostesc o declarație de principii care se încheie printr-una de fermă adeziune. Au talentul de a se recunoaște unii pe alții și atunci cînd se întîlnesc, își zîmbesc fericiți, pentru că au avut, încă o dată, dreptate.

Cristian Teodorescu

alegerile, echipa redacțională a anunțat că l-a înlăturat pe D.D. Rujan de la conducerea ziarului și că intenționează să înceapă o viață nouă. Dar au fost condamnați cumva la locul de muncă ziaristi de la *Vocea României*, încît n-au putut să protesteze la timp? Sau dacă nu să protesteze, nu puteau demisiona, pentru a nu fi puși azi în situația de a-și turna cenușă în cap? Și, iertată fie-ne întrebarea, dacă PDSR-ul ar fi cîștigat alegerile și ar fi făcut un nou guvern, am mai fi asistat la acest viraj? Făcută într-un moment în care ziarul nu mai are de pierdut decît subvențiile, această întoarcere nu are altă semnificație decît una care dezvăluie mizeria morală a ziaristului care își vinde condeiul fără să-și pună întrebarea dacă nu cumva a îmbrățișat o cauză falsă. ♦ Cu cîtva timp în urmă am semnalat ziarul *ACTUALITATEA*. Acum ne-ar fi imposibil deoarece această publicație apare la intervale imprevizibile. Totuși echipa de conducere a ziarului a dezmințit zvonurile că acesta își va înceta apariția. Dar cum menționatul cotidian nici nu apare, precizarea celor care îl conduc e ușor de prisos. ♦ *LIBERTATEA* a avut curiozitatea să-l întrebe pe dl Paul Grigoriu, director general adjunct al Societății Române de Radio dacă anticipează schimbări în actuala conducere a S.R.R. Acesta a afirmat că după părerea sa lucrurile vor rămîne așa cum sînt și că actualul consiliu de conducere își va duce pînă la capăt mandatul de patru ani. Se pare că se va întîmpla același lucru cu conducerea TVR, incompletă. Cît despre dl Dumitru Titus Popa se pare că acesta se va despărți în scurt timp de biroul său de la etajul XI al instituției de pe

Dorobanți. ♦ După ce a evitat să întîlnească presa în ultimul an, fostul ministru al transporturilor, dl Aurel Novac, și-a dat numărul de telefon de acasă ziaristilor care au luat parte la întîlnirea de adio organizată de acesta. Dl Novac i-a invitat la locuința sa de la Breaza pe ziaristii care vor trece prin localitatea în care dl Novac are casa de vacanță. În ceea ce privește numeroasele catastrofe care au avut loc în perioada cit d-sa a stat în fruntea Ministerului Transporturilor, dl Novac a dat vina pe complexitatea mașinilor cărora omul nu le mai poate face față. ♦ *EVENIMENTUL ZILEI* a lansat recent ipoteza că dl Ion Iliescu a fost ajutat să piardă alegerile de persoane din anturajul său. Potrivit autorului acestei ipoteze, dl Ion Cristoiu, fostul președinte a făcut greșeli care nu pot fi explicate altfel decît ca rezultate ale încercărilor unor persoane din preajma sa de a-l scoate de la Cotroceni pe dl Iliescu. În ipoteza, îndoielnică în proporție de 90%, că așa stau lucrurile, greșeala îi aparține dlui Iliescu, fiindcă s-a înconjurat de cine nu trebuia. În ultimii patru ani, dl Silviu Brucan, de pildă, a avertizat în nenumărate rînduri pe fostul locatar de la Cotroceni că s-a înconjurat de sicofanți și de „yesmeni“. Chiar dacă s-a înșelat în multe alte privințe, aici dl Brucan a avut dreptate. ♦ Și *ZIUA* a lansat o bombă de presă, aceea că dl Virgil Măgureanu „l-ar fi trădat“ pe Ion Iliescu, refuzînd să gireze falsificarea alegerilor pregătite de PDSR. Cum e vorba de o acuză gravă, probabil că bomba *Zilei* va avea și efecte întîrziate.

Cronicar

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin C.E.C. la dispoziția Fundației „România literară“ pe adresa Fundația „România literară“, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul 1520.796.1000.89 deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Filiala Pipera, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

România
literară

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 650.62.86; 650.33.69; 659.35.42.

(foto). Fax: 650.33.69. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9,30-13.

Abonamente: 3 luni - 13.000 lei; 6 luni - 26.000 lei; 1 an - 52.000 lei; ISSN 1220-6318

Tipar:

grupul drago print

TIPOGRAFIA FED, Calea Rahovei 147, sector 5 - București, tel: 335.93.18; fax: 311.33.75

24 pag - 1.000 lei
La redacție: 800 lei